

1980/81:71

Onsdagen den 4 februari

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 27 januari.

2 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1980/81:84 till lagutskottet
1980/81:89 till näringsutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1980/81:2 till finansutskottet

4 § Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställning 1980/81:91

5 § Allmänpolitisk debatt

Anf. 1 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! På tisdagen nåddes vi av ett glädjande bud från arbetsmarknadens parter. LO och SAF hade lyckats sluta ett tvåårigt avtal för sina medlemmar. Om man ser till avtalets utfall för hela avtalsperioden bör det medverka till en förbättrad internationell konkurrenskraft för det svenska näringslivet. Därmed lämnar dessa båda organisationer på vår arbetsmarknad ett aktivt bidrag till att balansen i den svenska ekonomin skall kunna återställas. Parterna har på så sätt tagit ett aktivt ansvar. Det är naturligtvis med stor tillfredsställelse jag konstaterar detta samt att det har gått så snabbt och odramatiskt att uppnå detta resultat.

Samtidigt med att man slöt avtal gjorde LO och SAF ett gemensamt uttalande:

”Balansen i Sveriges ekonomi måste snart återställas. Härför krävs

kraftfulla åtgärder som måste präglas av framtidstro och realism.

Vårt välbefinnande vilar på det dagliga arbetet och skapas inte av lånefinansierade bidrag och subventioner. Därför måste arbetets värde erkännas, lönsamheten förstärkas och sysselsättningstillfällena inom näringslivet återvinnas.

Det yttersta ansvaret för att nödvändiga åtgärder vidtas åvilar regering och riksdag men också kommunernas beslutande församlingar.

Arbetsmarknadens parter känner sitt ansvar. Det nu träffade avtalet är ett uttryck för detta. Ansvaret innebär också att man i samverkan måste söka höja produktiviteten inom näringslivet. Därigenom kan inflationen dämpas, företagens internationella konkurrenskraft förbättras och investeringarna öka.

SAF och LO vill också framhålla vikten av att företagen och myndigheterna iakttar återhållsamhet i fråga om pris- och avgiftshöjningar.”

Fru talman! Det här uttalandet förtjänar att uppmärksammas och uppskattas av oss politiker liksom av hela den svenska allmänheten. I uttalandet finns en kraftfull uppmaning till regering, riksdag och kommuner att ta det yttersta ansvaret för att nödvändiga åtgärder vidtas – åtgärder som skall präglas av framtidstro och realism.

Fru talman! Det är också med denna föresats och i denna anda som regeringen har arbetat fram det program som vi nu kommer att förelägga riksdagen. Detta program innebär en fortsättning av den omläggning av den ekonomiska politiken som regeringen har inlett. Det är en omläggning som syftar till att frigöra resurser för att vi skall kunna bygga ut och stärka vår produktionsapparat.

Jag skall kortfattat redovisa innehållet i detta program.

Det är nödvändigt att stimulera till extra arbetsinsatser och att stimulera människor till att starta eget. Det är nödvändigt att motverka avdragsjakt, skattefusk och svarta marknader. En effektiv metod att nå detta resultat är att genomföra en rejäl marginalskaftereform. Den inriktning regeringen vill ge en sådan reform är att sänka marginalskaften till 50 % för den helt dominerande andelen heltidsarbetande inkomsttagare. Detta förutsätter en motsvarande justering av gällande marginalskaftet. En reform med den inriktningen bör genomföras i tre steg med början 1982 och ett fullföljande 1983 och 1984.

Det är helt klart att en marginalskaftereform av en sådan omfattning kommer att ställa krav på en anpassning av bruttolönerna under de kommande åren. Därför måste en sådan reform föregås av överläggningar med arbetsmarknadens parter. Till sådana kommer vi att inbjuda. Reformen kan beräknas kosta 5–7 miljarder kronor. I nuvarande statsfinansiella läge är en totalfinansiering av reformen helt nödvändig.

Regeringen kommer också att inbjuda den socialdemokratiska oppositionen till överläggningar i frågan. Vi kommer därefter att senare i vår återkomma med förslag till riksdagen.

Riksdagen har under hösten, efter förslag från regeringen, beslutat om en rad åtgärder för att stimulera aktiesparandet. Det ökade intresset avspeglas

nu också i ett ökat tillflöde av riskkapital till aktiemarknaden och en ökad anslutning till det s. k. skattefondssparandet. Ett betydande antal företag har också utnyttjat möjligheten till aktiesparande i det egna företaget på samma villkor som inom skattefondssparandet.

I den skattepolitiska debatten har ett ökat intresse kommit att riktas mot de olika avdragen. Inte minst har de s. k. nolltaxeringarna kommit att spela en stor roll i denna debatt. De höga marginalskatterna i förening med en hög inflationstakt gör det förmånligt att också till mycket höga räntor ta lån på den grå kreditmarknaden. En marginalskattereform minskar i sig motiven för sådana avdrag. Men också detta är ett område som det är naturligt att diskutera i samband med utformningen av en marginalskattereform. Detta gäller även om en rad åtgärder under senare år har vidtagits för att direkt komma åt de olika problem som sammanhänger med avdragsrätten.

Rätten att göra reparationsavdrag för ombyggnad av hyreshus med statliga lån har begränsats. Det innebär att ett av de vanligaste fallen med stora underskottsavdrag kunnat stoppas. Sedan förra våren arbetar den s. k. underskottsavdragsutredningen. Den kommer inom kort att få tilläggsdirektiv, som innebär att utredningen med förtur skall lägga fram förslag till provisoriska åtgärder mot de s. k. nolltaxeringarna.

Hösten 1980 har riksdagen vidare beslutat om skärpning av realisationsvinstskatten på fastigheter.

Skattefusk och skatteflykt skall bekämpas. Regeringen har vidtagit en lång rad åtgärder i detta syfte. Det finns ingen patentmedicin mot skattefusk och skatteflykt. Åtgärder krävs därför över ett brett fält. I budgetpropositionen föreslås förstärkta resurser för att effektivisera skatteindrivningen och skattekontrollen. Från årsskiftet gäller en särskild skatteflyktlag. Den syftar till att förhindra att krångliga avtalskonstruktioner används för att kringgå skattelagarna och därigenom slippa skatt. Under våren lägger regeringen fram flera propositioner som ett led i kampen mot skattefusket. Låt mig ge några exempel:

Åtgärder sätts in mot den s. k. grå arbetskraften. Nya regler föreslås för att förbättra kontrollen och uppbörden i samband med entreprenader och annan verksamhet med anknytning till den grå arbetskraften.

Mervärdesskattekontrollen skall ytterligare förbättras, bl. a. vid registrering av skattskyldiga.

Preskriptionsförslag vid indrivning av skatter, avgifter och tullar ses över för att man vill söka åstadkomma en skärpning. Bl. a. övervägs bestämmelser som innebär att preskriptionstiden kan förlängas, om en person på olika sätt saboterar indrivningen, t. ex. genom att hålla sig undan utomlands.

Åtgärder sätts vidare in för att försvåra spekulation i bl. a. diamanter och guldjetonger. Om kontrollproblemen kan lösas på ett tillfredsställande sätt, läggs ett regeringsförslag fram i höst.

Taxeringskontrollen av räntebetalningar och utlandstransaktioner skall skärpas. Även på detta område bör förslag kunna läggas fram nu i höst.

Åtgärder kommer också att vidtas för att åstadkomma en mer effektiv tillämpning av nuvarande skatteregler beträffande fritidsbåtar samt för att

klargöra hur en punktskatt på sådana stora fritidsbåtar som kan betecknas som lyxbåtar bör utformas.

Om jag har förstått den politiska debatten rätt, finns det också inom socialdemokratin ett betydande intresse av att påverka och förändra vårt skattesystem i alla dessa avseenden. Därmed borde det finnas förutsättningar för konstruktiva överläggningar, om socialdemokraterna accepterar regeringens inbjudan.

Fru talman! Vi kan inte låna upp stora belopp i utlandet för att den vägen finansiera vår egen konsumtion.

Den växande förståelse som finns hos allmänheten för dessa grundläggande fakta är också en viktig grund för den stabilisering av den svenska ekonomin som regeringen nu genomför.

Jag tror att få, om ens någon, i dag kan bestrida nödvändigheten av de kraftfulla åtstrammingsåtgärder som regeringen genomförde under hösten. Utan höjningen av moms och vissa punktskatter hade det svenska bytesbalansunderskottet varit betydligt större än i dag. Utan höstens sparpaket på 6 miljarder i statsbudgeten tillsammans med övriga budgetåtgärder hade vi i dag haft ett betydligt större budgetunderskott och därmed sämre möjligheter att framgångsrikt gå in och bekämpa inflationen.

Vi måste få fart på investeringarna och bygga ut vår produktionsapparat. Vi måste med gemensamma krafter arbeta oss ur krisen. Det är bara den vägen vi långsiktigt kan trygga sysselsättningen för de många människorna i vårt land och lägga grunden till en fortsatt välfärdsutveckling, när dagens påfrestningar väl har kunnat övervinnas. Därför kommer regeringen också att föreslå ett antal åtgärder som på olika områden kan stimulera till investeringar och öka företagets vilja till de offensiva satsningar som är helt nödvändiga.

Genom den stora energipolitiska propositionen, som kommer att presenteras i mitten av februari, bereds vägen för en rad framtidsinriktade satsningar. Energi propositionen innebär kraftiga satsningar både på ökat sparande av energi och på övergång från olja till andra energislag samt satsningar på forskning och utveckling rörande nya energikällor.

Redan i höstas satte regeringen in en rad åtgärder på investeringssidan. Jag vill bara påminna om det extra investeringsavdraget för 1982. Den här gången gäller det också vid den kommunala beskattningen. Jag vill också påminna om de ökade möjligheterna för företagarna att utnyttja investeringsfonderna.

Regeringen kommer nu också att lägga fram förslag till åtgärder för att få fram mer råvara till skogsindustrin. Enskilda skogsägare kommer att få extra skatteavdrag för avverkningar som sker t. o. m. avverkningssäsongen 1983. Dessa skattelättnader får skogsbruket självt finansiera genom att vi höjer den s. k. skogsvårdsavgiften. Vi vet att det finns betydande virkesförråd inom ett område av inlandet i norr, och där är – oavsett vem som är ägare till skogen – nettoresultatet vid en avräkning noll. För att göra det ekonomiskt intressant att avverka också i det området kommer vi att införa ett stöd till återväxtåtgärder när avverkningar sker.

Återigen: Alla de här åtgärderna finansieras inom skogsbruket. De skattelättnader som skogsägarna får skall alltså inte andra kategorier i samhället lämna sitt bidrag till.

Vi kommer också att föreslå åtgärder för att stimulera export av svenska varor. Vi förlänger exportkreditsystemet. Räntenivån för krediter, som enligt överenskommelse gäller internationellt, har för svensk del varit 0,25 % mindre förmånlig än den som andra länder har tillämpat. Denna skillnad tar vi bort, och vi ansluter oss därmed till internationell praxis. Men vi kommer också att fortsätta arbetet i internationella fora för att få bort denna kraftiga subvention av exporten. Det är inte rimligt att man har en så kraftig subvention på exportkrediter, men en förutsättning för förändring är att länderna kommer överens om att höja räntenivån.

Vi planerar också åtgärder för att lägga fram ett särskilt exportprogram för framför allt de små och medelstora företagen, som har betydande möjligheter till export. Vi föreslår också åtgärder för att underlätta industrins rekrytering av arbetskraft. Det kommer att ske på flera olika sätt. Arbetsmarknadsutbildningen skall i högre grad än i dag inriktas på de behov som finns inom industrin. Arbetsförmedlingen skall effektiviseras. Ett särskilt stöd till rekrytering av arbetskraft till industrin kommer att införas. Det stödet skall ha en sådan utformning att det gäller nettoökningen av antalet anställda vid varje företag. Företagen bör få ökade möjligheter att provanställa ungdomar och andra samt ökade möjligheter till extraanställning vid arbetstoppar inom företagen.

Vi kommer också, efter det att arbetet i sjukpenningkommittén drivits så långt det är möjligt, att undersöka möjligheterna att öka självriskerna i sjukförsäkringen.

Fru talman! Det är enligt regeringens uppfattning nödvändigt att ytterligare begränsa den kommunala expansionen. Expansionstakten har under de senaste åren varit betydligt snabbare än vad som är förenligt med en samhällsekonomisk balans. Tillväxttakten är fortfarande för hög i förhållande till det tillgängliga utrymmet i samhällsekonomin.

En åtstramning på den kommunala sidan måste ske på ett sådant sätt att det inte är de sämst ställda kommunerna som drabbas. Det har varit en självklar ledstjärna för regeringen i detta arbete. Det tredje steget i skatteutjämningsreformen kommer därför att genomföras som planerat.

Men samtidigt vidtas åtgärder som minskar kommunernas och landstingens inkomster.

Grundavdraget vid den kommunala beskattningen höjs från 6 000 till 7 000 kr. Kommunerna får då själva bära det bortfall i skatteunderlaget som följer av denna åtgärd.

Kommunerna arbetar i dag under starkt ojämlika förhållanden. Det avspeglar sig bl. a. i stora skillnader i den kommunala utdebiteringen.

Skatteintäkterna från juridiska personer fördelar sig mycket ojämnt mellan kommunerna. Regeringen föreslår nu att 20 % av skatteunderlaget från juridiska personer skall tillföras staten.

Vidare kommer regeringen att föreslå att vissa specialdestinerade statsbi-

drag reduceras eller tas bort helt.

Regeringen kommer att fortsätta överläggningarna med kommunförbunden, bl. a. om möjligheterna att skjuta på redan beslutade reformer, som har kostnadskonsekvenser för kommunerna. Från regeringens och riksdagens sida måste vi vara beredda att medverka till att möjliggöra för kommunerna att komma ned till en ökningstakt i deras konsumtion på ca 1 % per år.

Vi måste alla ta vårt ansvar för att hålla den offentliga och privata konsumtionen inom samhällsekonomiskt acceptabla gränser. Jag möter också på möten runt om i landet en stor förståelse från kommunalpolitiker i alla partier när det gäller behovet av att bromsa upp den kommunala expansionen. I många kommuner pågår också ett arbete med att se över utgifter och olika verksamheter.

Jag vill i detta sammanhang slå fast att det är bättre och riktigare att denna prioritering sker ute i kommunerna. Det är där man har kännedom om de lokala förhållandena och förutsättningarna. Genom att i största möjliga utsträckning fatta besluten nära de människor som berörs får man ett bättre utnyttjande av de resurser som sätts in. För att detta skall vara möjligt i praktiken måste vi minska antalet detaljbestämmelser som i dag reglerar kommunernas verksamhet. Också på detta område har regeringen överläggningar med kommunerna.

I debatten har det ibland framställts som om regeringens förslag till åtgärder på det kommunalekonomiska området skulle innebära att kommunerna på område efter område måste sänka sin standard. Men i det sammanhanget måste vi ha klart för oss de skiftande ekonomiska förutsättningar som gäller ute i kommunerna. Skillnaden på hela 8 kr. mellan de kommuner som tar ut mest och de som tar ut minst i skatt är ju just beroende av skatteunderlaget och inte av skillnader i standard.

Genom de åtgärder som regeringen föreslår på det kommunala området förstärks i praktiken den kommunala skatteutjämningen. Skillnaderna mellan fattiga och rika kommuner utjämnas.

Inom kort skall regeringen föreslå riksdagen en rad åtgärder i budgetförstärkande syfte.

Livsmedelssubventionerna kommer att i två etapper minskas med ytterligare 500 milj. kr. utöver de tidigare fattade besluten. Subventionerna till mjölken kommer dock inte att beröras.

De generella bostadssubventionerna – räntebidragen – minskas med 200 milj. kr. utöver vad regeringen redan föreslagit i det sparpaket som framlades för riksdagen i höstas. Denna minskning sker framför allt i det äldre fastighetsbeståndet.

Flerbarnsfamiljernas ekonomiska situation måste förbättras. Regeringen kommer därför att lägga fram förslag om att barnbidraget höjs med 750 kr. för det tredje barnet och med 1 500 kr. för det fjärde och följande barn i varje familj.

Vi måste också minska budgetunderskottet genom nya regler för reseavdragen. I fortsättningen skall avdragen endast få gälla kostnader över 1 000 kr. per år. På så sätt begränsas avdragsrätten till att gälla de arbetsresor

där det är fråga om någorlunda rejäla avstånd mellan bostad och arbetsplats och där kostnaderna är betungande, medan avdrag inte kommer att medges för korta resor mellan arbete och bostad.

Fru talman! Jag tror att jag gör mig till tolk för en bred opinion om jag säger att människor är trötta på vad de upplever som onödigt käbbel i politiken, trötta på en överdriven och av taktiska skäl betingad konfrontation över partigränserna.

Det är naturligtvis så, att vår demokrati förutsätter en allsidig och ibland hårdhänt genomlysning av alternativen i svensk politik. Den politiska debatten och det politiska meningsutbytet är viktiga medel för att hjälpa den enskilde medborgaren att ta ställning så länge det är sakfrågorna som ställs i centrum.

Men vi måste gemensamt med alla medel försöka undvika en situation där konfrontationen mellan partierna blir ett självändamål. Partitaktiska överväganden får inte gå så långt att de överskuggar den helt övergripande uppgift vi har som politiker: att forma en politik som är till största möjliga gagn för vårt land och dess medborgare.

Sverige är ett av världens rikaste länder. Vi har en hög materiell standard och en konsumtion som ligger långt över vad människor i många andra länder ens kommer i närheten av. Vi har nått betydligt längre med den sociala utjämningen än de flesta andra länder. Vi har en god social omvårdnad, ett väl fungerande utbildningsväsende och ett högt teknologiskt kunnande i vårt näringsliv.

Låt oss också öppet erkänna att behovet av omställning i ekonomin inte enbart är en börda. Inom vissa områden kan vi uppfatta det som en positiv utmaning. Låt oss ta vårdområdet som ett exempel. Under de senaste decennierna har omsorgen i ökad utsträckning flyttats över från familjen till samhället. Generationerna lever i ökad utsträckning skilda från varandra. Vi har fått specialinstitutioner för olika kategorier, ofta med stängda dörrar dem emellan. Vi har fått det materiellt bra, men vi har delvis kanske tappat bort att vi också behöver varandra rent mänskligt. Vårdsektorn är ett område där det är nödvändigt för oss att söka nya och okonventionella former för att klara de mål vi vill uppnå och där vi måste finna metoder som bättre främjar kontakt, gemenskap och ansvarstagande mellan människor än vad som nu är fallet.

På samma sätt måste samhällsplaneringen i framtiden mer utgå från sociala målsättningar och inriktas på att underlätta gemenskap och samarbete mellan människor. Vi kommer under 1980-talet att tvingas till en strängare hushållning med våra begränsade naturresurser och en politik som står mer i överensstämmelse med grundläggande miljökrav. På så sätt utgör 1980-talet en utmaning för oss alla – att genom nödvändiga systemförändringar komma fram till ett bättre samhälle, ett mänskligare samhälle, ett samhälle med större hänsynstagande till den enskilda människan. Det är en utmaning som vi alla måste vara beredda på.

Fru talman! Regeringen har nu presenterat ett brett åtgärdsprogram för att komma till rätta med de grundläggande obalansproblemen i den svenska

ekonomin. Vi måste alla inse allvaret i den ekonomiska situationen. Men vi skall också vara klara över de positiva utvecklingsmöjligheter som finns om vi sätter in rätta åtgärder i rätt tid.

Sverige kan klara krisen och gå stärkt ur den. Vi har alla ett gemensamt ansvar för att möjliggöra detta.

Anf. 2 OLOF PALME (s):

Fru talman! "Nu går det inte längre. --- Räntorna knäcker oss." Ett överskott på 12 000 kr. förbyttes över en natt i ett minus på 8 000 kr.

Detta säger Eva och Torgny Kärrman i en intervju i tidningen Land. Orsaken till deras förtvivlan är räntehöjningen den 20 januari, som förde upp räntan till den högsta nivån i modern tid. Tidningarna har varit fyllda av reportage om hur jordbrukare, villaägare och andra hårt har drabbats av kreditätstramningen.

Räntan höjdes därför att valutan i allt snabbare takt strömmade ur landet. Det stod alldeles klart att vår valutareserv icke under längre tid skulle tåla denna påfrestning.

Alla är överens om orsaken till valutaafflödet.

Det hade inte just då hänt något speciellt i den svenska ekonomin. Den 12 januari framlade regeringen en budget som innehöll en ingående beskrivning av prisläget, men inte ett enda förslag till åtgärder för att komma till rätta med krisen. I Dagens Nyheter t. ex. kan man läsa följande kommentar: "Det är inget tvivel om att det var de svaga regeringsdokumenten som kom företagen att tappa förtroendet för kronan och räkna med en devalvering."

Kanske kommer detta att föranleda en fotnot i de ekonomiska läroböckerna. En valutakris och en därav föranledd panikbromsning drivs fram icke i första hand av objektiva ekonomiska faktorer, utan av en regerings fullständiga brist på handlingsförmåga.

När räntehöjningen var ett faktum sökte regeringen och framför allt dess ekonomiminister spela överraskad och moraliskt indignerad och sökte som vanligt vältra över ansvaret på andra. I själva verket var regeringen fullständigt medveten om vad som skulle hända. I vice statsministerns s. k. förtroliga brev till de andra partiledarna slås det sensationellt nog fast att regeringen redan i mitten av november haft klart för sig att en finansplan med ökade underskott men utan förslag om nya kraftfulla ekonomisk-politiska åtgärder skulle riskera att utlösa en valutakris.

I två månader visste regeringen således vad som skulle ske. Allt tal om att man inte hann, att man inte hade underlag osv. framstår i denna belysning som ingenting annat än fega undanflykter. Förklaringen är att regeringen saknade kraft och förmåga att ena sig om en politik som kunde avvärja valutakrisen och räntehöjningen. Ansvaret slår med förödande tyngd framför allt på ekonomiminister Bohman för denna monumentala inkompetens när det gäller att handha statens finanser och landets ekonomi.

Fru talman! Tänk om någon 1976 hade beskrivit Sverige i början av 1981 såsom det faktiskt blev efter fyra år av borgerlig regering: med en våldsam

inflation på över 50 %. med mycket låga industriinvesteringar, med sjunkande reallöner, med gigantiskt underskott i statsbudgeten och med utlandslånen! Statens skuld till utlandet har ökat från 200 milj. kr. 1976 till ca 65 000 milj. kr. vid utgången av 1981. Den borgerliga regeringen lånar 500 milj. kr. i veckan i utländska banker. Den borgerliga regeringen lånar varje vecka dubbelt så mycket som den socialdemokratiska regeringen lånade på 44 år.

Om någon förutspått detta 1976 hade han inte blivit trodd. Men så blev det.

Ändå var vi denna utveckling på spåren. Vi socialdemokrater varnade i tal efter tal, i debatt efter debatt, bl. a. i den sista TV-debatten, för att en borgerlig regering skulle förstöra statsfinanserna och låna i utlandet. Detta skulle medföra ett hot mot välfärden och mot den fulla sysselsättningen. Just detta har inträffat.

När de borgerliga icke kan förneka sitt eget misslyckande flyr de till en s. k. källsuparteori: Det hade blivit lika illa om socialdemokraterna regerat.

Detta kan vi med stor bestämdhet och stort självförtroende förneka. Visst hade vi även under en socialdemokratisk regering haft stora ekonomiska svårigheter. Krisen är i och för sig inget borgerligt påfund. Den har sina rötter i den internationella utvecklingen. Vår kritik mot den borgerliga regeringen går ut på att den genom sin politik har förvärrat krisen, att den har skött sig sämre än andra regeringar ute i världen.

Det är faktiskt uppmuntrande att gå igenom våra förslag under den borgerliga perioden. Det är väl genomarbetade alternativ, med konkreta förslag till åtgärder i det korta perspektivet och med förutseende för vad som krävs i det längre perspektivet.

Jag hinner inte gå in på dem här, men jag vill med bestämdhet hävda att en socialdemokratisk regering aldrig hade tillåtit den utveckling som vi faktiskt har fått under de borgerliga åren. Vi hade aldrig satt oss i den situationen att vi behövde administrera en sönderfallande ekonomi.

Det är till föga tröst i dag. Det är den verklighet som den borgerliga politiken har skapat som vi måste utgå från.

Utgångspunkten är att det råder en ekonomisk kris i landet och i samband därmed en politisk kris.

De flesta medborgare märker den ekonomiska krisen framför allt i stigande priser, i sjunkande reallöner, i en allmän känsla av osäkerhet och otrygghet.

Ändå har krisen ännu inte fått sitt fulla genomslag i vardagen. De flesta lever ännu ganska väl. Arbetslösheten är på de flesta håll ännu ganska låg. De skyddsnät som vi har skapat för medborgarna i livets olika skiften är rätt starka. De håller ännu.

Det främsta skälet till att krisen ännu inte har slagit igenom är helt enkelt att den borgerliga regeringen har lånat utomlands för att hålla standarden uppe. Så kan man inte hålla på hur länge som helst. Till slut börjar långivarna dra öronen åt sig, höja räntorna, skärpa återbetalningsreglerna, ställa krav på politiken. Ytterst innebär detta ett hot mot vårt nationella oberoende.

Det är samhället som garant för tryggheten och välfärden som nu alltmer

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

försvagas. Vi ville att samhället skulle vara starkt som ett värn för de enskilda människorna. Nu börjar vi uppleva konsekvenserna av att samhället blir svagt.

Den borgerliga regeringens väldiga utlandsupplåning börjar nu få dramatiska effekter för räntebetalningarna.

Ränteutgifterna på statens utlandsskulder blir 1980 3–3,5 miljarder kronor. Den siffran kan jämföras med t. ex. fartygsexporten, som 1979 uppgick till 3,2 miljarder kronor – alltså ungefär lika mycket.

1981 blir våra räntekostnader för utlandslånen någonstans i storleksordningen 5–6,5 miljarder kronor. Hela den svenska exporten av personbilar var 1979 5,5 miljarder kronor.

1982 har vi räntekostnader på kanske 8–10 miljarder kronor. Exporten av järn och stål från Sverige var 1979 9,2 miljarder kronor – alltså lika mycket.

Samma förödande konsekvenser för framtiden får de väldiga budgetunderskotten och därmed statens upplåning. Räntorna på statsskulden har sexdubblats på några år. Nästa år kommer allt som staten får in i inkomstskatt att gå till att betala räntorna på statsskulden. Snart är utgifterna för räntor på statsskulden större än utgifterna för folkpensionerna.

Det här visar att obalanser i ekonomin inte får tillåtas gå för långt. De skall angripas när de första tecknen uppenbarar sig. De borgerliga regeringarna har inte haft kraften och förmågan därtill. Och dessa budgetunderskott och denna otroliga utlandsupplåning har ni ensamma ställt till på fyra år.

Nu står vi därför inför uppgiften att börja ta oss ur krisen under en lågkonjunktur, i ett skede då många länder har ekonomiska problem och då vi inte kan räkna med att problemen kan lösas på något enkelt sätt, genom ett kraftigt internationellt uppsving.

Det vägval vi står inför gäller om vi skall svälta oss ur krisen eller arbeta oss ur den. Att säga så innebär naturligtvis att förenkla problemen. Men skillnaderna är ändå tillräckligt stora för att motsvara ordet vägval.

Den borgerliga regeringen hade en strategi. Den ville hårt beskära privat och offentlig konsumtion. På den vägen skulle de stora underskotten minska. I övrigt skulle i första hand marknadskrafterna ställa allt till rätta.

Denna strategi har nu kapsejsat. Visst gick det att dra ner konsumtionen. Men det fanns inga offensiva inslag i politiken som kunde nyttiggöra de frigjorda resurserna. Därför drabbades också produktionen, därför bröts investeringsuppgången, och arbetslösheten stiger. Resultatet blev att budgetunderskottet, trots alla skatthöjningar och sparplaner, ökar snabbare än någonsin och att även underskottet i utlandsaffärerna fortsätter att öka. Det visar att man inte kan rätta till en obalans mellan konsumtion och produktion genom att minska båda. Obalansen består. På det sättet föds nya krav på åtstramningar, och sedan fortsätter spiralen nedåt mot en sönderslagen produktionsapparat och en raserad social välfärd.

Sälunda får svältreceptet oacceptabla konsekvenser. Därför hävdar vi i arbetarrörelsen att man måste arbeta sig ur krisen. Detta innebär inte att vi tror på några enkla lösningar. Det ekonomiska förfallet har nu nått så långt att det kommer att krävas uppoffringar och måhända smärtsamma ompröv-

ningar. Den dominerande uppgiften under 1980-talet är att lösa den ekonomiska krisen, att arbeta bort de stora underskotten, med bevarande av full sysselsättning och social välfärd.

Fackföreningsrörelsen har genom det avtal som slöts i går natt gjort två mycket viktiga insatser mot den ekonomiska krisen.

Den första var att gå med på ett snabbt avtal. Det var viktigt för att hejda den blödarsjuka som drabbat den svenska valutan. Ett snabbt avtal innebär en rejäl insats för att återställa det förtroende som regeringens politik undergrävt. Vad som är litet konstigt – men sådana är förhållandena i Sverige – är att det var fackföreningsrörelsen som fick stoppa den valutakris som regeringen icke förmådde hejda. Som vi påpekade fortsatte den även efter räntehöjningen.

Den andra var att godta ett så magert avtal. LO:s medlemmar har under flera år drabbats av sänkta reallöner. De möter ständigt höjda priser, höjd moms, höjda hyror och boendekostnader. Många av dem börjar bli hårt trängda. De har inte räknat med att det här avtalet kommer att ge någon ekonomisk förbättring för de enskilda medlemmarna, men det är viktigt för att återställa balansen i samhällsekonomin. Avtalet ger dock regeringen en chans som den själv inte kunde skapa. Är den beredd att ta den chansen? Har regeringen en politik som innebär ett gensvar till det ansvar som fackföreningsrörelsen tagit på sig genom att gå med på detta magra avtal?

Vi socialdemokrater menar att vi har en sådan politik. Den har vi sammanfattat i motioner till denna riksdag. Förslagen innebär att politiken bör inriktas på tre huvudmål: att bekämpa inflationen, att upprätthålla produktion och sysselsättning och att åstadkomma en rättvis fördelning av produktionsresultatet. Många av våra talare kommer att belysa hur vi i våra motioner har konkretiserat detta program.

Låt mig bara tillägga att det vore djupt tragiskt om vi i en tid av stramhet och nödvändig återhållsamhet skulle ge upp väsentliga sociala mål.

Vi har i jämförelse med andra länder trots allt nått ganska långt i arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män. Skall vi av snålhet ge upp det vi har vunnit? De unga kvinnorna är de som drabbas ojämförligt hårdast på arbetsmarknaden i dag.

I ett läge då den sociala utslagningen ökar lavinartat i alla industriländer, bl. a. genom arbetslösheten och genom missbruksproblemen, får vi inte förlora den solidaritet som bjuder oss att ställa upp även för de allra svagaste i samhället.

Jämfört med tidigare generationer lever våra dagars barn under rätt goda förhållanden. Likväl har vi en känsla av att många barn far illa. Det gäller inte bara materiell välfärd. Det gäller också möjligheterna till samvaro med föräldrarna, tillgång till goda och säkra miljöer liksom också tillfällen till kulturell utveckling. Vi har lagt fram en bred motion om dessa frågor. Andra talare kommer att utförligt belysa dem.

Det jag här vill ha sagt är följande: Vi upplever dess värre en ekonomisk kris. Den får inte tas till intäkt för att enbart måna om de välbeställda, till att fly undan det sociala ansvaret och känslan för rättvisa. Det är tvärtom så att i

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

svåra tider är det särskilt viktigt att slå vakt om rättvisan och solidariteten.

Men åter till frågan: Har regeringen då gett sitt gensvar på fackföreningsrörelsens ansvar?

Kl. 2 på natten till tisdagen utväxlades det berömda handslaget på Blasieholmen som betydde uppgörelse om löneökningarna på den privata arbetsmarknaden. Kl. 19.45 samma dag framlade regeringen sitt s. k. sparpaket. Detta s. k. sparpaket innebär att för alla tas tillbaka en stor del av löneökningen. För väldigt många tar man tillbaka hela löneökningen och mer därtill.

Skall vi tro tidningarna, får den som tjänar 60 000 kr. efter skatt 900 kr. i löneökning. 500 kr. försvinner på grund av slopade reseavdrag. I en tvåbarnsfamilj försvinner sedan ungefär lika mycket till på grund av höjda matkostnader. Så kommer höjda oljepriser, hyreshöjningar och allt det andra. Det blir en klar nettoförlust.

Redan inom loppet av samma dag omintetgör regeringen för väldigt många människor hela resultatet och mer därtill av löneförhandlingarna. En som till äventyrs var uppe kl. 2 eller 3 på natten och hörde nyheterna i radio kunde glädja sig åt sin löneökning i 17 timmar. Sedan hade regeringen tagit tillbaka den.

Varför handlar regeringen så? Vågade man inte ta fram dessa nedskärningar för enskilda människor förrän avtalsförhandlingarna gått i lås? Låg man så att säga i bakhåll för att plocka fram sitt paket med nedskärningar och skattechöjningar så fort avtalet var underskrivet? Det är djupt oansvarigt att handla så. Möjligen är det finurligt.

Borttagande av reseavdraget betyder en skattechöjning på ungefär 500 kr. för alla kontorister som reser från Farsta eller vårdbiträden från Hässelby. Det flinar herr Bohman åt, för herr Bohman befinner sig inte i de inkomstlägen där reseavdraget betyder någonting, men för de människor jag talar om har det betydelse.

Bara till följd av den åtgärden försvann halva deras löneökning. Och detta kan de aldrig kompensera sig för, för det är en ren skattechöjning som inte slår på priserna och som de inte på något sätt kan ta tillbaka förrän det blir avtalsrörelse igen. Det kanske är finurligt, men många människor kommer att uppleva det som socialt orättfärdigt, hur mycket de välbeställda än flinar.

Marginalskattesänkningar i all ära, men genomsnittet av LO:s medlemmar har 51 % i marginalskatt, så löftet om att gå ner till 50 % innebär för dem inte så ofantligt mycket.

Jag tycker att regeringen har handlat oansvarigt. Många människor frågar säkert med oro: Vad är det som faktiskt sker i Sverige? Låt mig uttrycka det så här.

Sverige befinner sig sedan flera år tillbaka i en ekonomisk kris, till stor del på grund av en oskicklig borgerlig politik och en ogynnsam internationell utveckling. De borgerliga har sökt dölja den krisen. I 1979 års valrörelse förnekade de den helt. De har låtit krisens verkningar slå mot de

gemensamma tillgångarna, kollektivet om man så vill. Så har statsfinanserna raserats, så har utlandsupplåningen skjutit i höjden, så har framtidssatsningarna i Sverige gradvis fått krympa. På det sättet har man en tid kunnat till en del skona de enskilda människorna, hålla skenet uppe. Men till slut når man vägs ände, då utlandslånen slår i taket, budgetunderskottet blir ohanterligt. Då har krisen för samhällsekonomin blivit djup.

Det här avtalet innebär att parterna på arbetsmarknaden givit regeringen en ny chans att rätta till situationen.

Då gäller det först och främst att söka stärka samhällsekonomin i stort. Gör regeringen det? Det kan man knappast säga. Budgetunderskottet ökar kraftigt det kommande budgetåret, utlandsupplåningen också. De offensiva satsningarna lyser i stort sett med sin frånvaro. Jag tror fackliga förhandlare blir ytterligt förvånade när de bland s. k. offensiva satsningar finner en försämring av tryggheten i jobbet och försämrade sjuklönen. Det är en arbetsgivaroffensiv men icke en offensiv för att förbättra det svenska samhället. En ekonom sade i TV i går att allt som handlar om offensiv i programmet är lösa ord om framtiden. Jag tror att det i stort sett är riktigt.

I Ola Ullstens brev fanns ansatser till ett sådant offensivt tänkande som jag tyckte var bra, men de har i stor utsträckning malts ner i blockpolitikens kvarn.

Slutsatsen är att det saknas en offensiv, dynamisk politik som kan föra Sverige ur krisen.

Det är den ena sidan av saken. Den andra är denna: Den ekonomiska krisen börjar nu tära på välfärdssamhällets skyddsanordningar och griper på ett mera direkt sätt in i människornas vardag.

Vi kommer att få räkna med en stigande arbetslöshet, med stigande priser, med höjda hyror och bostadskostnader, med sänkta reallöner. Det är vad människorna kommer att få uppleva 1981.

Detta är resultatet av den kris som de borgerliga partierna så ihärdigt förnekade under 1979 års valrörelse och som de därför underlät att ingripa mot i tid. Det är den krisen som nu slår in med kraft i människornas vardag.

Alla åtstramningar och nedskärningar i regeringens paket drabbar i första hand de vanliga löntagarna. I TV och i tidningarna har arbetare intervjuats och sagt: O.K., vi är beredda att ställa upp för att rädda landet, om andra grupper också gör det. Nu visar det sig att icke en enda av regeringens åtgärder riktar sig speciellt mot företagare, aktieägare, bönder, höga inkomsttagare. Det enda avdrag man ger sig på annat än i det allmänna talets form är reseavdraget, och det är det avdrag som verkligen betyder mest för de små inkomsttagarna, de vanliga löntagarna. Såvitt jag förstår har företagare och bönder inte någon glädje alls av det avdraget, för de tar sådana kostnader på rörelsen.

Hittills har regeringen sålunda gett ett mycket svagt gensvar på fackföringsrörelsens ansvar. Det här paketet är en dålig början.

Det är ytterligare en punkt där man kanske kan ställa frågan, vad regeringens gensvar blir på fackföringsrörelsens insats för samhällsansvar

och praktiskt samförstånd. Magra löner betyder vanligen bättre villkor för den som äger kapital. I går tog också kurserna på aktiebörsen ett kraftigt skutt uppåt. Har ni tänkt på följande: De som ni i dag prisar för samförstånd och återhållsamhet i lönerörelsen är samma människor som en del av er i nästa andetag beskyllder för att undergräva demokratin och förkväva friheten, bara därför att de på egna villkor vill vara med och ha del i den förmögenhetsökning som deras återhållsamma lönekrav gör möjlig. Eller är ni möjligen nu beredda att föra en konstruktiv dialog om löntagarfonder som ett viktigt led i strävan att föra Sverige ur krisen?

Människor nu för tiden frågar sig oroligt: Befinner sig Sverige i en oundviklig utförsbacke? Nej, inte nödvändigtvis. Vi har duktiga arbetare, tjänstemän och tekniker, och vi har många invandrare som hjälper oss att bygga upp vårt samhälle. Vi har skickliga företagsledare, en högt utvecklad industri, och vi har hunnit längre än andra länder när det gäller att bygga ut samhället i olika avseenden.

Alla dessa tillgångar nyttar emellertid föga om landet saknar en politisk ledning. De senaste årens erfarenheter har visat att den borgerliga regeringen varit för svag för att ge landet en politisk ledning.

Den har fört en hård blockpolitik, och den har sökt konfrontation med arbetarrörelsen. Resultatet är dåligt. Det inser man långt inne i borgerliga led.

Vi har de senaste veckorna fått flera exempel på de förödande verkningarna av bristen på politisk ledning.

Det första var den oförmågens finansplan som lades fram den 12 januari och som omedelbart föranledde en spekulation mot den svenska kronan och en onödig och kraftig räntehöjning. Så oskicklig får inte en regering vara.

Det andra var investeringen i Sydafrika. Regeringen lyckades med konststycket att dra frågan i långbänk ett helt år utan att kunna fatta beslut, och när beslutet kom var det egentligen ganska begränsat. Detta beslut föranledde sedan, sensationellt nog, att ett antal statsråd reserverade sig. När beslutet till sist togs var det vid sämsta möjliga tidpunkt, just då rasregimen i Sydafrika genom att bryta Namibiakonferensen, genom invasionen i Moçambique m. m. utmanade världsoptionen. Därmed drog regeringen något av ett löjets skimmer över svensk utrikespolitik. Så tafatt får en regering inte vara.

Det tredje var avtalsuppgörelsen, där avtalets konstruktion, med alla indexregler, speglar en utpräglad misstro mot regeringen och där parterna till varje pris, efter de förskräckande erfarenheterna från fjolåret, ville undvika att regeringen lade sig i. Det är förödmjukande för en regering.

Jag skulle kunna anföra många fler exempel. Ett sådant är att det snart ett år efter folkomröstningen i kärnkraftsfrågan ännu inte ligger en energiproposition på riksdagens bord, och det är skandal.

Det är inte bra om en regering inte åtnjuter anseende, inte förmår skapa respekt omkring sig. Det är skadligt också för landets möjligheter att bemästra den ekonomiska krisen. Det finns en bredare fara med bristen på politisk ledning. Den kan leda till att medborgarna tappar tron på den parlamentariska demokratin som arbetsätt. Man riskerar att folk vänder sig

bort med ointresse och förakt för politiken och politikerna.

I början av 1930-talet hade vi en ekonomisk kris i landet. Uppgivenheten var stor. Tilltron till den politiska demokratin sviktade. Denna utveckling vändes genom krispaketet från 1933. Tage Erlander talar i sina memoarer om sin övertygelse om "att krisuppgörelsen var en ännu mer betydelsefull händelse än vad dess samhällsekonomiska verkningar skulle kunna antyda. Genom krisuppgörelsen blev det möjligt att skapa en riksdagsmajoritet för en handlingskraftig regeringspolitik. Efter alla regeringskriser, allt partipolitiskt trassel under 1920-talet, hade landet fått en politisk ledning. Den hade skapats genom att arbetare och bönder, som tillsammans utgjorde en överväldigande folkmajoritet, hade gått samman för att lösa några av sina betydelsefulla försörjningsfrågor. Detta innebar den värdefullaste tillgången i kampen för att bevara medborgarnas förtroende för det demokratiska styrelsesättet och dess möjligheter att skapa dragliga förhållanden för människorna."

Det finns självfallet olikheter jämfört med i dag i faktiska förhållanden och inte minst i politiska konstellationer. Betydelsen av en kraftfull politisk ledning för att bevara människornas tro på det demokratiska styrelseskicket och övertygelsen att politisk handling kan ge en bättre framtid förblir emellertid densamma.

Det återstår ännu en lång marsch innan den svenska ekonomin återvunnit sin styrka. Det kommer att krävas breda lösningar i Sveriges riksdag och hos det svenska folket. Man kan fråga sig hur mycket regeringspartierna är beredda att bryta upp från den förstelnade blockpolitik som under dessa år varit den svenska borgerlighetens kännemärke. Mina förhoppningar på den punkten är inte stora. Framför allt tror jag att det finns en spridd uppfattning i vida kretsar att denna regering är förbrukad. De deltagande partierna och de deltagande personerna som människor må ha betydande förtjänster. Men denna regering kan icke längre bli en samlande kraft i Sverige, och det vore bra om den kunde inse detta.

Det är säkert ingen tillfällighet att man vid en intervju i TV med arbetare på ett verkstadsföretag i Göteborg sade att det allmänna samtalsämnet på verkstaden var kravet på nyval. Man var beredd att ta ett magert avtal för landets skull, men man ville ha en ny regering. Man behövde det för att kunna känna förtroende och framtidstro.

Jag tror att denna borgerliga regering skulle kunna göra en stor och viktig samhällsinsats genom att bereda svenska folket möjlighet att i ett allmänt val nu ge sin mening till känna om landets ledning och om Sveriges väg ur den politiska och ekonomiska krisen.

Anf. 3 LARS WERNER (vpk):

Fru talman! Sverige är ett av jordens rikaste länder. Här finns stora naturrikedomar: malm, skog, vattenkraft och annat. Det finns tekniskt kunnande, välutbildade och yrkesskickliga arbetare och tjänstemän. Det finns tillräckligt med pengar och uppgifter för att sysselsätta alla som vill ha ett arbete. Fortfarande finns stora eftersatta sociala behov att tillgodose.

Ingen skulle därför behöva gå arbetslös, och statens finanser borde vara rätt goda. Den avgörande orsaken till att det inte är så, är det sätt varpå ekonomin är organiserad och ligger hos dem som har den ekonomiska och politiska makten i vårt land.

Jag tror att det är viktigt att detta blir sagt här i dag, därför att det enligt min mening måste vara utgångspunkten för en debatt om Sveriges ekonomi. Annars kommer debatten kanske att ge intryck av att Sverige står inför en "fattigkonkurs" eller exekutiv auktion. Men så är det inte.

Regeringen anger oftast tre huvudorsaker till dagens problem.

Det första är påståendet att statsutgifterna är för höga och att det beror på den offentliga sektorn. Detta skulle vara den avgörande orsaken till det stora budgetunderskottet. Men regeringen har fel. Det är inte statsutgifterna och den offentliga sektorn som skapar budgetunderskottet. Felet är i stället att statsinkomsterna är för låga och att de i praktiken minskar. Indexregleringen av skatteskalorna, som gynnade framför allt de högavlönade, kostade staten 8 miljarder. Lika mycket kostade det tidigare slopandet av arbetsgivaravgiften. Samtidigt har skattefusket och det orättvisa avdragssystemet minskat statens inkomster. Detta har bidragit till de stora budgetunderskotten.

För det andra påstår regeringen att löntagarnas köpkraft är för hög och att det medför en ökad import och ökade underskott i våra utrikesaffärer. Därför har regeringen "korrigerat" varje avtal under sin regeringstid, höjt momsens två gånger, fullt medvetet sänkt reallönerna och köpkraften. Hur blir det nu – efter den här avtalsuppgörelsen? Sänks reallönerna tillräckligt nu, eller vad tänker regeringen göra efter den senaste uppgörelsen?

När det sedan gäller importen är det inte bara oljepriserna utan i hög grad också industrins ökade import av insatsvaror som drivit fram underskottet i utrikesaffärerna.

70 % av delarna i en färdigproducerad Volvo är i dag importerade. Detsamma gäller för Electrolux kylskåp och andra svenska industriprodukter. Detta är en avgörande orsak till att utrikesaffärerna är i obalans. Regeringens agerande i den förra avtalsrörelsen bidrog också till att öka underskottet. Sverige förlorade ca 3 % på OECD-marknaden förra året. 2 % av den förlusten kan direkt hänföras till den konflikt som regeringen tillsammans med Arbetsgivarförbundet tvingade fram.

För det tredje brukar regeringen påstå att för låga bolagsvinster medför minskade investeringar. Och det sägs vara orsaken till stagnationen i vår ekonomi. Jag menar att även här har regeringen fel.

Storföretagen i Sverige gör stora vinster. Nyligen redovisade t. ex. Volvo en vinst på nästan 1 miljard. Enligt statistiska centralbyrån har också företagets likviditetsöverskott under de gångna 12 månaderna ökat med nära 20 miljarder. Det är således ingen brist på nödvändigt kapital – och det medger också de företagsledare som är uppriktiga och något mindre borgerligt propagandistiska.

De problem som regeringen anger, de problem som regeringen angriper är inte de verkliga, och det är därför som statsfinanserna och våra verkliga problem förvärras. Regeringens åtstramningar i olika former kommer att få

extra allvarliga följder inför den lågkonjunktur som kommer. I finansplanen räknar man med att den inhemska efterfrågan minskar med 0,5 %, hushållens inkomster med 2 % och lönerna med 4 %, och byggandet når nya bottennoteringar. Därigenom ökar arbetslösheten och minskar förmodligen produktionen. En sådan politik strider inte bara mot all förnuftig konjunkturpolitik utan också mot sunt ekonomiskt tänkande över huvud taget.

När sedan landets statsminister förklarar – som han gjorde i går kväll – att regeringen vill stimulera det svenska folket till att arbeta mera, hårdare och på övertid för att landets ekonomi skall förbättras, så är det ett rätt utmanande uttalande i en tid när 200 000 människor går utan jobb och inget hellre vill än att få arbeta. Tror verkligen statsministern, tror verkligen regeringen att de här människorna är arbetsovilliga, att de inte har lust att arbeta? Tror ni att det är en marginalskattesänkning som de här människorna går och drömmer om? Och hur tror ni att ert uttalande uppfattas av de tusentals människor som är permitterade, som hotas av permittering och som slängs ut från sina arbetsplatser?

Men när de gamla teorierna inte passar, då skaffar man sig nya... Tidigare sade ni att ni bekände er till "den fulla sysselsättningens politik", men i dag har det förvandlats till "en i internationell jämförelse låg arbetslöshet". Det är tydligen den nya målsättningen. Och er övergripande ekonomiska teori är att "det måste bli sämre innan det kan bli bättre". Kan en cynisk högerpolitik uttryckas klarare än så?

Den skillnad som tidigare fanns mellan centern och folkpartiet gentemot moderaterna och Arbetsgivareföreningen är nu bortblåst. Nu är det de "nya ideologerna" på Arbetsgivareföreningen som anger färdriktningen. Centern och folkpartiet är förvandlade till administratörer och verkställare av högerpolitiken.

Vi är inte överens med regeringen vare sig om de presenterade "problemen" eller om de åtgärder som vidtagits. De dåliga statsfinanserna och de olika problemen anser vi i hög grad vara ett resultat av regeringens löntagarfientliga politik och kapitalismens kris.

Vi menar att Sveriges verkliga problem i dag är företagens ovilja att investera de kapitaltillgångar de har, den växande "svarta ekonomin" med ökad ekonomisk och organiserad brottslighet,

de ökande ekonomiska orättvisorna, spekulatönskonomin, som medför att produktiva investeringar ersatts av spekulationsaffärer och

maktkoncentrationen med en allt starkare storfinans, utrustad med ökad ekonomisk och politisk makt.

Detta är enligt vår mening de verkliga problemen. Att komma till rätta med dem kräver naturligtvis åtgärder som bryter ramarna för det nuvarande ekonomiska systemet. Vi säger öppet att storfinansens makt och ägande måste brytas. Löntagarna måste få ökade och stärkta fackliga rättigheter. Produktionen måste alltmer styras av samhällets behov och bli en produktion för social nytta. Spekulationsekonomin måste stoppas, och de svarta

affärerna och den ekonomiska brottsligheten måste bekämpas.

Arbetsgivareföreningen och högerkrafterna inser naturligtvis att hela det kapitalistiska profitsystemet är hotat. Det är därför de på ett markant sätt har ökat sitt engagemang under senare år. Det är detta som ligger bakom de många kampanjerna och det alltmer partipolitiska och aggressiva agerandet.

Ett av huvudnumren för dessa kampanjer och för regeringen är att göra den offentliga sektorn till huvudorsak till dagens problem. Man har ju under flera års tid riktat särskilda attacker mot kommunerna, som är den dominerande delen av denna sektor. Man har vägrat att finansiera beslutade reformer som berört kommunerna. Man har skurit ner existerande bidrag. Skatteutjämningsreformen har saboterats, och den s. k. sparplanen bestod av ytterligare försämringar för kommunernas ekonomi.

I årets budget och i de senaste förslagen fortsätter man denna politik. Intressant i sammanhanget är kanske att den person i regeringen som alltid vill framstå som duktigast i klassen nu vill gå i spetsen för att påskynda den sociala nedrustningen.

Sanningen är att regeringen vill avveckla delar av den offentliga sektorn. Den grundtrygghet som löntagarna tillkämpat sig vill man rasera och överlåta till de s. k. fria marknadskrafterna. Arbetarrörelsen och fackföreningsrörelsen har därför all anledning att slå tillbaka dessa attacker mot den offentliga sektorn, att slå vakt om de för löntagarna så viktiga demokratiska och sociala reformer som de har tillkämpat sig.

Samtidigt finns det naturligtvis anledning att granska den offentliga sektorn. Den kan och måste förbättras på olika sätt. Barnomsorgen måste byggas ut. Hälso- och sjukvården, långtidsvården och äldreomsorgen måste förändras och göras mer mänskliga än vad de är i dag. Skolan och utbildningen måste också ses över.

Det finns också en växande byråkrati som måste brytas. Delar av den offentliga sektorn, t. ex. försvaret, måste radikalt förändras och ges en annan organisation och betydligt mindre pengar. Försvaret är i dag en dyr stormaktskopia med en högst tvekelaktig förmåga att skydda befolkningen och försvara svenskt territorium. Det är dessutom uppbyggt utifrån en förlegad syn på det säkerhetspolitiska läget i vår del av Europa. Regeringen tar, av utrikesministerns olika uttalanden att döma, ingen hänsyn till det nya säkerhetspolitiska läge som råder i Sverige och i Norden efter NATO-beslutet om stationering av s. k. kryssningsrobotar i Västeuropa.

Den offentliga sektorn behövs. Den är nämligen nödvändig för att tillförsäkra alla människor, oavsett inkomster och samhällsställning, tillgång till sjukvård, utbildning, samhällsservice och social grundtrygghet.

Regeringens struhtag på kommunerna medför att dessa tvingas att avbryta alla utbyggnadsplaner. Ni kommer att tvinga kommunerna att försämra olika delar av den sociala verksamheten. Kommunerna kommer inte att kunna anställa mer personal, och det är risk för avskedanden. Detta får också till följd att arbetslösheten kommer att öka, något som regeringen också medger. De här attackerna är även i hög grad attacker mot kvinnorna. Dessa

kommer att drabbas dels som anställda av sämre arbetsförhållanden och av de uteblivna arbetstillfällena, dels blir det också de som drabbas hårdast av tvärstoppet av utbyggnaden av barnomsorgen. De kommer att hindras att ta eventuella arbeten på grund av brist på daghemsplatser. De borgerliga partierna tävlar i dag om att få ta ledningen för en sådan politik.

Regeringens attacker mot kommunerna drabbar också de handikappade särskilt hårt. Kommunernas besparingsåtgärder medger ju bl. a. försämring av färdtjänsten, ökning av avgifterna, försämring av hemhjälp. nedskärning av stödet till handikapporganisationerna osv. Är det detta som är regeringens bidrag till det internationella handikappåret, säger också det rätt mycket om den här regeringens politik.

I går presenterade regeringen det s. k. steg 2 i den sociala nedrustningen. Riksdagens ledamöter, som numera informeras om regeringens olika förslag i massmedierna, kan i dag i tidningarna – delvis var det också möjligt i TV i går kväll – ta del av innehållet i det nya paketet. Den här gången kallar man det visserligen för ekonomiskt handlingsprogram, som en av partiledarna så påpassligt och snabbt var framme och sade i går. Men vad det handlar om är ju ett påskyndande av den sociala nedrustningen, som tydligen går för långsamt för regeringen. Ni sänker matsubventionerna med en halv miljard. Löntagarnas avdrag för faktiska resor angrips, men ni gör ingenting mot avdragen på toppen. Det drabbar andra grupper. Ni tar ifrån kommunerna nästan två miljarder, ni försämrar sjukförmånerna och ni säger att ni skall se över lagen om trygghet i anställningen, men det handlar ju bara om att urholka detta.

Den socialt orättfärdiga profilen förstärks av den nya skattesänkning för de högavlönade som regeringen utlovar. Det är fortfarande de sämst ställda som skall tvingas att dra åt svångremmen, precis som när det gällde det förra sparpaketet.

Att öka investeringarna har varit regeringens främsta politiska mål. Allt har varit underordnat denna målsättning. Man har också genom skattelättnader och olika stöd ställt åtskilliga miljarder till företagens förfogande. Företagen har också samlat på sig stora kapitaltillgångar, men de många miljarderna till trots uteblir investeringarna. I stället använder man sitt kapital till spekulering.

De få investeringar som görs är huvudsakligen ägnade att rationalisera och minska antalet anställda, inte att öka sysselsättningen. Det här verkar inte bekymra regeringen märkbart. Det föreslås ju inga konkreta åtgärder för att tvinga företagen att använda kapitalet för produktiva investeringar. Med den här regeringen finns det ingen anledning att hoppas på en ökning av investeringarna och av sysselsättningen. Därför är det följdriktigt att arbetet med att återställa statens finanser och bryta den ekonomiska stagnationen och föra Sverige ut ur krisen måste börja med att man försöker få en annan regering. Men det räcker naturligtvis inte med att bara byta regering. Det behövs framför allt en annan politik, inte olika varianter av borgerlig politik – inte en sådan socialdemokratisk regeringspolitik som ledde fram till valnederlaget 1976.

Erfarenheterna av krisen och av borgerligt regeringsutövande ställer, menar vi, hela arbetarrörelsen inför två alternativ. Det ena innebär en klassarbetspolitik i gamla eller nya former. Det andra innebär en radikal arbetarpolitik med socialistisk inriktning.

Det fanns en tid då en stark ekonomisk tillväxt möjliggjorde både höga vinster och ekonomiska och sociala standardförbättringar för löntagarna. Det var mot den bakgrunden det långt drivna samarbetet mellan socialdemokratin i regeringsställning och storfinansen utspelades. Det var den "svenska modellens" tid. De förutsättningarna finns inte i dag. Nu talar i stället en del ledande socialdemokrater om att en förnyad sådan politik skulle kunna föra landet ut ur krisen. I den politiken skulle det jämfört med tidigare finnas vissa nya inslag, t. ex. på kapitalbildningens område, men inget principiellt nytt.

Samtidigt växer opinionen inom arbetarrörelsen för en socialistisk politik därför att krisen har fått allt fler att genomskåda det kapitalistiska systemet. Allt fler människor önskar ett ideologiskt alternativ. Det gäller att på en rad områden fördjupa den konkreta politik som skall ställas mot borgerlig politik och mot reformistiska illusioner om att storfinansens strukturomvandling skall leda landet ut ur krisen.

Därför är alla idéer om "samarbete över blockgränserna", "historiska kompromisser" med näringslivet och allt vad det kallas omöjliga. Det erbjuder nämligen inga lösningar.

I ett läge när högerkrafterna känner luft under vingarna, mindre än ett år efter den största konflikten någonsin på svensk arbetsmarknad, efter fyra års utmanande borgerlig svängremspolitik och efter ständiga attacker mot löntagarna – att då börja tala om "samarbete" och "kompromisser", det är att falla undan, det är att erkänna sig besegrad!

Vad Sverige behöver är en offensiv politik, för full sysselsättning, ekonomisk rättvisa och sunda finanser. Det behövs ett konkret program för att återställa det som de borgerliga regeringarna har raserat, ett program som kan skapa den nödvändiga entusiasmen för att vi på allvar skall kunna ta itu med de problem som den kapitalistiska krisen och den borgerliga politiken har förvärrat.

Vårt parti har visat en väg ut ur krisen, en väg där målsättningen är en planhushållning, där landets tillgångar används för ett bättre liv för folkflertalet. Inte bara för att bli profiter för ett fåtal. Vi deklarerar öppet att vi vill bryta storfinansens makt, vi vill stoppa rovdriften med människor och miljö, vi vill ersätta profitjakten med en planerad produktion för social nytta.

Självfallet görs inte Sverige socialistiskt över en natt eller över ett år. Men den socialistiska målsättningen menar vi måste vara riktninggivande och prägla politikens innehåll även på kort sikt. Vi skäms inte för socialismen!

Vi försvarar den offentliga sektorn mot de borgerliga partiernas attacker och vi kämpar för en planmässig utbyggnad av den. Vi anser att den offentliga sektorn skall användas för att förändra samhället, fördjupa demokratin.

tjäna folkflertalets intressen och bidra till en allsidig utveckling av vårt land.

En planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn skall också, menar vi, medverka till regional utjämning och regional utveckling. Norrbotten och skogslänen, som under årtionden har utsugits och utarmats, har helt svikits av de "fria marknadskrafterna". Hur skall t. ex. Norrbottens enorma sysselsättningsproblem lösas om inte ens staten vill satsa på länet och bygga ut och vidareutveckla de samhällsägda företagen?

Norrbotten har i dag en rekordhög arbetslöshet. För ungdomen – speciellt de unga flickorna – i länet är situationen hopplös. Utsikterna för dem att få arbete är minimala. Inte blir det bättre av regeringens agerande och de statliga företagens dåliga ansvarstagande. Långsamt stryper regeringen de statliga företagen. Det statliga SJ deltar i utplundringen av det för länet så viktiga LKAB, med överpriser på malmfrakter. Bl. a. därför hotas nu de LKAB-anställda av permitteringar. Det är de och deras familjer som skall tvingas att bära bördan av den ekonomiska krisen och av den totala avsaknaden av en samordning av statsföretagens verksamhet.

Inte löser ni väl Norrbottens och skogslänens problem genom att avveckla den offentliga sektorn och statsföretagen?

Nej, vad Norrbotten behöver är en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn och statsföretagen. Nya samhällsägda industrier måste anläggas i länet, sysselsättningen måste ökas och regionen få tillbaka de resurser som den har bestulits på under årtionden. Men vad har regeringen för besked att ge de tusentals människorna i Norrbotten och övriga skogslän som tvingas gå utan arbete? Vad har ni för besked att ge ungdomen där uppe? Uppenbarligen inga besked!

Genom en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn kan nya jobb skapas, många eftersatta sociala behov tillgodoses. Vi har på olika sätt visat hur 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten kan skapas inom tre år. Ett sådant program måste kompletteras med ett samhälleligt industrialiseringsprogram. Kollektiv trafik, inhemsk energiproduktion, herr statsminister, miljö- och arbetsmiljöförbättringar är områden med anknytning till den offentliga sektorns utbyggnad. Genom ett sådant program kan också 100 000 nya industrijobb skapas under 1980-talet – en satsning som också får positiv inverkan på den industriella utvecklingen i stort i Sverige. Det blir ett viktigt bidrag till en offensiv och framtidsinriktad industripolitik, något som vårt land är i stort behov av.

I ett program för ökad sysselsättning spelar naturligtvis bostadsbyggandet en avgörande roll, för alla utom för regeringen. Det ger sysselsättning, skapar avsättning och marknad för olika industriprodukter, och det tillgodoser också det stora behovet av bostäder. I dag går byggnadsarbetare utan jobb samtidigt som vi har en akut bostadsbrist på många håll. Men regeringens åtstrammingsåtgärder minskar byggandet, ökar arbetslösheten. Därför menar vi att bostadsbyggandet måste ökas kraftigt; byggandet av nya bostäder måste ökas till omkring 70 000.

Sverige kan inte svältas ur krisen – det har sagts tidigare i dag. Att strypa

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

den offentliga sektorn, att försämra löntagarnas reallöner och låta arbetslösheten öka – det löser heller inga problem. Tvärtom skapar det bara nya och värre problem. Det måste vara riksdagens och regeringens uppgift att bedriva en politik som ökar sysselsättningen, garanterar alla rätten till arbete och social trygghet. Den ekonomiska politiken skall slå vakt om löntagarnas reallöner och köpkraft, inte sänka den som den här regeringen oavslåttligt gör genom olika åtgärder.

I måndags träffades ett nytt avtal, ett avtal som inte ger löntagarna några garantier för bevarade reallöner. Hur dåligt det blir för löntagarna det avgörs nu av regeringens politik. Vi menar att det är angeläget att stoppa inflationen, pris- och hyreshöjningarna. Men den här regeringen vidtar inga konkreta åtgärder på det området. Därför måste hela arbetarrörelsen, hela fackföreningsrörelsen mobiliseras till kamp för att tvinga regeringen att dra tillbaka sina förslag om nya försämringar för löntagarna och tvinga den till en politik som säkrar reallönerna.

Fru talman! Vårt parti har under många år kämpat för slopande av momsen på maten. Det är ett krav som i dag har starkt stöd bland allmänheten, inte minst efter regeringens nya sparpaket och senaste momshöjningar. Jag vet att jag i dag har ett starkt stöd när jag upprepar det kravet. Ett slopande av momsen på mat skulle hälsas med tillfredsställelse av landets barnfamiljer och lågavlönade. Det skulle minska svårigheterna att få hushållskassan att räcka till och få ekonomin att gå ihop. Därför säger vi: Skärp skatten på förmögenheter, för dem som har råd att betala! Sätt stopp för skattefusket och angrip konkret den ekonomiska brottsligheten! Det ger er de nödvändiga miljarderna för att slopa momsen på maten!

Den här regeringen är – det har vi sagt tidigare – en kampregering mot löntagarna, och det har den också understrukit med den politik som den har fört. Den grundar sin makt på ett enda mandats övervikt i riksdagen. Ni för i dag en helt annan politik än den ni gick till val på 1976 och 1979. Därför har ni förlorat mycket av det stöd som väljarna då gav er. Var femte borgerlig väljare vill i dag också ha ett nyval. Men regeringen klamrar sig fast vid sina taburetteer. Ni är visserligen inte överens om allt, men ni är uppenbarligen överens om en sak: det är roligt att regera, och ni skall till varje pris fortsätta att regera.

Därför är det viktigaste i dag inte vad som sker i det här huset utan den kamp som stora grupper bedriver utanför riksdagshuset – på arbetsplatser, i bostadsområden, på gator och torg. Det är där den opinion skapas som slutligen kommer att tvinga den här regeringen att avgå, och det är där enighet skapas för en ny politik – en radikal arbetarpolitik – som Sverige och löntagarna så väl behöver i dag.

Anf. 4 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Får jag först mycket kort säga till Lars Werner, att de åtgärder regeringen vidtar på energipolitikens område, där vi stimulerar övergången till inhemska energikällor, kommer att ge många nya jobb i skogslänen – Norrbotten och andra län. Verkstadsindustrin kommer också att få ökad

orderbeläggning genom investeringar i de anläggningar som är nödvändiga för denna omläggning.

Lars Werners hela tal var ju en lovsång till det socialistiska samhället – det var det som skulle ändra situationen så radikalt och så förmånligt här i Sverige. Därför skulle jag i all stillsamhet vilja säga till Lars Werner: Se er om i världen! Var någonstans där socialismen är genomförd finner vi ett samhälle som erbjuder bättre villkor för människorna än dem vi har här i Sverige? Jag tänker på de ekonomiska villkor som människorna erbjuds, jag tänker på de demokratiska villkor som människorna erbjuds, på de sociala villkor som människorna erbjuds, och också på de kulturella villkor som människorna erbjuds. Det är litet för svepande enkelt att hänvisa till att ett socialistiskt samhälle skulle lösa problemen för människorna – när vi ser hur det ser ut där man provat.

Olof Palme gjorde ett mycket stort nummer av detta att vi inför ett 1 000-kronorsavdrag för resa till och från arbetet. Vi har aldrig försökt dölja att det innebär att man inte får göra avdrag för de kortare resorna till och från arbetet – det fungerar ju så. Men vi har kvar avdragsrätten för de långa resorna.

Jag vill bara konstatera att det uppenbarligen råder mycket delade meningar inom socialdemokratin. Man kan i dagens tidning läsa att John-olle Persson – finansborgarrådet i Stockholm – säger att det är ett bra förslag och att det är skönt att regeringen kan komma med sådana också. Vilken uppfattning är det nu som gäller inom socialdemokratin?

Sedan sade Olof Palme: Tänk om någon 1976 hade försökt sig på att beskriva situationen som den ser ut i dag och säga att vi 1981 skulle ha den och den situationen i Sverige! Han skulle inte ha blivit trodd. Får jag då säga: Tänk om någon 1976 hade sagt att situationen ute i världen 1981 skulle se ut som den nu gör, t. ex. i OECD-länderna! Vi kan konstatera att det där råder en massarbetslöshet -- vi får gå tillbaka till 1930-talet för att finna en motsvarande massarbetslöshet. Vi kan vidare konstatera att man i de flesta länderna har en rekordhög inflation. Vi kan också konstatera att det stora flertalet av dessa länder har ett underskott i sina bytesbalanser. Skulle någon ha blivit trodd om han förutspått detta? När vi diskuterar den svenska situationen bör vi i all rimlighets namn göra en jämförelse med motsvarande problem runt om i världen.

Det är riktigt att vi har stora underskott i våra affärer med omvärlden. Det är detta vi måste rätta till. Det är därför vi måste göra investeringar för att bygga ut vår produktionskapacitet, så att vi kan producera mera varor till ett pris som gör att vi kan sälja dem på världsmarknaden. Det är ju den inriktningen regeringens politik har.

Det är också för att rätta till detta som vi måste vidta åtgärder för att strama åt den totala konsumtionen i Sverige – inte bara den privata utan också den offentliga – så att vi inte varje år konsumerar hela tillväxten.

Vi får inte detta ökade sparande och dessa nya investeringar gratis, utan vi måste samfällt medverka till att dessa resurser ställs till förfogande och samfällt medverka till att man ute i näringslivet – det må gälla de statliga

företagen, de kooperativa eller de privata – blir på det klara med att det finns realistiska möjligheter att arbeta i konkurrens med det internationella näringslivet.

Om vi tittar på de socialdemokratiska alternativen genom åren finner vi att det inte finns någon grund för Olof Palmes påstående att situationen i båda dessa avseenden skulle ha varit bättre om vi haft en socialdemokratisk regering. Vad ni föreslagit genom åren är högre arbetsgivaravgifter eller införande av en proms. Ni har aldrig kunnat svara på hur vårt näringsliv skulle ha kunnat öka sin konkurrenskraft, sälja mer och öka sysselsättningen, om man hade fått ökade pålagor. Det blir ännu omöjligare att driva det resonemanget om ni samtidigt säger att de anställda har fått för låga löner under hela den perioden.

Vi kan titta på de strukturkriser som Sverige liksom andra länder drabbats av. Vad är det regeringarna fått kritik för? Jo, det är för att samhället inte gjort ännu större insatser. Ta t. ex. varvsfrågorna! En granskning av socialdemokraternas alternativ under hösten visar att budgetunderskottet skulle ha varit 4 miljarder kronor större om det hade genomförts. Vid de överläggningar som vi hade i höstas mötte vi ingen förståelse för behovet att strama åt ekonomin. Att kritisera regeringen för att budgetunderskottet är för stort samtidigt som man säger nej till åtgärder som syftar till att minska budgetunderskottet är en orimlighet.

Det viktiga nu är att vi anstränger oss för att i samförstånd hitta lösningar som gagnar den utveckling som vi alla eftersträvar. Vi är helt överens om att vi skall bekämpa inflationen, öka sysselsättningen och åstadkomma en rättvis fördelning och att vi inte skall ge upp välfärdsmålen. Det står också i regeringsprogrammet att i svåra tider måste man ta ett särskilt socialt ansvar. Det är därför vi ökar stödet till flerbarnsfamiljerna, eftersom de är den mest utsatta gruppen.

Det är bättre ju snabbare vi kan få den här processen i gång. Vi måste vara beredda att ta vara på och stärka de positiva tendenserna, dit jag liksom Olof Palme definitivt räknar avtalsuppörelsen. Här menar jag att LO har gjort en stor aktiv insats. Men då måste vi politiker också ta vara på den och försöka förstärka den effekt som LO har åstadkommit. Ju förr vi lyckas med det, ju förr kan vi minska inflationen. Ju snabbare vi får i gång den processen och ju snabbare vi får ned budgetunderskottet, desto snabbare kan vi genomföra en räntesänkning.

Anf. 5 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Det utbröt en något egendomlig debatt mellan en kommunist och en jag vet inte vad om den rätta innebörden av socialism och om de samhällsförhållanden som råder i socialistiska länder.

Med en socialdemokratisk politik, byggd på den demokratiska socialismens värderingar, kunde vi i Sverige skapa ett bättre och tryggare samhälle än förmodligen någon annanstans i världen. År 1976 avbröts den samhälls- omdaning, och sedan dess har det blivit avsevärt sämre för vanliga människor i vårt land. Det är också en utmärkt illustration till socialismens

och socialdemokratins positiva betydelse för jämlikhet och rättvisa.

När vi nu ser hur det har gått med era löften från valrörelsen 1976, skyller Thorbjörn Fälldin på utvecklingen i världen. Och visst har den varit svår. Men skillnaden är den att fram till 1976 hade Sverige klarat sig bra. Sverige och dess finansminister Gunnar Sträng fick guldmedalj för den skickligast skötta ekonomiska politiken under 1970-talets mitt. Sedan dess har Sverige halkat ner i botten när det gäller utvecklingen. Moderaterna och deras ledare med sina yviga löften om vad de skulle åstadkomma sitter i jämförelse härmed med misslyckandet ristat i pannan efter fyra och ett halvt års vänskötsel av Sveriges ekonomi. Det är det som är skillnaden.

Visst är det nödvändigt att hålla tillbaks konsumtionen. Jag tycker också att Landsorganisationen genom löneuppgörelsen har tagit ett stort samhällsansvar, men jag tror att det gensvar som regeringen givit på detta kommer att väcka förbittring ute bland människorna. Det är därför som jag hårt kritiserar regeringens handlande. Ni tar inom loppet av ett dygn ifrån dem i många fall hela den löneökning de fick och mer därtill. Ni låg i bakhåll. Så snart avtalet var undertecknat föreslog ni nedskärningar för de enskilda människorna. Och dessa nedskärningar riktar sig till ingen del mot de välbeställda, mot företagare, bönder och aktieägare, utan de har hela sin tyngd riktad mot de breda löntagargrupperna.

Minskningen av reseavdraget innebär ju att ni vräker bördan av en reallönesänkning på 500 kr. över de stora, vanliga löntagargrupperna. Det gäller kontorister, vårdbiträden, arbetare och tjänstemän som har arbetsresor och som har fått den lilla förmånen av reseavdraget. Företagare och andra kategorier kan dra av motsvarande kostnader på rörelsen, och de kommer att behålla sin förmån. Era åtgärder drabbar också det dagliga brödet, hyran och kommunalskatten, dvs. just sådant som har stor betydelse för de breda, vanliga löntagargrupperna. Dessa pålagor kommer att upplevas som orättfärdiga eftersom de kommit samma dygn som man gjort upp om ett lågt löneavtal. Dessa åtgärder är ingen grund för samarbete.

Ni vill ha överläggningar om marginalsatterna. Vi skall ta ställning till en sådan inbjudan när den kommer, men vi har ett program som innebär en sänkning av marginalsatten från 75 % till 50 % och en ordentlig upprepning i avdragsfloran. Detta skall betalas via en produktionsskatt. Vad har ni för förslag? Det som jag reagerar mot är att ni återigen lockar med en stor skattesänkning till människorna – dock inte för de vanliga LO-grupperna utan för de litet bättre ställda. Trots att ni förstört statsfinanserna och trots att ni vet att denna skattesänkning blir mycket dyr föreslår ni en sådan, utan att tala om hur den skall betalas. Det är först när man kan finansiera en sådan sänkning av direktskatten och införa sådana fördelningsmässiga justeringar, genom att röja upp i avdragen, att den blir acceptabel som en sådan åtgärd blir intressant.

Men det som jag reagerar mot är alltså att man lockar med någonting som måste ge stora belopp till de bäst ställda. För vad ni än gör mot löntagarna kvarstår frågan hur ni skall sänka bruttolönerna för aktieägare, företagare och jordbrukare.

Vill ni alltså ha överläggningar – så gärna för mig: vi har ett program att hänvisa till. Men vad ni i praktiken gör samtidigt som ni lockar med olika saker, utan att nämna något om betalningen, är att ni höjer skatten i dag för de breda löntagargrupperna. Framtidssatsningar är sådant som vi vill göra nu. I regeringens mun är tydligen framtidssatsningar sådant som man inte kan komma överens om, sådant som man inte orkar med eller sådant som man skjuter på framtiden. En sådan tolkning innebär en förtorkning av detta begrepp. Vi menar att en offensiv satsning i dag är detsamma som en satsning på framtiden.

Anf. 6 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Diskussionerna om de socialistiska länderna får vi väl tillfälle att tala om senare, herr Fälldin – under utrikesdebatten eller möjligen efter det att statsministern gjort sitt besök i Kina. Men vi kan väl också i ett senare sammanhang diskutera de kapitalistiska länderna, där regeringen har sina förebilder – t. ex. fru Thatchers England, där Milton Friedmans idéer har slagit igenom ännu hårdare än i Sverige.

Nu ställde jag inte frågan om socialism på dagordningen för denna debatt, utan jag tog i all enkelhet upp frågan om en planhushållning som utgår från människornas sociala behov och som innebär att löntagarnas standard försvaras, inte ideligen angrips, t. ex. av landets regering, för att man vill gynna storfinansens och näringslivets intressen. Det var ju bara det jag nöjde mig med i dag. Men vi får återkomma.

Statsministern har i olika sammanhang sagt att Sverige inte kan svälta sig ut ur krisen. Han sade det t. o. m. i går, när han presenterade det nya svältpaketet. Nu var regeringen, som jag sade tidigare, ytterst nöga med att framhålla att det var inget sparpaket utan ett offensivt ekonomiskt handlingsprogram. Kalla det för vad ni vill. Det är ändå ett program för social nedrustning. Vanliga löntagares ekonomiska standard skall pressas ner ytterligare och den sociala nedrustningen påskyndas. Det är ju sanningen bakom detta paket.

Sedan säger statsministern: Svenska folket skall nu stimuleras till att arbeta mera, hårdare och på övertid för att förbättra landets ekonomi. Därför skall regeringen sänka marginalskatterna. Men de 200 000 arbetslösa då – hur mycket marginalskatter får de sänkta?

Jag frågade förut: Tror ni att det är marginalskattesänkning de går och väntar på? Tror ni att arbetslösa människor saknar arbetsvilja och att de behöver sänkta marginalskatter för att vilja börja jobba? De vill ju inget hellre än att få ett jobb, men det finns inga jobb åt dem.

Nej, det var ett cyniskt uttalande som statsminister Fälldin gjorde i går. Men man skall tydligen inte förvåna sig över någonting längre från den här regeringen, från företrädare för ett parti som i vart fall tidigare sade sig vara ett småfolkets parti. I dag administrerar ni Bohmans rätt framgångsrika politik i regeringen – ja, inte framgångsrik för löntagarna men för andra grupper.

Ni säger att Sverige inte skall svältas ut ur krisen, men det är ju precis vad ni

gör. Ni vältrar över bördorna på vanligt folk, och ni lägger extra mycket på de sämst ställda. Ni ställer extra stora krav på dem som redan är arbetslösa och som kommer att bli arbetslösa. Den politiken står centerledaren, landets statsminister, och försvarar här. Han följer alltså den nya övergripande teorin: Det måste bli sämre innan det blir bättre.

En vanlig tvåbarnsfamilj kommer att förlora 5 % i köpkraft, dvs. ungefär 300 kr. i månaden. Vad är väl detta, om inte ett sätt att svälta sig ur krisen? Lägg därtill de 8 % som en vanlig löntagare redan har förlorat under er tid i regeringsställning. Ändå påstår ni gång på gång: Löntagarna har för gott om pengar. De har för stor köpkraft.

Hur mycket skall ni ta ifrån löntagarna innan ni blir nöjda? Herr Bohman, finns det någon gräns för svängrempolitiken?

Sverige står inför en ny lågkonjunktur, och i det läget vidtar ni alla de här åtgärderna. När centern var i opposition var herr Fälldin litet friskare. Inför valrörelsen 1976 undertecknade den nuvarande statsministern och dåvarande folkpartiledaren Ahlmark en motion där man kunde läsa: "Det är angeläget att kommuner och landsting ges förutsättningar att upprätthålla och helst öka sin verksamhet under perioder då aktiviteten i ekonomin i övrigt är låg."

Fem år senare gör ni precis tvärtom. När aktiviteten i övrigt blir låg, stryper ni kommunernas och landstingens verksamhet. Men nu är väl alla centerprogram och folkpartiprogram arkiverade långt ner i källaren, avdelning Historiska dokument, för nu sitter ideologerna på Arbetsgivareföreningen och formulerar den ekonomiska politik och de teorier som skall ange färdriktningen.

I regeringens paket föreslås ytterligare sänkning av matsubventionerna. Detta kommer att medföra nya matprisökningar. Det kommer att ytterligare urholka löntagarnas köpkraft. Sedan lägger ni på: Nu måste vi alla hjälpas åt! Men på vad sätt hjälper företagen till – storfinansens, Wallenberg, Wall och alla andra? Varför skall inte de också vara med och betala på samma hårdhänta sätt som ni pressar löntagarna? Varför är det bara vanliga löntagare som skall tvingas avstå från det de har, medan de som har det bättre ställt klarar sig undan?

Nu kommer ni dragande med reseavdragen för att spara pengar. Där fortsätter ni er konsekventa jakt på vanliga människor. Reseavdragen, som ni nu skall begränsa, är ju vanliga människors små avdrag, som ligger i botten. Men vad gör ni åt avdragen på toppen, som är de verkligt stora och orättvisa?

Anf. 7 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Jag tror att också Lars Werner väldigt ofta har hört att intresset för att göra den övertid som parterna har kommit överens om skall finnas och som också är avtalsreglerad är lågt, därför att människor säger sig att det blir så hög skatt på denna extraförtjänst att det på den grunden är ointressant att ta ett extrajobb eller arbeta övertid. Jag föreställer mig att det är erfarenheter av det här slaget som har gjort att socialdemokraterna enligt

Olof Palme här i talarstolen nu skulle vara ända nere vid 45 % marginalskatt för det stora flertalet löntagare.

Vad arbetslöshetssiffran beträffar, Lars Werner, var man i decemberräkningen inte uppe i 100 000. Också det är för mycket, och därför är det så viktigt att vi vidtar åtgärder för att kunna erbjuda människor mera arbete. Men vi skall inte gå omkring och tro att vi löser de ekonomiska problemen i Sverige genom att ha en fortsatt krympande industri- och näringslivssektor och ständigt möta detta med ett ökat antal anställda inom den offentliga sektorn. Det är inte fel att vi har en stor offentlig sektor. Felet är att vi har en för liten näringslivssektor, och det är det som vi måste rätta till.

Lars Werner lyssnade inte och har förmodligen inte noterat det under riksdagsarbetet heller, men inte är det väl några vanliga knegare – för att använda Lars Werners ord – som har varit innehavare av de stora hyreshusen och som nu har förlorat reparationsavdraget när de samtidigt har statliga lån till ombyggnaden? För att vi skall få litet balans i den här diskussionen bör Lars Werner komma ihåg sådana saker också. Riksdagen har faktiskt beslutat om detta på regeringens förslag.

Olof Palme blev irriterad över mina synpunkter på hur man lyckats i socialistiska länder i de avseenden jag räknade upp: de ekonomiska förutsättningar som människorna bjuds, de demokratiska förutsättningarna osv. Än en gång: Jag har aldrig ett ögonblick satt socialdemokratiens demokratiska trovärdighet i fråga; det skulle aldrig falla mig in.

Men jag vill heller inte skriva under att det var socialism vi hade i Sverige fram till 1976. Vad vi hade, och det i väldigt stort samförstånd, var viljan att få en bättre fördelning av de resurser som vi tillsammans skapade än den som rådde tidigare, att använda de resurserna för att bygga upp ett trygghetssystem för människorna, att se till att också blåblusens folk kunde få del av de trygghetsreformer som hade träffats avtalsvägen för de offentliganställda hos stat och kommun. Detta, Olof Palme, är inget specifikt för socialismen utan det är ett uttryck för det sociala ansvar som har väglett också mitt parti genom hela dess historia.

Olof Palme talade om vikten av socialt ansvar också i tider när det stramade åt. Vad han sade var nästan exakt det som står i regeringsdeklarationen. Det är denna strävan som vägleder regeringen. Det var också denna strävan som ledde oss fram till beslutet, att när ni reducerade indexet för pensionärerna för verkningarna av oljeprisstegringen och indirekta skatter, exempelvis på sprit och tobak, så skulle inte de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna drabbas. Inte heller skulle invalider och andra svaga grupper i samhället drabbas. Det är en princip som vi skall arbeta vidare efter.

Herr Palme påstod att socialdemokraterna t. o. m. skulle ha ett färdigt förslag om hur avdragsproblematiken skulle angripas. Jag har här försökt beskriva de åtgärder som vi har vidtagit för att komma åt de stora underskottsavdragen. Jag har också talat om vad vi har gjort för att få fram mer underlag för att kunna angripa det problemet. Olof Palme säger att han skall lämna ett svar när det kommer en formell inbjudan om överläggningar.

och vi kommer också att lämna en formell inbjudan. Det bör alltså finnas förutsättningar för öppna och realistiska diskussioner om hur marginalskatteproblemen skall kunna lösas.

Vi sänker inte marginalskatterna för att ge dem med höga inkomster en mycket större köpkraft. Vi talar om nödvändigheten av en anpassning av lönernas storlek till rådande läge, och vi har även sagt att det t. o. m. kan komma att behövas ett lagfäst sparande under en övergångsperiod.

Låt mig, fru talman, säga att den socialdemokratiska oppositionspolitiken alltsedan regeringsskiftet 1976 mest har varit inriktat på att kritisera. Konfrontation och demonstration har alltför ofta fått ersätta sakdiskussioner. I den mån oppositionen har tagit upp sakfrågor har det ofta skett med utgångspunkt från 1960- och 1970-talens förhållanden. Det tycks vara viktigare för det stora oppositionspartiet att finna förklaringar till egna misstag när man själv var i regeringsställning än att finna lösningar på 1980-talets problem. Ett exempel på det, som jag inte nu skall gå in på, är debatten före jul om pensionärernas förhållanden.

Det allt överskuggande problemet under 1980-talet kommer att bli hur vi skall klara en mänsklig vård och omsorg om en växande skara pensionärer samt åstadkomma större jämlikhet mellan olika pensionärsgrupper. På den punkten har jag inte upptäckt några konstruktiva bidrag från socialdemokraterna.

Jag tror att människor i dag efterlyser det socialdemokratiska alternativet. Vi har alltså inte fått särskilt mycket av aktiva bidrag i form av förslag till framtida lösningar från socialdemokratin. Men jag har själv tolkat den senaste tidens debatt så att det inom socialdemokratin finns krafter som vill ha en mer konstruktiv debatt. Det råder uppenbarligen ett missnöje ute på fältet över att oppositionens företrädare i riksdagen så sällan kommer längre än till att kritisera regeringen. Jag vill, fru talman, säga att regeringen liksom tidigare är öppen för diskussioner över blockgränserna.

Det ligger varken i regeringens eller i nationens intresse att ha en i verkligheten så defensiv opposition som Sverige har haft sedan 1976. Och det ligger något positivt i om vi kan komma fram till en situation där regering och opposition kan upprätthålla en diskussion i sakfrågorna på det konstruktiva sätt som LO och SAF har lyckats med under avtalsrörelsen.

Anf. 8 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Låt mig först om kommunerna säga: Regeringen skjuter över ansvaret för att möta människornas missnöje på kommunalpolitikerna. Regeringen plockar av kommunerna pengar – stora pengar – men vill inte tala om var nedskärningarna skall ske. Detta kallar man en utjämning mellan rika och fattiga kommuner.

Det är inte sant. Bland de kommuner som kommer allra lindrigast undan är Danderyd, Lidingö och Täby – tre utpräglade höginkomstkommuner.

Sedan var det intressant att lyssna till Thorbjörn Fälldin när han sade: Det var inte socialism som ni praktiserade fram till 1976, för vi var ju med och tog ett socialt ansvar för en rättvis fördelning, ett trygghetssystem och att

*Allmänpolitisk
debatt*

blåblusens folk skulle få något att säga till om. Ja visst, men det var ju på den demokratiska socialismens värderingar som vi byggde upp ett samhälle med ett större mått av välfärd, demokratiskt medinflytande och trygghet än något annat land. Det ansåg vi vara en socialdemokratisk utveckling. Under perioder hade vi centerpartiet – eller bondeförbundet – med.

Sedan har vi fått en högerbetonad regering, och då har utvecklingen gått på tvärs mot vår erfarenhet. Då har resultatet blivit ökade klyftor mellan människorna – klart bevisat. Då har trygghetssystemet börjat undergrävas.

Det var inte en 1960-talsdebatt vi förde om ATP före jul – det var en 1950-talsdebatt, där centerpartiet försökte komma tillbaka till det gamla bondeförbundets hatiska inställning till ATP genom att inifrån undergräva systemet. Det kommer vi att bekämpa tills vi har besegrat er på den punkten.

Och blåblusens folk har fått allt mindre att säga till om. Varför tror ni att alla ute på verkstäderna säger att en ny regering – det är vad vi vill ha? Jo, därför att denna regering har inneburit att de får ett alltmer minskat inflytande, sämre levnadsstandard och sämre trygghet.

Ni kanske inte kan leva er in i vad det betyder. Här går LO:s medlemmar med på en mager uppgörelse av samhällsekonomiska skäl, och samma dag kommer regeringen med ett åtstramningspaket, som drabbar deras bostäder, som höjer deras skatter, som ökar deras matkostnader – som inom en dag tar ifrån dem hela löneökningen, och mer därtill för många.

Tror ni att de upplever det som uttryck för en samförståndspolitik? Tror ni inte att de tvärtom känner förbittring? O.K., sade de, vi är med och ställer upp om också andra får betala. Men dessa få andra ställer icke upp – icke en enda av regeringens åtgärder ligger på dessa andra, utan bara på de breda löntagargrupperna!

Det Thorbjörn Fälldin sade var mycket avslöjande. Visst – på det gamla bondeförbundets tid var centern med och byggde ett samhälle med socialt ansvar och rättvisare fördelning och ett större inflytande för arbetsplatsernas folk, och det gav också bättre villkor för landets jordbrukare. Nu har ni valt att gå samman med den gamla högern. Vad det innebar för landets jordbrukare, som i tidningen Land nu klagat sin bittra nöd, får ni själva avgöra – därom skall jag icke fälla några omdömen. Men att denna högerinriktade politik inneburit och i dag åter innebär försämringar, försvagningar för de stora löntagargrupperna, står alldeles klart.

Ni får fälla vilka omdömen ni vill om socialdemokratin. Jag konstaterar bara att ni enligt vårt sätt att se har fört en fullständigt förstelnad blockpolitik. Ni har inte lyssnat till en enda av våra synpunkter, utan ni har stuttit ihop med moderaterna och varit bundna av dem.

Fagert tal i dag ger ingenting. Det är gärningar vi vill se, och dagens gärningar är åter överbetonade. Jag tror – jag skall säga det så milt som möjligt – att det är en väldigt spridd uppfattning i landet, att denna regering har förbrukat sitt förtroende bland människorna. Den har kanske goda avsikter, men den har förbrukat förtroendet. Vill vi göra framtidssatsningar,

så är en av de viktigaste att ge svenska folket tillfälle att rösta fram en ny regering och därmed en ny satsning för Sverige.

Nr 71

Ondsdagen den
4 februari 1981

Anf. 9 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Jag hörde till min förvåning att statsministern försökte angripa mig för att vi skulle vilja krympa industrisektorn. Nej, det är ju precis tvärtom. Vi ställer förslag för att vi vill ha en ökande industrisektor.

Så säger statsministern: Det är inget fel att ha en stor offentlig sektor. Nej, det tycker inte vi heller. Men det är ju den ni ger er på, det är den som ni ideligen attackerar i alla förslag som ni ställer, och nu senast i går.

Sedan skall jag ge statsministern rätt på en punkt. Vi är överens om att det är bra att ni börjar rensa i avdragsdjungeln, att ni minskar avdragen för reparationer av stora fastigheter. Fortsätt att rensa på sådana områden, men låt bli de här små avdragen för vanliga löntagare – deras vanliga reseavdrag.

Ni säger att ett centralt mål för er politik har varit att öka företagens vinster, att öka investeringarna. Därför har ni pressat ned reallönerna, sänkt företagens kostnader, givit företagen skattelättnader och bedrivit en hårdhänt politik mot vanliga löntagares alltför stora köpkraft, som ni säger. Men den här politiken har bara inneburit två saker: ännu sämre köpkraft för löntagarna och ökade kapitaltillgångar för kapitalägarna och storföretagen.

Jag har sagt tidigare att likviditetsöverskottet i storföretagen enligt SCB ökade med 20 miljarder från fjärde kvartalet 1979 till tredje kvartalet 1980. Företagen har i dag ett likviditetsöverskott på 47,5 miljarder kronor, och det vittnar om den hårda omfördelningspolitik som den här regeringen har bedrivit. Vi borde väl ändå kunna vara överens om att företagen inte saknar nödvändigt investeringskapital. Men investeringarna förblir ändå på en oförändrat låg nivå. Jag antar att också regeringen är bekymrad över det och konstaterar misslyckandet med den politik som den har fört.

Nu vill jag fråga statsministern: Vad tänker ni göra åt företagens investeringsstrejk? Hur skall ni få fart på investeringarna och öka sysselsättningen? Är det inte så att företagen har gott om investeringskapital, men vägrar att använda det för att bygga nya industrier och skapa fler jobb? Det måste väl ändå vara ett bekymmer som sysselsätter er – eller har ni gett upp förhoppningarna om att kunna öka investeringarna och sysselsättningen?

Till sist: Statsministern har här i dag den något otacksamma uppgiften att försöka förklara och försvara regeringens nya attacker mot löntagarna. Vi lägger fram förslag för att stärka budgeten, säger han. Ja visst, det är vi medvetna om. Ni sänker livsmedelssubventionerna, sänker bostadsbidragen, drar in på löntagarnas reseavdrag m. m. – hela tiden åtgärder som drabbar de lägst avlönade och barnfamiljerna.

Statsministern försvarar sig med att säga: Ja, men barnbidragen skall ju höjas. Vilken ofantlig höjning! Det blir väl med den höjningen som det blev förra gången, då det räckte till ett halvt glas mjölk om dagen. Kommer den senaste höjningen att räcka till ett helt glas mjölk? Dessutom gäller

*Allmänpolitisk
debatt*

höjningen av barnbidraget bara för det tredje barnet. Detta är nygamla tongångar – de påminner om förslag som väcktes på 1950-talet. Jag antar att det är moderaterna som har piffat upp Jarl Hjalmarsons tankar om differentierade barnbidrag, om att slopa barnbidraget för det första barnet. Hur som helst medför detta inga påtagliga, avgörande förbättringar för flertalet barnfamiljer här i landet.

Statsministern sade att människorna är trötta på allt käbbel mellan partierna. Då börjar man undra om inte statsministern har sovit illa inför den här debatten. Varför har man diskussioner här i riksdagen? Varför attackerar vi regeringen, centern och folkpartiet? Jo, därför att centern och folkpartiet har lagt sig platt på marken, överkörda av moderaterna. Regeringen bedriver en hårdhänt svångremspolitik med åtgärder som uteslutande är riktade mot de sämst ställda grupperna i samhället. Kan det då komma som en överraskning att de två partier som inte sitter i regeringen här i riksdagen går emot er och riktar angrepp mot er för detta?

Nej, herr statsminister, sluta att huka er för Arbetsgivareföreningen! Res er i stället mot herr Bohmans svångremspolitik och sluta med de här eländiga attackerna mot landets löntagare! Sök er tillbaka till de tankegångar som ni en gång påstod att ni företrädde! Jag säger inte detta av omsorg om centerpartiet, utan av omsorg om flertalet löntagare här i landet.

Anf. 10 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Det är ändå så, Lars Werner, att de åtgärder som är vidtagna har lett till att industrins investeringar faktiskt ökade under 1980. Jag har en uppgift om att de skulle ha ökat med 16 %. Det är just denna utveckling som vi ytterligare skall förstärka för att antalet jobb inom industrin skall öka. Men då krävs det också att den totala lönsamheten i industrins och näringslivets verksamhet är sådan att företagen kan fortsätta.

För att komma åt problemet med att man sätter in pengar till jättehöga räntor på den grå marknaden är en marginalskaftereform i sig ett sätt. Det minskar efterfrågan på sådana pengar – det tror jag alla måste medge. Då kommer – efter en jämförelse med avkastningen på de pengar som man skulle operera med på denna marknad – t. ex. industrins investeringar i ett bättre läge. Jag tror att också Lars Werner skall hålla dessa saker i minnet.

Får jag sedan säga några ord om flerbarnsfamiljerna. Om Lars Werner i likhet med andra kommer fram till att det är flerbarnsfamiljerna som, hur vi än räknar och jämför, har det sämst, borde vi kunna enas om att vi av allmänna rättviseskäl och av sociala skäl skall gå in med en extra åtgärd för att förbättra deras situation.

Det är inte sant, Olof Palme, att vi inom en enda dag tar ifrån LO-medlemmarna hela löneökningen. Det innebär inte förslaget, utan det innebär en allmän åtstramning. Får jag när det gäller reseavdragen påminna om att vi inte höjer några skatter retroaktivt. Förslaget gäller från 1982. Borttagandet av livsmedelssubventioner verkar från den 1 oktober nu i höst och från den 1 januari 1982. Förslaget beträffande räntebidragen till det äldre

fastighetsbeståndet kommer också att gälla från den 1 januari 1982. Höjningen av oljeskatten avses verka från halvårsskiftet. Jag vill i detta sammanhang ställa en mycket viktig fråga: Vill ni socialdemokrater medverka till att vi genom sådana här åtgärder får ännu större anledning att hushålla med energi och gå över till andra energislag för att den vägen minska vår importnota? Förslaget ger en budgeteffekt, säger Olof Palme. Visst gör förslaget det, men bara så länge oljevolymen är så här hög. Men den intressanta frågan är: Vill ni socialdemokrater medverka till en konkret åtgärd för att vi skall minska vår oljenota och gå över till andra energislag?

Uppriktigt sagt tror jag att hela samhällsekonomin skulle må väl av en sådan övergång till andra energislag. Det kan öka antalet jobb ute i skogsbygderna. Det skulle skapas fler arbetstillfällen när vi skall ta vara på de inhemska bränslen som vi har i skogsbygderna. Det kan också komma att medverka till att vi får fler investeringar för att utnyttja andra energislag, vilket skulle ge arbete inom verkstadsindustrin och på andra håll. Det finns, Olof Palme, goda skäl att främja en sådan utveckling.

Olof Palme säger att vi skyller ifrån oss på kommunerna. Nej, det är icke så. Vi har klart och uppriktigt sagt att om vi inte får en anpassning av den kommunala konsumtionen, kommer kraven på neddragningar i den statliga och privata konsumtionen att bli mycket starkare. Det är ändå summan av konsumtionen i hela landet som vi måste ta hänsyn till. Och när vi träffar kommunernas representanter har de – det vill jag gärna säga – en realistisk inställning till detta.

Vi är glada över att ha en levande och seriös diskussion med kommunerna. Men de måste kunna kräva av regering och riksdag att vi är beredda att säga: Vi har fattat beslut här i riksdagen där vi har formulerat mål för olika aktiviteter som vi väntar oss att kommunerna skall nå upp till. Men vi måste också vara beredda att säga: Om det är nödvändigt för att klara anpassningen till det samhällsekonomiska utrymmet, får man framåt i tiden skjuta förverkligandet av dessa planer. Vi skall på område efter område ha mycket konkreta överläggningar om dessa frågor med Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Det är inte fråga om att vi överlåter åt kommunerna att lösa problemen. Vi måste från regering och riksdag ha kurage att ge de nödvändiga beskedena. Det är min inställning. Och jag tror uppriktigt sagt att det är en inställning som i allra högsta grad respekteras av Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Till sist: Vi skall inte tjata och käbbla mycket om det, men här säger Olof Palme att vi inte lyssnar på socialdemokraternas synpunkter. Jo, vi lyssnar till era synpunkter. Men när vi – för att ta det konkret – i höstas hade överläggningar om åtgärder som vi bedömde vara nödvändiga, fick vi ingen förståelse från er sida för att det var nödvändigt med åtgärder av denna omfattning. Ni sade att det var fel, och ni följde upp denna inställning i era motioner under hösten. Det går inte att komma ifrån att en politik i enlighet med era motioner skulle ha inneburit en försämring av budgeten med styva 4 miljarder.

Det skulle ha fått konsekvenser för inflationen. Det skulle också ha fått konsekvenser på valutasidan och på räntesidan. Att vår bedömning när det gällde behovet var riktig framgår av att ni nu kritiserar oss för att underskottet, trots våra åtgärder, är för stort. Visst lyssnade vi, men vi kan rimligen inte genomföra det vi finner vara fel.

Återigen vill jag säga att ingen av oss löser några problem genom att ständigt träta om vad som hände då och då. Det enda sätt på vilket vi kan lösa problemen är att från både regeringens och oppositionens sida ha en beredskap att träffas i överläggningar i konstruktiv anda. Jag tror uppriktigt sagt att svenska folket väntar sig det av oss. Från regeringens sida är vi beredda till sådana överläggningar.

Förste vice talmannen anmälde att Olof Palme och Lars Werner anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 11 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Fru talman! Under finansdebatten i höstas återgav jag vissa siffror ur ett anförande som OECD:s ledande ekonomiske expert, norrmannen Kjeld Andersen, då hade hållit här i Stockholm. Låt mig nu återge hans avslutande ord:

”Sveriges levnadsstandard är fortfarande en av de högsta i världen. arbetslösheten är mycket låg, även om den till en del döljs och utlandsskulden är lägre än i många andra länder.”

Kjeld Andersen kunde ha tillagt, att få länder har en materiell nivå liknande vår. Antalet bilar, fritidshus, båtar, husvagnar, telefoner, televisions- och radioapparater m. m. är större per hushåll än flestades på andra håll.

Det är bl. a. mot den bakgrunden som vi har att bedöma den ekonomiska kris Sverige nu befinner sig i. Liksom också våra möjligheter och vår förmåga att lösa problemen. Och Kjeld Andersens slutsats var därför logisk:

”Svenskarna har visat förr att de kan genomgå den nödvändiga hästkuren för att hamna på rätt kurs, och jag kan inte se någon orsak till varför Sverige inte återigen snart skulle vara i topp på rankinglistan.”

Jag har tidigare här i kammaren påmint om att vårt land ingalunda är ensamt om sina bekymmer. Bakom Sveriges balanskris ligger i stor utsträckning samma orsaker som utlöst motsvarande problem i andra länder. Men vår situation är mera akut. De samlade underskotten i både den statliga budgeten och vår bytesbalans har blivit allvarligare och förutsätter i motsvarande mån mer både av kortsiktiga åtgärder och av ett långsiktigt målmedvetet saneringsarbete.

Vår ekonomisk-politiska debatt har alltför länge inriktats på krisens yttringar. På vissa håll har man vägrat att erkänna, att det är strukturella förändringar i vår samhällsekonomi som måste vidtagas, om vi vill lösa problemen. Och lösa dem måste vi, om de inte skall förvärras och om vi inte till nästa generation skall överlämna en ansvarslost tung börda.

Tre skilda områden är av avgörande strategisk betydelse. För det *första* måste budgetpolitiken bedrivas med den bestämda målsättningen att uppnå balans mellan statliga inkomster och utgifter. För det *andra* krävs ökade insatser av arbete och kapital i den konkurrensutsatta sektorn, framför allt i industrin. Och för det *tredje* – och detta är en förutsättning för det andra – måste det svenska näringslivets konkurrenskraft i förhållande till omvärlden väsentligt förstärkas.

I dessa tre hänseenden har de offentliga utgiftsstegringarna en avgörande betydelse. De är en viktig förklaring till att vi ligger sämre till än länder som Västtyskland och Österrike, vilka våra socialdemokratiska motståndare gärna åberopar som exempel på länder som fört framgångsrik ekonomisk politik. Medan de offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten för något år sedan uppgick till 65 % i Sverige, var motsvarande siffra i Västtyskland och Österrike omkring 44 %. Och sedan 1973 har det offentliga i vårt land tagit in anspråk inte bara hela den ca 10-procentiga ökningen av vår bruttonationalprodukt utan därutöver ytterligare 10 %. Motsvarande siffror för Västtyskland var en tredjedel av BNP-ökningen och för Österrike en fjärdedel. Följden har för vårt vidkommande blivit otillräcklig produktionskapacitet, hämmade investeringar, försämrad bytesbalans och snabbt växande budgetunderskott.

Detta, fru talman, utgör bakgrunden till regeringens långsiktiga saneringsstrategi och till de fortsatta åtgärder som statsministern tidigare i dag redovisat inför denna kammare. Det är fråga om en långtgående omläggning av den de ständiga utgiftsstegringarnas politik som har bedrivits i Sverige årtionde efter årtionde. Det är en omläggning som skall garantera välstånd, trygghet och sysselsättning för kommande generationer. Det är alltså en i allra högsta grad offensiv politik.

Det är alldeles klart att många grupper känner oro då utgiftsbegränsningar drabbar sådan samhällsservice som tidigare betraktats som nära nog given. Det är förklarligt att man på många håll hellre vill lösa problemen genom att öka statens inkomster med hjälp av höjda skatter eller avgifter.

Men den vägen är oframkomlig. Skattehöjningar ger inte längre ökade inkomster till statskassan. Det finns tre orsaker härtill. För det *första* leder skatteökningar till att tillväxten i ekonomin går ner. För det *andra* medför höjningar av vissa skatter att intäkterna av andra skatteköllor minskar. Och för det *tredje* väljer allt flera att undandra sig beskattning – inom eller utom lagens ramar – ju högre skattetrycket blir. Höga skatter verkar alltså på i princip samma sätt som höga tullar mellan länder. De motverkar en effektiv arbetsfördelning och hämmar välfärden.

Jag har liksom det parti jag företräder som bekant länge hävdad, att vi förr eller senare måste komma till en punkt där fortsatta skattehöjningar inte ökar det offentliga inkomsten. Jag har kritiserats hårt för detta. Nu börjar allt flera ansluta sig till denna uppfattning. Erfarenheterna i vårt eget land talar för vår ståndpunkt. Skattekvoten i Sverige har ökat sedan 1976 – Olof Palme har gjort stort nummer av det – *dels* därför att kommunala skattehöjningar har motverkat de sänkningar av den statliga inkomstskatten

som ägt rum, *dels* därför att vissa indirekta skatter måst höjas av stabiliseringspolitiska skäl och på grund av att tillväxten varit lägre än tidigare. Men trots detta har den konsoliderade offentliga sektorns *totala* inkomster ökat endast obetydligt. Även om detta delvis beror på oljepris-höjningarnas tillväxthämmande konsekvenser, kvarstår likväl slutsatsen, att budgetunderskott inte längre kan angripas skattevägen.

Denna slutsats har varit i hög grad avgörande för regeringens strategi att nedbringa utgifternas expansionstakt till en nivå *under* den beräknade ekonomiska tillväxten. Vi har redan förra året och i år kommit en bra bit på den vägen. För det kommande budgetåret minskar statsutgifterna exkl. räntor reallt med 1,2 %.

Men besparingar på de statliga utgifterna måste åtföljas av ännu större kommunal återhållsamhet. Lika begränsat som utrymmet är för staten att höja sina skatter, lika begränsat är utrymmet på den kommunala sidan. Höjda kommunalskatter slår direkt på löntagarnas realinkomster. De sänker tillväxttakten. De är inflationsdrivande. De leder till sänkt produktivitet i samhällsekonomin. Någon annan realistisk utväg än att sänka utgiftstakten finns alltså inte heller på den kommunala sidan.

Den kommunala ekonomin är en så betydelsefull del av vår samhälls-ekonomi, att den måste anpassas till det reala utrymme som står till allas vårt förfogande. Regeringen kan inte och har inte rätt att ta på sitt ansvar att se hur samhällsekonomin undergrävs av en alltför snabb kommunal utgiftsexpansion.

Fru talman! Det faktum att statsinkomsterna endast kan ökas genom ökad ekonomisk tillväxt utgör ett huvudskäl för att vidta särskilda stimulansåtgärder eller avveckla befintliga hinder för ett ökat utbud av arbetskraft och kapital för produktiva investeringar. Under 1970-talet har antalet arbetstimmar i Sverige fortlöpande minskat. Samtidigt har vi haft större antal människor i sysselsättning än någonsin tidigare i vår historia. Det går inte att fortsätta så i längden. En ökning av timantalet med bara 5 % skulle uppskattningsvis leda till en produktionsökning på inte mindre än 20 miljarder kronor och därmed förbättra det offentligas inkomster med 10–12 miljarder, dvs. med lika mycket som de senaste fyra årens skattehöjningar.

På sina håll tror man att sysselsättningen i framtiden endast skulle kunna klaras med hjälp av förkortad arbetstid eller genom att automatisering och datorisering motverkas. Denna tanke måste bestämt avvisas. Med minskad arbetstid sjunker realinkomsterna. Sveriges underskott ökar. Svårigheterna att öka produktionen och exporten blir större. Riskerna för stigande arbetslöshet förstärks.

Vad det generellt sett är fråga om är alltså att slå vakt om den fulla sysselsättningen genom ökade arbetsprestationer. Vidgade möjligheter till ledighet, förkortad arbetsvecka, skärpt skattetryck, höjda marginalskatter och en växande andel transfereringar – dvs. inkomster som är frikopplade från arbetsinsatsen – allt detta står i klar motsatsställning till de övergripande ekonomiskt-politiska målen och utgör hot mot sysselsättningen. Arbetslös-

het utgör det största hotet mot en rättvis fördelningspolitik. Denna självklarhet bör alla de tänka på som gör gällande att åtgärder som stimulerar människorna att öka sina arbetsprestationer inom ramen för den öppna ekonomin står i strid mot fördelningspolitiken. Motsatsen är fallet.

Utbudet av riskvilligt kapital måste dessutom förstärkas. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder i detta hänseende. Skattesparandet och skattefondsparandet har fått ett starkt gensvar ute bland människorna. Löntagare som sparar i det egna företaget får i dag samma förmåner som de som deltar i skattefondsparandet. Dubbelbeskattningen på aktier har begränsats. Det måste bli mera lönsamt att investera i produktion, mindre lönande att ägna sig åt finansiella transaktioner av olika slag.

Fru talman! Vi måste nu föra en offensiv politik bort ur krisen – offensiv i den meningen att vi måste *angripa* själva orsakerna till obalansen och de hinder för ökad produktion, förbättrad produktivitet och tillväxt som byggts in i den svenska ekonomin, delvis med hjälp av oss alla här i riksdagen, sedan mitten av 1960-talet. Industrisektorn måste få tillgång till den arbetskraft industrin behöver. Den offentliga sektorns ianspråktagande av reala resurser måste därför begränsas. Det i går träffade avtalet mellan LO och SAF vittnar om allmän förståelse för just dessa klara ekonomiska fakta.

Det här saneringsarbetet i vår ekonomi måste bedrivas på både kort och lång sikt. I det korta perspektivet blir det fråga om att utnyttja den latenta kapacitet och de resurser som vi redan i dag förfogar över. På längre sikt gäller det att genom investeringar bygga ut vår produktionskapacitet. Många hävdar att vi måste – som det heter – investera oss ut ur krisen. Och på lång sikt är detta en självklarhet. Men på kort sikt är det fråga om att mobilisera de resurser som vi har i dag – de befintliga resurserna. Om vi inte lyckas med det, kommer inte heller de långsiktigt nödvändiga investeringarna till stånd. Det är närmast en ekonomisk självklarhet.

I det korta perspektivet innebär det här krav på att de svenska företagens internationella konkurrenskraft och lönsamhet måste förbättras, så att svenska produkter finner avsättning även på en vikande internationell marknad. Här hemma i Sverige måste vi vända de senaste årens utveckling mot ökat importberoende och utslagning av många tusentals importkonkurrerande små och medelstora företag.

I det här skedet är den reala lönekostnadsutvecklingen nära nog avgörande. Nominellt höga löneökningar förvärrar situationen och ger löntagarna mindre köpkraft i plånboken än de får genom nominellt lägre löneanspråk som ligger inom ramen för våra reala resurser. Det nu träffade avtalet är från många synpunkter och framför allt i det längre perspektivet ansvarskännande och värdefullt. I det korta perspektivet – för ett år – innebär avtalet inte någon förbättring av vår internationella konkurrensförmåga. Däremot ger det en sådan förbättring sett över hela avtalsperioden. Men generellt sett torde det här avtalet och den atmosfär som har präglat förhandlingarna vara ägnade att stärka förtroendet för Sverige och för våra företags konkurrenskraft.

Låt mig stryka under några rader ur det gemensamma uttalande som LO

Nr 71

Ondsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

och SAF har gjort och som statsministern citerade här för en stund sedan, därför att jag tycker att just dessa rader belyser de båda organisationernas – de har ju annars motsatta intressen – gemensamma grundsyn. Därför är de värda att repeteras:

”Vårt välbefinnande vilar på det dagliga arbetet och skapas inte av lånefinansierade bidrag och subventioner. Därför måste arbetets värde erkännas, lönsamheten förstärkas och sysselsättningsstillfällena inom näringslivet återvinnas.”

Det gäller nu för oss alla att ta det nya avtalets möjligheter i anspråk, så att dess långsiktiga, obestridliga fördelar kan tas till vara. När SAF och LO förklarar att det yttersta ansvaret för de nödvändiga åtgärderna åvilar regering och riksdag, så är också det ett självklart konstaterande. Regeringens finansplan och den uppföljning av finansplanens målsättning och syften som redovisats i går kväll och här i dag av statsministern vittnar om att regeringen är beredd att ta det ansvaret. Men oppositionen här i riksdagen har naturligtvis också ett ansvar. Hittills har den inte visat sig vara beredd att bära det.

Olof Palmes anförande nyss var en enda lång klagovisa – enligt min mening en krigsförklaring mot det samförstånd som avtalet mellan LO och SAF vittnar om. Det var ett enda långt försök att utså misstroende – inte bara mot regeringen, det är deras självklara rättighet, utan också direkt och indirekt mot vårt lands ekonomi, mot omvärldens förtroende för landet och dess möjligheter att klara krisen.

Låt mig till sist i det sammanhanget peka på den ekonomisk-politiska motion som socialdemokraterna väckte för någon vecka sedan. Den är ett i flera hänseenden intressant – för att inte säga märkligt – aktstycke.

För det första medges i motionen, i varje fall indirekt, att bakom obalansen i vår samhällsekonomi ligger inte – som Olof Palme alltid brukar göra gällande, vilket han gjorde också i dag – ”borgerligt vanstyre” utan företeelser som byggts in i vår ekonomi under decenniet före 1976 års maktskifte. Likaså medges att många års saneringsarbete krävs innan balans kan återställas.

För det andra finns i motionen även andra tecken på ett nytänkande som bör hälsas med tillfredsställelse av oss alla. Men samtidigt kan jag konstatera att motionen är en enda lång motsägelse mellan skildringen av våra ekonomiska problem å ena sidan och slutsatserna rörande sättet att lösa dem å den andra. Medan beskrivningen av Sveriges ekonomiska läge till stor del skulle kunna vara hämtad ur regeringens finansplan, präglas de föreslagna botemedlen av samma verklighetsflykt som funnits i liknande, tidigare aktstycken alltsedan krishösten 1976. Låt mig i korthet exemplifiera.

Socialdemokraterna kritiserar regeringen för ett alltför stort budgetunderskott. Men deras åtgärder leder till ökade statsutgifter utan motsvarande besparingar.

Socialdemokraterna angriper med rätta inflationen. Men deras krav på ökade statsutgifter och höjda skatter lägger ytterligare bränsle på inflationsbrasan.

Med all rätt förordar socialdemokraterna – liksom regeringen – att inflationsdrivande indexbindningar i den svenska ekonomin skall brytas upp. Men deras enda konkreta förslag är att upphäva den indexreglering av skatteskalen vars syfte är att förebygga kompenserande lönekrav som driver på inflationen. De vill dessutom återgå till den indexreglering av pensionerna som riksdagen ändrade i höstas.

Efter att år efter år ha bagatelliserat de höga marginalskatterna tycks socialdemokraterna äntligen ha kommit underfund med de betydande samhällsekonomiska olägenheter som höjda marginalskatter förorsakar. Men de föreslår samtidigt åtgärder som skärper marginalskatterna eller får motsvarande negativa effekter. Efter Olof Palmes anförande i dag vet jag inte var de egentligen står då det gäller marginalskatterna. Det Olof Palme gjorde här i talarstolen var ju att ta avstånd från sänkta marginalskatter, vilket man begär och talar varmt för i motionen. Det råder alltså motsägelse även inom partiet, till råga på allt.

Sparande och investeringar måste öka, säger socialdemokraterna i motionen. Men samtidigt för de fram förslag till löntagarfonder, utbyggd prisreglering, nya skattechöjningar för företagen, ett utbyggt regleringssystem och fortsatt dubbelbeskattning av aktier. Allt detta får ju direkt motsatta effekter på svenska företags framtidstro och investeringslust.

För att en inflationsdämpande produktivitetshöjning skall komma till stånd måste en fortgående strukturomvandling i näringslivet accepteras, säger socialdemokraterna. De kräver ökad rörlighet och större benägenhet att acceptera olika slags förändringar. Men i praktiken har de gått emot snart sagt varenda åtgärd som regeringen föreslagit i dessa olika hänseenden.

Socialdemokraterna förordar vidare en aktiv växelkurspolitik och successiva revalveringar för att hindra utifrån kommande prishöjningar, och de medger att en förutsättning för det är att inhemska kostnads- och prisökningar är lägre än omvärldens. Men varken i motionen eller i den praktiska politiken har socialdemokraterna hittills ställt sig bakom de effektiva kostnads- och prisdämpande och därmed konkurrensstimulerande åtgärder för svenska företag som kan komma i fråga.

Återupprätta fasta normer och disciplin i den ekonomiska politiken, säger de – f. ö. i omedelbar anslutning till att de kräver en rörlig växelkurspolitik, men den bristande logiken kan vi kanske bortse från. Resonemanget om de fasta normerna och de långsiktiga planeringsmöjligheterna klingar emellertid inte särskilt trovärdigt, när kraven framförs från ett parti som under de senaste åren bara haft en enda för oss andra uppfattbar, klar strategi, nämligen att gå emot den långsiktiga saneringspolitik som regeringen strävat efter att föra.

I den socialdemokratiska motionen understryks behovet av förbättrad konkurrenskraft, förstärkt produktivitet och vidgade produktionsmöjligheter. En betydligt större del av vårt samhälles gemensamma resurser måste, heter det, ställas till den konkurrensutsatta sektorns förfogande, vilket alltså innebär att någon annan sektor måste minska i motsvarande mån.

Men samtidigt kritiserar socialdemokraterna regeringens strategi att

uppnå detta mål och har hittills gått emot regeringens alla förslag att skapa det erforderliga utrymmet för de produktiva investeringarna.

På punkt efter punkt kan man på det här sättet påvisa motsättningarna mellan ord och handling. Motionen håller inte ihop. Den saknar konsistens, och den saknar logik. Den är en typisk produkt av dagens oppositionspolitik. Man frågar sig: Var finns de konkreta, konstruktiva och dynamiska förslagen? De saknas i motionen, och de saknades i ännu högre grad i Olof Palmes anförande här för en stund sedan. Ord och åter ord, vackra deklamationer och kritik fyller ut tomrummet efter konkreta förslag – tyvärr. Olof Palme gjorde saken ännu sämre. Indirekt tog han ju, som jag nysst påvisade, t. o. m. avstånd ifrån det positiva inslaget i den socialdemokratiska motionen, nämligen detta att Sverige behöver en ordentlig sänkning av marginalskatterna.

Fru talman! På senare tid har socialdemokraterna börjat tala om en "historisk kompromiss" med näringslivet. Genom överläggningar med näringslivet skall pånyttfödelsens vind blåsa genom det svenska samhället, och det låter ju bra. Bättre sent än aldrig, om någonting sådant kommer till stånd. Men det var ju till följd av socialdemokraternas "historiska offensiv" sedan slutet av 1960-talet som det svenska näringslivets slagkraft på punkt efter punkt försvagades. Och nu står vi ju här med låg soliditet, låg lönsamhet och en otillräcklig relativ konkurrenskraft. I det läget erbjuder socialdemokraterna de svenska företagen en "historisk kompromiss" genom ett nytt fondsystem, som skall möjliggöra för facket att ta över makten över företagen. Detta kallar alltså Olof Palme en offensiv dynamisk politik, som kan föra Sverige ut ur krisen.

Men frågan om hur vårt ekonomiska system skall se ut, hur det skall vara i fortsättningen, är faktiskt inte en facklig angelägenhet. Det är inte facket som skall avgöra det. Det är inte heller en angelägenhet för enbart socialdemokraterna utan för alla medborgare i vårt land, inte i deras egenskap av medlemmar av olika kollektiv utan som medborgare i ett demokratiskt, fritt och öppet samhälle, som bygger på ett fritt ekonomiskt system och på en öppen marknadshushållning. När socialdemokraterna därför som förutsättning för en förbättring av det svenska näringslivets lönsamhet – ett avgörande villkor för välstånd och sysselsättning – kräver ett nytt slags ekonomiskt system genom kollektiva fackföreningsstyrda löntagarfonder, har alla svenska medborgare anledning att reagera inför den utpressning som det i själva verket är fråga om. Det är, fru talman, naturligtvis bara bra att socialdemokraterna nu har blivit förnuftiga nog att erkänna lönsamhetens stora betydelse. Men den omvändelsen får självfallet inte leda till att man uppluckrar den marknadshushållning som är en integrerande del av vår demokrati. Det får inte leda till socialisering helt eller delvis av fria företag i vårt land.

Jag skulle därför vilja ge socialdemokraterna ett gott råd, och jag ger det rådet alldeles gratis. Det blir ingen marginalskatt på det. Avskriv tanken på kollektiva löntagarfonder! Tala i stället om för alla små och medelstora företag att ni socialdemokrater är beredda att stödja alla initiativ till

lönsamma, produktiva insatser, att ni och facket inte har något intresse av att överta äganderätten till och styrningen av svenska företag, att våra företag skall kunna utvecklas i en fri marknadshushållning där människornas-konsumenternas efterfrågan och inte facket skall styra produktionen och där våra möjligheter att hävda oss i en hårdare konkurrerande omvärld blir beroende av vår egen arbetsamhet och vår egen duglighet. Om ett slopande av tanken på kollektiva fonder skulle kunna betraktas som ett politiskt offer, är det enligt min mening ett offer värt högaktning, eftersom det skulle göras i samförståndets och välfärdens intresse.

Att Allan Larsson, ordförande i löntagarfundsutredningen, i dag i skrivelse till mig i ekonomidepartementet funnit sig inte kunna slutföra sitt arbete som ordförande, visar hur splittrade och delade meningarna är i den här frågan och hur låsningarna på olika håll omöjliggjort ett förutsättnings-löst och realistiskt utredningsarbete. Bubblan har brustit.

Till sist, fru talman! Det finns ingen enkel väg ut ur dagens kris. Saneringen kommer att ta tid och den kommer att kräva uppoffringar av oss alla. Vi måste gå till verket med den gemensamma strävan att skydda de mest utsatta. Saneringsarbetet kräver också realism. Vi måste se verkligheten som den är och ta hänsyn till de villkor som verkligheten ställer, inte göra oss en skenbild av verkligheten. Vårt lands totala förbrukning måste alltså anpassas till de tillgångar som vi förfogar över och till vad vi har råd med. Det här begreppet "ha råd med" har kommit bort i debatten de senaste åren. Men vi kan inte leva över våra tillgångar. Förmåner och bidrag av olika slag, som urholkar vår välfärd, är inga verkliga förmåner. De utgör i stället ett hot mot framtidens trygghet. Och vi måste bygga vårt saneringsarbete på det samförstånd som är utbrett i och betecknande för vårt land och som har kommit till uttryck i det avtal som träffades häromdagen men som sannerligen inte präglade Olof Palmes anförande här i riksdagen.

Och när vi går till verket och bedömer de uppoffringar som det kan bli fråga om måste vi ha klart för oss att Sveriges levnadsstandard fortfarande är en av de högsta i världen och att vi här finner och har funnit en högre grad av socialt samförstånd än i flertalet andra länder. Dessa två förutsättningar bör enligt min mening utgöra utgångspunkten för en målmedveten och långsiktig politik. För en politik, fru talman, som syftar till att återge det här gamla fina landet den ekonomiska styrka som det under de senaste åren har börjat förlora.

Anf. 12 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! I början på 1970-talet skedde ett stort omslag i världseko-nomin. Under några decennier hade vi vant oss vid en årlig tillväxt på 4-5 %, förhållandevis låg inflation, låg arbetslöshet, kraftiga förbättringar i både den privata och den offentliga standarden. Den sociala tryggheten hade byggts ut i en omfattning som de politiska pionjärerna aldrig ens hade vågat drömma om.

Välfärdsdemokratierna tycktes vara på god väg att skapa samhällen där människor inte bara var politiskt fria utan också befriade från fattigdomens

och nödens gissel, där överflödet snarare än armodet var det stora sociala och politiska problemet.

Men den här bilden skulle komma att bli en annan. I OECD-länderna har vi under nu nästan ett helt decennium haft en inflationstakt som många gånger gått upp till tvåsiffriga tal. 25 miljoner människor går arbetslösa. Många av de här länderna har grundläggande balansproblem i sina ekonomier. Tillväxten är nere i några få procent, om ens det, och 1980-talet tycks inte ge stort hopp om någon avsevärt snabbare resurstillväxt.

Framtiden, fru talman, är inte längre vad den en gång var och framför allt: den är inte vad den borde vara. I de fattiga länderna är läget ännu mycket värre än i de länder jag just beskrev. De har hårdast drabbats av den ekonomiska krisen, deras skulder har ökat mycket snabbare än våra, de tvingas skära ned trots att de egentligen skulle behöva öka både produktion och konsumtion. Och framför allt: deras problem är inte att värna ett hotat välstånd, utan deras problem, fru talman, är om de skall överleva eller inte.

I historiens backspegel kan vi nu också klarare se vilka faktorer som drev fram dessa djupgående förändringar: världsinflationen som tog fart när USA i slutet av 1960-talet finansierade både Vietnamkriget och välfärdspolitiken via sedelpressarna; det internationella valutasystemets grundläggande förändringar i början av 1970-talet, då systemet med fasta växelkurser revs upp; stegringarna av råvarupriserna, framför allt de enorma kostnadsökningarna på olja; förändringar i världshandeln som drivit fram industriella kriser osv.

Det är viktigt att se Sveriges problem också i detta internationella sammanhang. Vi skall inte för ett ögonblick hemfalla åt att skylla våra egna fel på andra. Men vi måste inse att vi i Sverige i högre grad än de flesta är beroende av världshandel och internationell ekonomisk utveckling. Den svenska ekonomin är som en liten guppande båt på den internationella marknadens stormiga hav. De fel vi begår har ofta att göra med att vi inte inser det. Det svenska kostnadsläget måste anpassas till omvärldens; annars står vi oss slätt i den internationella konkurrensen. Och sedan må vi ha vilka synpunkter som helst på effekten av nominella löneförändringar och besparingspaketets effekt på konsumtionsmöjligheter här hemma. Vi kan inte hur länge som helst tro att vi kan låna utomlands hur mycket som helst. Då kan vi nämligen hamna i ett beroende som blir skadligt också för vår nationella integritet. Också på ett annat sätt måste vi se oss själva i ett internationellt perspektiv. Sverige är – som jag tror nästan alla talare före mig har sagt – ett jämfört med de flesta andra länder mycket välmående land; de uppoffringar som nu krävs av det svenska folket för att ekonomin skall komma i balans är ytterst måttliga, och vi har goda sociala förutsättningar att klara dem, om vi bara tar vara på de förutsättningarna.

Vi får t. ex. inte låta den naturliga uppmärksamheten på krisföretagen bidra till att fördunkla bilden av kraften i den svenska ekonomin. Många av våra industriföretag är framgångsrika och ligger teknologiskt och i många andra avseenden i själva verket i täten i världen.

Det finns också anledning, fru talman, att se dagens svårigheter i ett långsiktigt perspektiv.

Vi måste inse att det faktiskt har inträffat en djupgående förändring i världsekonomin och i våra ekonomiska möjligheter. Det kan lättast illustreras av de väldiga prisökningarna på olja, men också andra faktorer verkar i samma riktning.

Detta innebär att vi måste vara så att säga mentalt inställda på att vi i fortsättningen inte varje år – som vi vant oss vid under praktiskt taget hela den tid som vi som finns här i kammaren har varit politiskt aktiva – kan höja vår reala levnadsstandard, minska arbetstiden, satsa mer och mer på angelägna offentliga uppgifter.

Vi står med andra ord i en situation där det inte bara handlar om att några år hålla tillbaka konsumtionen för att sedan, när vi passerat ekluten, återigen uppnå snabb tillväxt och en snabbt höjd levnadsstandard.

I stället måste vi vänja oss vid att tämja våra anspråk.

Vi måste också lära oss – och det kanske är lika viktigt – att förena arbetet för ekonomisk balans med en äkta välfärdspolitik.

1970-talet präglades av ett ökat medvetande om tillväxtpolitikens sociala kostnad. Vi har fått uppleva en välfärdsbaksmälla med sådana välkända symtom som en alltför snabb byråkratisering, ett ökande avstånd mellan väljare och valda, utslagningen ur arbetslivet, avfolkningen av hela landsändar, miljöproblemen, både i arbetslivet och i naturen, alkoholproblem, narkotikaproblem. Också detta är en del av vardagen och måste därför vara en viktig del av politiken, inte minst den ekonomiska politiken.

Mycket av det som sades och beslutades under 1970-talet har också haft ett samband med dessa förhållanden – en strävan att skapa en bättre livskvalitet, eller som folkpartiet formulerade det, ett mänskligare samhälle. Ett sådant samhälle förutsätter en dynamisk offentlig verksamhet – men också ett ökat ansvarstagande från de enskilda människornas sida.

Det är möjligt, herr talman, att en del av de beslut som fattades under 1970-talet och tidigare inte i alla avseenden fungerat som vi hade tänkt och att vi måste se över och korrigera. Det är alldeles säkert att vi måste hålla igen och spara.

Men detta får inte – och det behöver också understrykas – innebära att politikens huvuddrag raderas ut eller att vi överger strävanden att länka tillväxten i socialt bättre banor. Skolan, sjukvården, åldringsvården, arbetsmiljön, kulturlivet – listan kan göras lång på angelägna samhällsuppgifter. Den kärva utgiftspolitiken får inte leda till att vi tappar de politiska målen ur sikte.

Under de närmaste åren måste en mycket stor del av resurstillväxten sättas undan för ökad export, betalning av skuldräntor och ökade investeringar, främst i industrin. Det betyder att utrymmet för konsumtionsökningar blir näst intill obefintligt. Detta är verkligheten. Få kan uppriktigt bestrida att det är så den faktiskt ser ut. Den ställer oss också i en annan situation än när hela vårt samhälle var anpassat till standardhöjning och expansion. Löntagarorganisationerna ville ha ökade reallöner, företagen högre vinster, myndighe-

terna fler tjänster. Nu finns inte längre utrymme för allt detta – låt oss inse det!

Låt oss också inse att vilket recept vi anvisar som en väg ur krisen – eller, kanske riktigare, för en anpassning till nya ekonomiska realiteter – avgörs av politiska värderingar.

Det finns de som i den avvägningen satsar på att krisen bäst löses genom en väsentligt ökad arbetslöshet. Om tillgången på arbetstillfällen är låg, menar man, kan löntagarorganisationerna tvingas till större medgörlighet och löneutvecklingen hållas tillbaka. Hotet om ännu högre arbetslöshet blir en effektiv press på organisationerna.

En sådan arbetslöshet blir resultatet om konsumtionen stramas åt tillräckligt mycket. Den takt i vilken omställningen önskas kan man bestämma genom att med åtstramningen som hjälp reglera arbetslöshetsnivån. Tanken är att de resurser som frigörs genom denna åtstramning automatiskt skall styras till produktiva investeringar.

Den här politiken kan, herr talman, vara teoretiskt och intellektuellt hållbar, men den är socialt brutal. Den tar inte hänsyn till hur vi behåller en bra samhällsanda, hur vi vidmakthåller solidaritet och idealitet, hur vi skapar sammanhållning i nationen och hur vi får de stora organisationerna att verkligen ställa upp på politiken.

Exempel från vår omvärld visar dessutom att det är långt ifrån självklart att den här sortens ekonomiska strategi verkligen kan pressa ner inflationen, att underskotten kan hävas och att överflyttningen av resurser från konsumtion till investeringar faktiskt kommer till stånd. Tvärtom är risken överhängande att den ensidiga åtstramningen för landet in i ett apatiskt svälttillstånd, där näringslivet tappar viljan att expandera och där underskotten är svåra att eliminera därför att tillväxten uteblir.

Exempel från andra länder visar att medicinen nästan aldrig får avsedd verkan, att den förvärrat krisen i stället för att mildra den, att den slagit sönder produktionsapparater i stället för att skapa nya, att den misshushållat med alla nationers dyrbaraste tillgång – mänskligt arbete och kunnande.

Exemplet från vårt eget land, nämligen det just träffade avtalet på arbetsmarknaden, visar i stället att organisationerna – tvärtom den teori jag just refererat – är beredda till ett omfattande ansvarstagande utan att utpressas med hot om massarbetslöshet. LO och SAF har visat prov på en utomordentlig insikt om vad Sveriges situation just nu kräver.

Den svenska modellen har än en gång visat sig hålla.

Den stora omställning vi står inför måste alltså i grunden styras av politiska beslut och politiska värderingar. Vi skall utnyttja marknadens dynamiska krafter, stimulera initiativ och nydaningar – men hela tiden med de sociala kraven levande.

Ett program för att återställa balans i den svenska ekonomin blir med nödvändighet kännbart för de breda medborgargrupperna. För att vi skall kunna kräva förståelse och uppslutning bakom ett sådant program måste det i all sin stramhet präglas av rättfärdighet och solidaritet.

Sysselsättningen måste hållas uppe. Hög arbetslöshet är ett både mänskligt

och ekonomiskt oförsvarligt slöseri. Den leder till en fördjupad social och ekonomisk kris och är inte, som många tror, en väg ut ur en sådan.

De ekonomiskt svagaste grupperna måste skyddas i besparingsarbetet. En del iögonfallande lyxkonsumtion kan bära extra pålagor. Åtgärder mot skattefusk, skatteflykt och andra illegala skumrasktransaktioner måste sättas in med konsekvens och skärpa.

Det är mot den här bakgrunden som folkpartiet konsekvent och tydligt hävdar att det inte räcker med besparingar och åtstramningar för att rätta till Sveriges ekonomiska problem. Vi kommer nämligen enligt vår mening aldrig till rätta med balansrubbningsarna utan tillväxt i ekonomin. Utgiftsnedskärningar och skattehöjningar kommer inte – hur dramatiskt de än sätts in – att isolerade leda till den nödvändiga minskningen i underskotten i bytesbalansen och statsbudgeten. Vad som måste till är en politik som stärker näringslivets konkurrenskraft och främjar tillväxt av produktion och inkomster.

Vägen ur krisen går inte via en ensidig svältkur och arbetslöshet. Den går via en generell åtstramning av både offentlig och privat konsumtion i kombination med offensiva satsningar för att få fart på investeringar, produktion och arbetsvilja.

Detta kräver att vi rättar till obalanserna i ekonomin. Om detta är vi alla överens. Men samtidigt är det, herr talman, viktigt att säga att det är sammansättningen av bytesbalans- och budgetunderskotten som är avgörande, snarare än deras absoluta nivå.

Det är uppenbart att underskott som används för att finansiera produktiva investeringar är lättare att acceptera än underskott som används för att betala dagligkonsumtion. Detta innebär att det är viktigare att vrida förbrukningen från konsumtion till investeringar än att i sig minska budgetunderskottet.

Mot bakgrund av den kritik som numera ofta i mycket svepande ordalag riktas mot den offentliga konsumtionen som sådan är det nödvändigt att i den här debatten också göra en annan nyansering.

Sjukvård, socialvård, omsorg om äldre, barnomsorg, utbildning, forskning och kultur, miljöinsatser – listan kan göras lång också den här gången på uppgifter där det är naturligt att stat och kommuner har ett stort ansvar. Det är också naturligt att människor i växande utsträckning efterfrågar detta slags tjänster och inte bara ökar varukonsumtionen.

Till saken hör också att många offentliga insatser är nödvändiga för att upprätthålla en effektiv varuproduktion och effektivitet i arbetslivet.

Det är alltså inte av någon allmän ovilja mot offentlig konsumtion som vi i det rådande ekonomiska läget förordar en neddragning av ökningstakten i statens och kommunernas utgifter. Det är i stället för att bereda utrymme för den nödvändiga uppgången i investeringsverksamheten och för att våra samlade tillgångar i dag faktiskt inte räcker till för att finansiera en så omfattande offentlig konsumtion som vi tidigare haft.

Vi kommer dessutom aldrig att klara av att skapa balans i våra utrikesaffärer om inte oljeimporten pressas ned. Oljeimporten uppgår i dag värdemässigt till 25 % av vår totala export, och risker finns för fortsatta reala

prisökningar av betydande omfattning. Man kan bara ana sig till vilka konsekvenser det kommer att få för våra möjligheter att rätta till utrikeshandelsbalansen och hålla en jämn takt med export av svenska produkter.

Skall vi kunna ersätta olja med andra bränslen och el samt öka energihushållningen handlar det om stora investeringar – i nya anläggningar, i nya mer energieffektiva maskiner, i nya system för uppvärmning av hus, nya energikällor, ombyggnad av oljepannor, anläggningar av fjärrvärmesystem och liknande ting.

Energin är ett område som i ovanligt hög grad lämpar sig för offensiva investeringar, därför att vi här har den dubbla fördelen att både minska våra energikostnader och dra upp aktiviteten i ekonomin, vilket vi så väl behöver. Oljeersättningsinvesteringar kan i dag bli en motor i ekonomin på samma sätt som bostadsbyggandet var det på 1960-talet.

Jag har här uppehållit mig vid de mer principiella frågeställningarna och främst redovisat folkpartiets syn på själva uppläggningsen av den politik som vi anser att dagens läge kräver. Det handlar alltså om att kombinera besparingar och mycket stark återhållsamhet med offensiva satsningar. Den politiken kommer nu också till klart uttryck i regeringens ekonomiska handlingsprogram.

På sina håll har man ifrågasatt vår rätt att på förhand klargöra hur vi vill att det programmet skall utformas. Vi är ju ett av tre regeringspartier. Vi må ha våra åsikter, men de bör framföras tyst, internt, omärkligt för omvärlden. Så tycks man mena.

Vi tänker aldrig lyda sådana råd. Det vore att svika vårt ansvar som parti och att missuppfatta koalitionsregerandets idé. Att partier reglerar tillsammans innebär inte att de måste uppge sin ideologiska identitet.

Med den tradition av samarbete mellan partier som finns i Sverige bör ett samförstånd mellan regering och opposition också vara möjligt. I regeringens ekonomiska handlingsprogram ingår också en klart markerad vilja att i samförstånd med socialdemokraterna och arbetsmarknadens parter genomföra en radikal sänkning av marginalskatterna.

Att sänka marginalskatten är viktigt

därför att det blir mer kvar efter skatt på den nya lönen eller på en extraförtjänst:

därför att det blir mindre lönande att leva på lånade pengar som då i stället kan användas till produktiva investeringar;

därför att det lönar sig mindre att leva i det lag- och kvittolösa samhälle som i dag florerar i Sverige.

Med lägre marginalskatter lönar det sig mindre att fiffla, mer att arbeta. Lägre marginalskatter stärker både ekonomin och moralen.

Marginalskatterna kommer enligt regeringens förslag att sänkas till 50 % för de allra flesta som har heltidsarbete. I och med att vi dessutom sänker det s. k. marginalskattetaket bör alla kunna räkna med att få behålla åtminstone en fjärdedel av en inkomstökning. De flesta får behålla hälften eller mer.

Lägre marginalsatser kommer att göra det lättare att träffa löneavtal med reellt innehåll.

Regeringens program satsar på åtgärder som uppmuntrar till arbetsinsatser, tillväxtbefrämjande stimulanser och offensiva industrisatningar. Det garanterar därmed en politik som tar till vara arbetskraftens resurser i stället för att leda till utslagning och arbetslöshet. Kraftfulla begränsningar av både offentlig och privat konsumtion skapar det utrymme som krävs för de offentliga satsningar och den stegvisa nedpressning av underskotten som är en förutsättning för att få inflationen under kontroll.

Genom det avtal som slöts mellan LO och SAF i går natt bevisade parterna att de, tvärt emot vad deras kritiker ofta högljutt har påstått, i ett känsligt läge är beredda att ta sitt samhällsansvar. Många svenskar kände lättnad över att vi i år förhoppningsvis slipper en uppsplitande avtalsstrid.

Men jag tror också att många tänkte så här: måtte nu också politikerna ha kraften att samla sig till gemensamma tag, till mindre av diskuterande och mer av handling.

Svaret på denna vädjan från människorna kom mycket snabbt. Genom det åtgärdsprogram regeringen presenterat tas ett första viktigt steg mot den sortens kraftsamling som jag tror att människorna i det här landet nu kräver. En viktig del i paketet är ju också att regeringen tillsammans med oppositionen och parterna på arbetsmarknaden vill lösa en fråga som i många år upplevts som det dominerande problemet i vår ekonomi: de höga marginalsatserna.

I fyra och ett halvt år har socialdemokraterna i stor utsträckning valt missnöjespolitiken som sin politiska arbetsmetod. Kanske har vi från regeringssidan inte alltid visat tillräcklig lyhördhet för de konstruktiva synpunkter som ändå funnits från oppositionens sida. I det läge Sverige nu befinner sig i måste det vara slut både på den enkla missnöjespolitiken och på oförmågan att ge och ta över de politiska blockgränserna. I en känsla av ansvar och samförstånd skall vi gemensamt försöka lösa de problem som vårt land brottas med. Det är detta våra uppdragsgivare, väljarna, väntar av oss.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 13 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Det är självklart att årets remissdebatt präglas av den besvärliga situation som landet befinner sig i.

Situationen har ju redan utförligt belysts under den hittills förda debatten, och det finns därför icke någon anledning att ytterligare redovisa de problem som föreligger. Ej heller skall jag använda tiden för historiska återblickar i syfte att fördela skuldbördan för det uppkomna läget.

Jag tror medborgarna väntar sig att vi i stället skall ägna remissdebatten åt att diskutera hur landet skall ta sig ur svårigheterna och återvinna en sund ekonomi och en trygg sysselsättning.

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

Vi har under vår oppositionstid verkligen försökt att i väl genomarbetade motioner föreslå åtgärder som vi är övertygade om skulle – ifall de hade genomförts – medfört en gynnsammare utveckling än den som vi nu tvingas konstatera. Blockpolitiken här i riksdagen har inte gjort det möjligt att få gehör för våra förslag. Den ger bara utrymme för bifall till förslag som framlagts av regeringspartierna och inte av oppositionen.

Det är emellertid regeringen som har förstahandsansvaret för utvecklingen. Det är därför den sitter i kanslihuset och därför den utrustats med sina beslutsmöjligheter. Det är ur den synpunkten förödande för landet att regeringen icke förmår att uppbåda den handlingskraft som erfordras för att ta oss ur svårigheterna. Det ledde till att vi fick en ofullgånge finansplan och en budget som resulterade i attacker på den svenska kronan. Först vid 22-tiden i går kväll kunde regeringen presentera för oss de förslag till åtgärder som skall diskuteras här i riksdagen i dag på förmiddagen. Regeringen är så splittrad att det måste tvång till av olika slag för att den skall komma fram till beslut. Den har stöd av en majoritet i riksdagen och borde av denna anledning vara en parlamentariskt stark regering.

Men även om regeringen Fälldin på papperet är en parlamentariskt stark regering, har erfarenheterna visat att den inte klarar de krav på sammanhållning som en hård tid ställer på regeringen. Vi vet nu att det inte räcker med att regeringen har en majoritet av riksdagen bakom sig. Utan en tillräcklig samsyn brister det både i handlingskraft och i ansvarstagande. Skall regeringen kunna ta sitt parlamentariska ansvar krävs att statsråden står eniga bakom dess politik. En regering, där flera av statsråden reserverar sig i viktiga frågor eller öppet argumenterar mot delar av regeringspolitiken, är inte bara en svag regering, utan den kryper också ur det gemensamma ansvar den måste ta för politiken inför väljarna. Den lämnar väljarna i osäkerhet om var ansvaret ligger.

Regeringen kan inte samtidigt vara både regering och opposition.

I den mån regeringen kunnat samla sig till aktiva åtgärder mot den föreliggande situationen har de i hög grad bestått i att de velat spara å kommunernas vägnar. Redan har kommunerna berövats 2 miljarder kronor, och nu skall de enligt uppgift bli av med 2,7 miljarder till.

I stället för att ta ansvar för eget fögderi överlåter man till kommunal-männen att ta hand om verkställigheten. Varför då? Det är inte de som skapat statens budgetunderskott, inte de som har åstadkommit bytesbalansunderskottet, inte de som ökat statsskulden till astronomiska tal. De har finansierat varje utgift krona för krona.

Det är minst sagt fariseiskt att utmåla kommunerna som hotet mot vårt välstånd. Det har gått att i regeringen nå enighet om att skjuta problemen över på kommunerna men inte att ta itu med regeringens egna problem.

I den ekonomiska situation som vi befinner oss i är vi alla medvetna om att den kommunala tillväxttakten måste bromsas upp. Våra samlade resurser behövs just nu bäst för ökad export, förbättrad kapitalbildning och investeringar.

De som förstått det bäst och levt därefter är kommunerna själva. Det har

inte gått på en gång, men färdriktningen har varit klar. Sannolikt kommer den kommunala tillväxten i år att understiga 3 % och kanske närma sig 2 %. Det är ungefärligen vad som erfordras om inte utbildning, åldringsvård och barnomsorg skall nedrustas. Ändringar i befolkningssammansättningen, andra omständigheter och det nuvarande avräkningssystemet mellan staten och kommunerna gör att en lägre tillväxt än 2 % icke torde gå att uppnå utan en faktisk nedrustning.

En dämpning av kommunernas tillväxttakt måste ske under väl genomtänkta och planerade former. Det måste ske i samverkan och samförstånd med kommunerna. Så måste man också tolka det beslut om kommunernas ekonomi som fattades här i kammaren under våren 1975.

Regeringen bryter nu mot detta beslut genom att egenmäktigt försämra de ekonomiska förutsättningarna för landets landsting och kommuner, detta utan att samtidigt ange hur kommunernas åtaganden skall minska.

Det är förstaeligt att landets kommunalpolitiker reagerar mot denna nya regeringspolitik, som dessutom inte har stöd i riksdagsbeslut. De krav på ytterligare och framför allt meningsfulla överläggningar som framförts till regeringen från både landstings- och kommunförbunden bör omgående tillmötesgåas. Dessa framställningar är ett uttryck för att kommunalpolitikerna är villiga att ta sin del av bördan för att rätta till obalanserna i landets ekonomi, ett ansvarstagande som regeringen borde hälsa med tillfredsställelse och inte besvara genom att gömma sig bakom ensidigt utfärdade diktat. Kommunerna har försökt att anpassa sig till av riksdagen angivna önskemål, men de belönas förfärligt dåligt härför av regeringen.

Det skulle varit frestande att göra en närmare genomgång av regeringens åtgärder med avseende på kommunerna. Tiden medger icke detta. Men det är inte svårt att konstatera att åtgärderna leder till en förstärkning av orättvisorna mellan kommunerna. Landets rikaste kommuner, bl. a. Danderyd, får den minsta påfrestningen, medan i många fall redan hårt pressade kommuner drabbas hårt av de förslag som nu har aviserats. Hur har centerpartiet kunnat gå med på detta?

Herr talman! Jag skulle i stället vilja belysa åtgärdernas förhållande till sysselsättningen.

Vi vet att 1981 kommer att bli ett besvärligt år när det gäller sysselsättningen. Det förefaller inte osannolikt att vi åtminstone tidvis kommer att få notera uppåt 200 000 arbetslösa. Kommunerna har genom sparpaketet i höstas och genom de aviserade åtgärderna nu berövats ca 4,7 miljarder kronor. För detta belopp skulle kommunerna kunnat sysselsätta minst 50 000 personer och sannolikt långt fler.

Det är svårt att inse vilken vinst ur samhällets synpunkt det kan ligga i att växla kommunernas resurser till utgifter för arbetslöshetsersättningar och beredskapsarbeten. Inte lär det minska budgetunderskottet, och inte är det lätt att se vilka fördelar det i övrigt skulle innebära. Arbetskraften behövs hos kommuner och landsting. Varför då göra den arbetslös?

Om vi kraftigt skall minska arbetskraften hos kommuner och landsting, skall vi självfallet inte göra det när näringslivet friställer arbetskraft i stor

skala. Regeringens åtgärder är ett dråpslag mot kvinnorna och ungdomarna.

I årets finansplan återkommer regeringen vid flera tillfällen till det faktum att företagen under de senaste åren höjt sina exportpriser mera än konkurrenterna, trots att vårt kostnadsläge i vart fall för 1979 något förbättrades. Orsakerna härtill skulle enligt finansplanen vara bristande tillgång på arbetskraft på grund av en stark efterfrågan från den kommunala sektorn och en låg rörlighet. Detta är en myt. Den offentliga sektorn konkurrerar endast undantagsvis med industrin om arbetskraften. Det är sant att det åtminstone här och var finns brist på yrkesutbildad arbetskraft, men den konkurrerar inte den offentliga sektorn om. Det är en myt att den kommunala sektorns arbetskraftsbehov är ett hinder för näringslivets expansion. Kommunerna har framför allt gjort det möjligt för kvinnorna att få ett jobb. Dem har inte exportindustrin efterfrågat. Det är också de som nu kommer att få sitta emellan. Likasa kommer ungdomarnas situation att försvåras. Och åtgärderna kommer inte att förbättra vår ekonomi.

I regeringens ekonomiska handlingsprogram, som presenterades i TV i går kväll, redovisas att inkomstskatten skall reformeras och marginalskatteerna sänkas.

Vi delar uppfattningen att inkomstskatten behöver ses över och likaså marginalskatteerna. Regeringen har inte redovisat hur det skall gå till. Först skall överläggningar äga rum. Hur en skatteomläggning skall ske och hur den skall finansieras får vi således anledning att återkomma till. Men det kan nog redan nu sägas att en sänkning av marginalskatteerna och en omläggning i övrigt har åtminstone två förutsättningar. För det första måste en sänkning av inkomstskatten kombineras med åtgärder för att komma till rätta med avdragen. Det framstår då inte som mest angeläget att angripa de småavdrag, som för resekostnader och liknande, vilka regeringen nu ger sig på. Det är i stället nödvändigt att angripa de underskottsavdrag som skapar en rad problem i samhällsekonomin. Underskottsavdragen uppgår i dag till 12 miljarder kronor och beräknas 1985 uppgå till det dubbla. Allt fler anpassar sin ekonomi till avdragsmöjligheterna, och det medför att skattebetalarnas räntekänslighet blir låg till förfång för dem som efterfrågar krediter för att finansiera produktiva investeringar. Denna utveckling måste stoppas och det måste bli slut på att människor kan tjäna miljoner och betala 0 kr. i skatt.

För det andra måste kraftfulla åtgärder vidtagas mot det tilltagande skatte- och avgiftsundandragandet. Det innebär allvarliga risker för samhällsmoralen och för solidariteten. Mer än 7 miljarder kronor har staten att fordra av försumliga skattebetalare.

I en särskild partimotion mot skattebrott och skatteflykt beskriver vi olika metoder som numera används för att undandra samhället skatter och avgifter.

För att komma till rätta med dessa och andra former av skattebrott och skatteflykt föreslår vi nio olika åtgärder i vår motion. Jag skall inte redovisa alla, bara nämna ett par av åtgärderna.

Vi föreslår t. ex. att offentlig upphandling endast bör få ske hos sådana företag som uppfyllt sina förpliktelser mot samhället, att debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter bör ske på ett sådant sätt att stora skulder till staten inte kan byggas upp i företagen och att förlängd preskriptionstid bör genomföras för uppbördsbrott; det gäller t. ex. arbetsgivare som låtit bli att betala in den skatt de innehållit från sina anställda. Fler förslag till åtgärder skulle kunna redovisas, men det sagda får räcka.

En diskussion om en revidering av inkomstskatten och sänkta marginalskatter måste kombineras med en omläggning av underskottsavdragen och en kraftfull kamp mot skatteflykt och skattebrott. Är vi överens om detta, då kan vi också pröva hur marginalskatterna skall sänkas och inkomstskatten reformeras.

Den svåra situation som vi i vårt land nu befinner oss i kan inte bemästras av en borgerlig trepartiregering. Det är en felaktig parlamentarisk konstruktion i det läge som nu råder. Det hade kanske gått om vi haft god tillväxt och en bra ekonomi. Nu går det inte. Det har i vart fall väljarna upptäckt, om den undersökning som presenterades av Sifochefen för några dagar sedan ger en rättvisande bild av deras uppfattning.

De tre borgerliga partier som nu regerar slåss om en gemensam, flytande borgerlig väljarkår. För att hålla ihop den borgerliga trepartiregeringen – och inte förlora i väljarkåren – tvingas den att avstå från de nödvändiga besluten eller i vart fall skjuta dem framåt så länge det går. När inte detta går – som i Sydafrikafrågan eller när det gällde NCB – far TT-telegrammen som svalor genom luften med regeringsledamöternas avvikande mening.

Nu går det så långt att ett helt partis statsrådsuppsättning reserverar sig i regeringsprotokollet. Och när massmedia och andra efter detta ställer tvivel om regeringens förmåga att hålla ihop, säger företrädare för regeringspartierna att det inte är något märkvärdigt. Det beror bara på att vi i Sverige inte är vana vid koalitionsregeringar. Men vårt parlamentariska statskick bygger ändå på grundtanken att regeringen stöder sig på en majoritet i riksdagen och uppträder som en enhet. När det gäller Sydafrikafrågan t. ex. är det uppenbart att regeringens beslut icke är förankrat hos en riksdagsmajoritet.

Tycker verkligen inte statsministern att landet, i det läge som nu råder, är förtjänt av ett nyval? Är det rätt att låta landet glida ännu närmare avgrundens brant, innan människorna får tillfälle att säga hur de vill ha det? Det var inte den nu rådande situationen som presenterades för väljarna 1979.

Anf. 14 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Det ligger i sakens natur att vi, i nuvarande ekonomiska läge och i den statsfinansiella situation som vi befinner oss i, under denna allmänpolitiska debatt ägnar stort utrymme åt samhällsekonomiska frågor och åt de åtgärder som måste vidtas för att uppnå en önskvärd balans i ekonomin. Men debatten är allmänpolitisk, och de akuta problemen och lösningarna på dem får inte undanskymmas det faktum att det även kan finnas

andra problem som är viktiga, allvarliga och kanske t. o. m. illavarslande.

Vad hjälper det oss att åstadkomma balans i samhällsekonomin om vi inte lyckas bekämpa och hålla borta nedbrytande krafter i samhället, som inte respekterar de regler vi har ställt upp för samlevnaden?

Någon har sagt att vår nation håller på att utvecklas till ett fifflarsamhälle. Vi har alla en aning om hur det kan gå till. Några få experter har trängt in i den ekonomiska brottslighetens sofistikerade metoder, hur den är utformad och organiserad. De vet också hur svårt det är att avslöja och komma åt denna brottslighet. Vi har alla också en känsla av att brottsligheten ökar, att den blir våldsammare och grövre, antingen den riktar sig mot enskilda människor eller mot sak. Men egentligen är det bara de som sysslar med brottsstatistik eller djupgående forskning på området som har trängt in i problemen och vet hur allvarlig situationen är. Jag skall dock inte ge mig in på någon statistik – det ger kanske inte så mycket.

Ett annat mått på omfattningen av brottsligheten är beläggningen på våra kriminalvårdsanstalter. Det finns f. n. drygt 4 000 vårdplatser på dessa, och de är alla upptagna. Här om dagen hade jag tillfälle att besöka en ny och modern anstalt med ett 40-tal platser. Där är situationen den att man från tid till annan tvingas till ren överbelastning – att bädda för 41 eller kanske 42 interner, när man har plats för 40. Det är naturligtvis inte på något sätt ett tillfredsställande förhållande. Tvärtom borde man egentligen ha en något lägre beläggning för att kunna möta de problem som kan uppkomma. Man kan säga att situationen blir svår både för dem som arbetar där och för internerna själva.

Vi har nu enligt uppgift en liten reserv på ett 40-tal platser på en redan nedlagd kriminalvårdsanstalt. De kommer såvitt jag vet att öppnas inom kort. Sedan finns det absolut ingenting. Och hur de provisorier skall se ut som man skall behöva ta till är det ingen som har någon klar uppfattning om.

Det är en situation som naturligtvis medför svårigheter för både interner och personal, som jag sade. Den är också enormt kostnadskrävande, med transporter hit och dit över hela landet för att hitta en ledig plats åt någon som behöver den. För de häktade är situationen bekymmersam på de häkten som vi har. Man tvingas till transporter långa vägar. Utredningsarbetet försåras, och advokaternas möjligheter att ta kontakt med de häktade och förbereda rättegång är verkligen mycket små i vissa sammanhang.

Ändå är det mindre än tio år sedan en socialdemokratisk justitieminister hade den uppfattningen och levde i den tron att antalet platser på våra anstalter i dag skulle ligga någonstans under 1 000 – jag tror att han preciserade siffran till 800. Dess värre planerade man utifrån den tron och den förhoppningen och tog inte så förfärligt mycket hänsyn till den utveckling som man så småningom kunde se fram emot.

Nu är vi i en helt annan situation. Låt vara att det är en pessimistisk bedömning, men om man försöker ta hänsyn till de siffror som vi har på detta område, så blir resultatet att vi någon gång i mitten av 1980-talet kanske kommer att ha ett ökat behov på ungefär 50 % av det platsantal som vi har f. n. Och med tanke på att det tar tre fyra år att planera för en anstalt förstär

man kanske hur allvarlig situationen är.

Varför har jag nu, herr talman, upphållit mig vid en sådan här mycket speciell fråga? Jo, det är helt enkelt av den anledningen att jag har uppfattningen att om samhället avhänder sig möjligheterna att reagera på ett adekvat och kännbart sätt mot brottslighet kommer ett ökande antal normsvaga människor att upptäcka att risken för avslöjande minskar och att chansen att undgå obehagliga påföljder ökar, och det kommer i sin tur att leda till en ökande brottslighet.

Man kan inte heller bortse från att ambitionsnivån hos dem som samhället har engagerat för att syssla med dessa frågor kommer att sjunka när de märker att deras arbetsinsatser inte leder till något resultat.

Nu skall jag kanske för att undvika missförstånd säga att inte heller jag hör till dem som tror att fängelsestraff leder till någon större förbättring. Men å andra sidan har jag träffat tillräckligt många interner och hört dem allvarligt säga att de aldrig mer skall inlåta sig på någonting som återför dem till anstalter, för att jag skall tro att straff ändå har en återhållande inverkan.

Herr talman! För att anknyta till huvudinnehållet i den allmänpolitiska debatten – ekonomin – kanske jag kan få konstatera att brottslighet är rätt dyrbart även för den enskilde medborgaren. För att ta en enkel sak: Vi har alla erfarenheter av hur försäkringspremierna stiger när inbrotten ökar. Det är för resten inte bara premierna som ökar, utan även självrisken ökar – det framgick delvis också av Hans Gustafssons anförande.

Ekonomisk brottslighet leder i stor utsträckning till att inkomster undanhålles från skatt – hur mycket kan väl i dag ingen exakt uttala sig om. Det förekommer gissningar inom väldigt vida gränser. Men sannolikt är det på det sättet att om man kunde fånga in de här inkomsterna och använda dem till beskattning under i övrigt oförändrade förhållanden, så skulle det påverka det skattetryck som vi har.

Om stöldsvinnet – för att ta ytterligare ett exempel – i butiker vet vi inte heller så särskilt mycket. Den saken håller på att utredas. För några år sedan inhämtade jag uppgiften att om man i ett visst varuhus kunde bli av med den typen av svinn, så skulle man kunna sänka priserna i det varuhuset med 3 %. Det sades också – men det är kanske inte en helt adekvat jämförelse – att om man begränsade sig enbart till varuhusets livsmedelsavdelning, så skulle man kunna sänka priserna där med 15 %.

Detta visar hur vi allesammans berörs av den brottslighet som förekommer. Hur man skulle kunna förbättra alla människors situation genom att ta struvtag på brottsligheten och förhindra sådana här saker.

Stöldsvinn och snatterier kan tyckas vara småsaker i de här stora sammanhangen. Men vi bedömde det ändå som viktigt att göra ett konstaterande i justitieutskottet för något år sedan, när vi hanterade just snatteri- och svinnfrågor. Vi tyckte oss kunna konstatera att det höll på att utbreda sig någon sorts allmän tro att upp till ett visst krontal var det fritt fram för snatterier. Utskottet sade den gången att det med hänsyn till den allmänna laglydnaden är viktigt att inte uppfattningen sprids att butiksstölder

lämnas utan ingripande från samhällets sida; det måste stå klart att alla former av varutillgrepp i princip är straffbara. Som jag sade kan detta tyckas vara en obetydlighet, men det är ju här som nästan allting börjar – inte bara enligt det kända ordspråket, utan också i verkligheten.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis upprepa och slå fast att visst är ekonomisk rekonstruktion och balans viktiga och angelägna, men lika viktigt för ett samhälles bestånd är att det förmår skapa respekt för de normer som det självt har uppställt för samlevnaden samt att det har kraft, auktoritet och tillräckligt med resurser för att hävda sig mot dem som bryter mot spelreglerna, mot uppställda lagbud.

Anf. 15 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! När någonting har gått snett, på grund av felaktiga beslut eller ett felaktigt handlande, då söker man en "syndabock" att vältra över skuldbördan på.

Den borgerliga regeringen fungerar på samma sätt, när den genom den förda ekonomiska svängremspolitiken hamnat i en situation som betyder att de initiativ som tas i besparingssyfte oftast får motsatt effekt. Regeringen har hamnat i ett ekorrhjul och rullar allt snabbare mot den ekonomiska avgrunden.

I det läget har regeringen med stöd av industrins företrädare främst riktat in sina angrepp på två områden, "syndabockar". Det är dels löntagarna, dels den offentliga sektorns utveckling som anges ha orsakat våra ekonomiska problem.

Löntagarna angrips från olika håll. Man säger exempelvis att de arbetar för litet, att de inte frivilligt vill arbeta på övertid, att de är frånvarande från arbetet för ofta, att de är sjuka för ofta och att de begär orimliga lönehöjningar. Detta anges som främsta orsaker till ett kostnadsläge som omöjliggör för industrin att få sina produkter sålda på exportmarknaden.

Dessa beskyllningar innebär ett falskt angrepp på de anställda. Färsk statistik visar nämligen att de svenska löntagarna inte ligger i topp när det gäller lönestegringar. I jämförelse med övriga industriländer i västvärlden har de halkat efter.

Det finns enligt vpk:s mening en annan orsak till att kostnadsläget påverkas negativt, en orsak som varken regeringen eller industrins företrädare gärna talar om: Sverige tvingas numera importera en allt större andel detaljer och delar för de varor som sedan skall exporteras.

Sverige har under en lång följd av år flyttat den arbetskraftskrävande tillverknings av produkter utomlands till olika låglöneländer. Det har varit lönsamt och gett ökad profit till företagen. Utförandet av kapital och arbete till andra länder har inte bara ökat vårt utlandsberoende, utan det har också ökat importberoendet, som i sin tur påverkar exporten.

Vad sedan gäller löntagarnas orimliga lönekrav, så är de betingade av den förda ekonomiska politiken, av omfördelningen från de fattiga till de rika. Under det gångna året 1980 steg den allmänna prisnivån i konsumentledet med 13,4 %. Livsmedelspriserna steg med 15,4 %. För en normalfamilj

betyder det en ökning av matkostnaden med ca 200 kr. i december jämfört med januari månad.

Om vi tar den månad vi hittills avverkat i år, så finner vi att priserna aldrig tidigare har stigit så kraftigt på en gång. Redan vid årsskiftet steg priserna på s. k. färskvaror med 10–12 %. Den borgerliga regeringen har ambitionen att helt slopa subventionerna på livsmedel, vilket hårdast drabbar de ekonomiskt sämst ställda, eftersom de tvingas använda en allt större andel av sin sammanlagda inkomst för inköp av livsmedel, dvs. för att överleva.

Om man tar i beaktande vad som hänt på pris- och avgiftssidan och det löneläge som de anställda har att utgå ifrån, så är det svårt att se det orimliga i lönekraven.

Enligt officiell statistik låg den genomsnittliga timförtjänsten för arbetare inom verkstadsindustrin – vilken används som inkomstmått i förhandlings-sammanhang – för augusti månad 1980 på 32:38 kr. Med en arbetstid på 2 000 timmar, vilket är högt räknat, betyder det en årsinkomst på mindre än 65 000 kr.

Man behöver, herr talman, inte vara utbildad ekonom för att räkna ut att detta, även om man räknar in bidrag, är en ekvation där inkomster och nödvändiga utgifter inte går ihop.

I går fick vi del av det avtal som undertecknats av LO och Svenska arbetsgivareföreningen och som skall gälla under två år. Det är inte förvånande att en del löntagare satte morgonkaffet i halsen när de hörde resultatet av förhandlingarna. Det är stor skillnad på det ingångna avtalet och de krav som ställdes av LO hösten 1980. Då krävdes en ökning av lönerna med 10 % på ett år. Samtidigt uttalades att LO inte kunde ställa upp på något ansvar för samhällsekonomin med tanke på den förda ekonomiska politiken. Den politiken har sannerligen inte förbättrats sedan dessa krav ställdes. Tvärtom har avtalsrörelsen drivits mot en bakgrund av nedåtgående konjunktur, rekordartad inflation, flera års reallönesänkningar och en fördelningspolitiskt orättvis svångremspolitik. Man kan heller inte komma ifrån att den snabba uppgörelsen syftade till att förhindra de lågavlönade inom den offentliga sektorn att kompensera sig för pris- och hyresstegringar.

Om jag sedan går över till nästa syndabock, nämligen den offentliga sektorn, som det talats mycket om här i dag, så vill jag säga att angreppen på den blir allt hårdare. De borgerliga och näringslivets representanter vältrar nu över en stor del av den förda politikens konsekvenser på denna sektor och kräver en radikal nedrustning.

Att påstå att utvecklingen av den offentliga sektorn varit ett hinder för investeringar i och utveckling av industrin är lika falskt som att påstå att löneläget haft en avgörande roll som hinder för exportindustrin. I stället är det industrins utveckling och krav som styrt och tvingat fram en utbyggnad av den offentliga verksamheten.

Den offentliga sektorn har genom sina insatser fått betala en stor del av de negativa effekter som uppstått på grund av de omänskliga prestationskrav

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

som är en följd av den strukturomvandling som har skett inom det privata näringslivet.

Näringslivets krav på ökad effektivitet och produktivitet har tvingat fram utbyggnad på olika områden. Den ökade utslagningen av arbetskraft ställer ökade krav på samhälleligt omhändertagande, omfattande samtliga generationsgrupper: barn, handikappade, arbetslösa, sjuka och äldre.

Takten på utbyggnaden av den offentliga sektorn visar hur anpassningen har skett. Vid högkonjunktur ökades behovet av arbetskraft och även kvinnorna välkomnades i arbetslivet. Då skedde en utbyggnad av daghemsplatser i ökad takt. Nu, när arbetslösheten ökar i hela landet, är det kvinnorna som först drabbas. Av de 86 000 öppna arbetslösa som redovisades för december 1980 var 42 000, eller nära hälften, kvinnor. När kvinnorna inte längre efterfrågas av arbetsmarknaden, avtar intresset för utbyggnad av barnomsorgen.

1976 var samtliga partier överens om att under den följande femårsperioden bygga 100 000 daghems- och 50 000 fritidshemsplatser. Enligt regeringens egna beräkningar kommer bara 83 000 daghemsplatser och 36 000 fritidshemsplatser att byggas under denna tid. Detta skall då ses i förhållande till det akuta behovet. I dag behövs 137 000 daghemsplatser och 59 000 fritidshemsplatser, totalt 196 000 platser. Och de behövs i dag, inte i framtiden.

Nu är alla ambitioner på regeringshåll borta när det gäller att fullfölja vad som 1976 ansågs nödvändigt. Det sades då att utbyggnaden skulle vara ett första steg mot full behovstäckning inom barnomsorgen.

Vänsterpartiet kommunisterna har alltid hävdat barnens rätt till en bra barnomsorg, såväl kvantitativt som kvalitativt, utgående från barnens behov. Det är ett krav som vi vidhåller. Vi menar att det är samhällets skyldighet att se till barnens bästa och anser att man inte har råd att utestänga barn från den omsorg som en bra daghemsplats innebär. Det är barnens behov som skall styra utbyggnaden av barnomsorgen, inte behovet av kvinnornas insatser på arbetsmarknaden.

Det är inte heller sant att den offentliga sektorn har tagit arbetskraft från industrin. Sysselsättningsökningen inom den offentliga sektorn hänför sig till kvinnor, som eljest inte skulle ha fått arbete inom industrin utan tvingats att stanna hemma. F. ö. tar inte industrin i någon större utsträckning emot ens den arbetskraft som numera erbjuds.

Industrins högt ställda krav på välutbildad arbetskraft har exempelvis tvingat fram en ökad och förändrad utbildning. Detsamma gäller för andra områden, för trots den tekniska utvecklingen inom industrin erfordras fortfarande en del mänsklig arbetskraft, som det då ställs allt högre krav på.

Den offentliga sektorn har att svara för produktionshöjande insatser i form av samhälliga s. k. infrastruktur – vägar, bostäder osv. – men också i form av arbetskraftskapital som utbildning, sjuk- och hälsovård.

Den nya sparplanen kommer på grund av ökad åtstramning beträffande bl. a. kommunernas ekonomi att snabbt få negativa effekter på den

reproduktionsprocess som samhället svarar för. Det gäller också sysselsättningen, inte bara inom den offentliga sektorn.

Den offentliga sektorn är en stor kund även för de privata företagen. Enligt uppgift från riksrevisionsverket uppgick den offentliga sektorns upphandling år 1980 hos den privata företagsamheten till 60 miljarder kronor. Enbart sjukhusens beställningar i näringslivet tryggar tusentals jobb i ett stort antal företag. Men den offentliga sektorn ger också andra yrkesgrupper jobb. Exempelvis sysselsattes 35 000 byggnadsarbetare under året, 65 % av dessa anställda i privatägda byggföretag. Det var en byggverksamhet som enbart i kommunernas nybyggnadsverksamhet och anläggningsjobb uppgick till 11 miljarder kronor.

En åtstramning av den offentliga sektorn kommer snabbt att öka arbetslösheten. Arbetslösa människor blir en tärande grupp i samhället – de är olönsamma och måste i stället få arbete, om man skall få ekonomin i balans. Det är därför enligt vänsterpartiet kommunisterna en "missriktad sparsamhet" som den borgerliga regeringen ger sig in på när den på det sätt som nu görs angriper den offentliga sektorn.

Är det en vettig politik, när man nu ute i kommuner och landsting i sin budgetplanering tvingas – som framskymtat i pressen – lägga fram förslag om att avgiftsbelägga skollunchen, servera eleverna vatten i stället för mjölk till maten, avgiftsbelägga läromedel, stänga bibliotek och ungdomsgårdar, skära ner på fritidsverksamheten, banta på undervisningen på vuxensidan, på musik- och invandrarundervisningen? Man tvingas skjuta all underhållsverksamhet av gator, vägar och nedslitna fastigheter på framtiden, liksom nybyggnadsverksamhet inom den sociala sektorn och sjukvårdssektorn, barnomsorg och åldringsvård. Och ändå är man i många kommuner tvingad att höja skatten, att höja kommunalskatten som är så orättfärdig fördelningsmässigt.

Vi inom vänsterpartiet kommunisterna ser inget vettigt i en sådan ekonomisk politik, och vi ställer inte heller upp på den reaktionära inriktning den har.

Anf. 16 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Inledningsvis bara en liten kommentar till vad Hans Gustafsson slutade sitt anförande med. Han talade om att regeringen borde angripa underskottsavdragen och det system som florerar. Jag antar att Hans Gustafsson känner till att det finns en utredning som håller på med detta och som dessutom skall få tilläggsdirektiv för att försöka komma till rätta med avarterna så fort som möjligt.

Vidare menade Hans Gustafsson att den trepartiregering som vi har är omöjlig. Den skulle, om jag förstod honom rätt, sakna det underlag som krävs i parlamentet. Vårt system bygger på att en regering skall ha en majoritet i riksdagen. Svårigheterna för en regering som *inte* har det känner socialdemokraterna naturligtvis bättre till, eftersom de har regerat i minoritetställning, till skillnad från den nuvarande regeringen som ändå har en majoritet, även om den är den knappaste som kan tänkas.

Jag tror att vi allesammans känner en stor tillfredsställelse över att huvudorganisationerna på arbetsmarknaden i år snabbt kom fram till ett avtal. Det har vitsordats tidigare i debatten, och det finns ingen anledning att fördjupa sig mycket mera i det. Det finns däremot anledning understryka att LO och SAF genom sin snabba uppgörelse slog undan en viktig bit av de socialdemokratiska påståendena både här i kammaren och ute i landet, där det har hetat att regeringen bäddar för konfrontation i det svenska samhället genom sin fördelningspolitik. Det snabba avtal som nu har träffats borde stämma en och annan debattör och förkunnare på den arenan till eftertanke. Det är bara att hoppas att det ansvar som arbetsmarknadens parter har visat kommer att smitta av sig på andra, som bör känna samma ansvar.

Det finns uppenbarligen en bred insikt i det svenska samhället om hur stora och svåra de ekonomiska problemen är. Det är inte problem som skapats på ett eller annat år, utan det är problem som har sin grund i att produktionsapparaten i decennier haft en inriktning som inte klarar de snabba omställningar ett starkt yttre tryck i form av nya industriländer och dyrare oljeräkningar innebär.

Det gäller att här i riksdagen seriöst gripa sig an situationen och forma en framtidsinriktad politik. Regeringen har ju i dag lagt fram ett handlingsprogram, som utgör en god grund för detta. Att kritisera neddragning av den offentliga sektorn när den är större än vad produktionen orkar bära, att kritisera åtstramning av den privata konsumtionen när det inte finns utrymme för mer konsumtion i den produktion vi har osv., det är inte att ta problemen och människornas oro på allvar.

I vår nödvändiga återhållsamhet är det viktigt att se vad som är betydelsefullt för framtiden. Dagens problem skall inte lösas genom sämre levnadsvillkor för kommande generationer.

Utbildningspolitiken är i detta avseende ett bra exempel. Utbildning är inte, någon samhällelig konsumtion i vanlig mening. Utbildning är en investering för framtiden, en investering som samhället gör för framtida trygghet. Detta gäller från grundskola till högskola. Inte minst gäller det forskningen, och till denna har regeringen i årets budgetproposition föreslagit en ökning med 125 milj. kr. Det är ett bra bevis på den syn man har i detta sammanhang. Den neddragning av statsbidraget till grundskola och gymnasieskola som föreslås skall på intet sätt förringas, men jag är övertygad om att vissa besparingsmöjligheter finns om man gemensamt tar sig an frågan.

Det är klart att man kan göra som fru Nordlander gjorde här – räkna upp allt som man i så fall måhända får skjuta litet på framtiden eller dra ned. Men jag vet av erfarenhet att det finns kommuner där man har satt sig ned för att diskutera för att se vad man kan komma fram till – och har nått utomordentligt goda resultat utan att det har behövt inkräkta på kvaliteten i verksamheten.

Jag vill dock erinra om angelägenheten av att inte generalisera när det gäller bantningen av den offentliga sektorn – och när man över huvud taget talar om den offentliga sektorn. Som jag nämnde är utbildningssektorn

förvisso en tung del av denna sektor, men ingenting kan på sikt vara en större förlust för samhället än att ge en bristfällig utbildning, på vilken nivå det än gäller. Naturligtvis skall överorganisation och byråkrati hållas efter också här, och bantningen av skolöverstyrelsen, som en utredning har föreslagit och som det om några dagar kommer en proposition om, är ett led i denna strävan.

Till det framtidsinriktade hör också att vi tar till vara våra egna produktionsbetingelser så långt detta är möjligt.

Det är i dag allmänt erkänt hur viktigt det är med ett näringsliv med en blandning av små och stora företag. Det är förvisso inte alltid man har haft den uppfattningen på alla håll. För den som representerar ett län med en negativ befolkningsutveckling fyra år i rad framstår det klarare än någonsin hur viktigt det är med balans mellan stora och små företag, hur svårt det är när de mindre företagen inte finns i tillräckligt antal, hur konjunkturkänslig och sårbar arbetsmarknaden är i sådana fall.

På 1960-talet var det enbart stordriften som från de flesta håll prisades. När centern drev kravet att också de små företagen skulle ha sin plats därför att det var angeläget för vår ekonomi och sysselsättning, var engagemanget från andra partier inte särskilt stort. Ofta fick vi höra att vi var verklighetsfrämmande, att vi var romantiker. Vi ville ha industrier i varje by – och allt vad man då sade. Många av dem som på den tiden gjorde dessa värdeomdömen tillhör nu de flitiga resenärerna mellan sina hemorter och Stockholm och uppvaktar regering och riksdagsledamöter för att få stöd i olika former. Ofta rör det sig om småföretagsetableringar. Jag förstår dem – det är inget tvivel om den saken. Det är bara att beklaga att 1960-talets krassa inställning fick en omfattning som medförde ett bortfall av mängder småföretag. Det lider samhället av i dag. Den nuvarande regeringen har rättat till en del, men det är klart att detta inte låter sig göras på kort tid.

Det är också inom småföretagen som idéerna i hög grad finns. Uppfinnarverksamheten måste få en mer framskjuten plats, och det är angeläget att vi får skatteregler som inte motverkar utan stimulerar det intresse som finns. Genom småföretagarpaket etc. har en del gjorts, men mer återstår.

Genom den räntehöjning som påtvingats oss har belastningen på både enskilda och företag blivit mycket kännbar. En grupp som numera har en hög skuldsättning är jordbrukarna. Deras näring har nog jämte fisket mer än andra genomgått en utveckling mot allt större krav på kapitalinsatser. Detta har varit nödvändigt för att tillgodose de rationaliseringskrav som samhället ställt upp för att man skulle kunna kräva att få livsmedel producerade till så låga kostnader som möjligt. Många lantbrukare har härigenom hamnat i en mycket hög skuldsättning. I många fall har kapitalkostnaderna gått i höjden till den grad att den enskilde trots en närmast omänsklig arbetsinsats står vid konkursens brant. Den senaste räntehöjningen förrycker alla kalkyler. Personliga miljonskulder är för många en omöjlighet att klara. Det kan knappast vara i samhällets intresse att dessa jordbrukare tvingas lämna sina fastigheter med de tragedier som därav följer. Vi är på vårt håll beredda att tillsammans med berörda organisationer försöka finna lösningar. Ett led i

dessas strävanden bör vara att vidga hypoteksbankens möjligheter att ge jordbruket längre krediter. Det gäller ytterst att garantera produktionen av inhemska livsmedel. Det är lätt att ta saker och ting för givet. Att svenskt jordbruk skall tillhandahålla vårt behov av livsmedel – därtill av hög kvalitet – tas av alla för givet. Det gäller att skapa de förutsättningar som erfordras för att detta skall kunna ske också framöver.

För många framstår 1960-talet som ett dystert årtionde i dessa sammanhang. Den jordbrukspolitik som fördes på den tiden medförde ett nästan totalt stopp på investeringar av den enkla anledningen att ingen trodde på framtiden. När det hela sedan svängde till det bättre och många började satsa både sig själva och kapital blev det också en injektion regionalpolitiskt sett. När det nu kärvar till finns det anledning att medverka till att lindra de hårdaste törnarna. Den stora smällen får ändå den enskilde ta.

Det handlar här om en viss regionalpolitisk satsning även om den naturligtvis är av blygsam omfattning.

Herr talman! Jag inledde mitt anförande med att uttrycka tillfredsställelse över det ansvar som arbetsmarknadens parter visat. I en debatt som denna, där påståenden görs, där ansvar utkrävs och där angelägenheten av inflytande för så många som möjligt understryks, känner jag ett behov av att säga några ord om just inflytande och ansvar. Jag antar att det är flera än jag som märkt hur diskussionen allt oftare rör svårigheten att överblicka stora frågekomplex. Det kan gälla t. ex. de kommunala frågorna. Centern uttryckte med skärpa berättigade farhågor på den tid när det var aktuellt med tvångsvisa kommunsammanslagningar. Vådan av att plötsligt rationalisera bort mängder av förtroendevalda och därmed försvaga inflytandet framstod klart.

Nu får vi från allt flera håll höra hur man umgås med planer på att sära på kommuner. Dessa krav kan man inte nonchalera. Det är säkert möjligt att genomföra sådana åtgärder på en del håll, medan det kan vara svårare på andra och helt omöjligt på vissa. Gjorda investeringar och uppbyggda organisationer i de nya enheterna lägger hinder i vägen. Samtidigt har vi fått nya lagar som ökar sammanträdenas antal och längd. Vi håller på att få ett de-och-vi-resonemang som ingalunda gagnar demokratin. Snarare blåser det under det politikerförakt som det så ofta talas om – många gånger överdrivet, det vill jag gärna säga. Det finns en uppenbar risk för att kommunerna har blivit så stora och byråkratiserade att alltför många förtroendevalda sysslar med i och för sig viktiga men ändå detaljfrågor, medan de övergripande problemen ter sig så svåra att tackla att det bara blir en handfull människor som har tid och kraft att ta sig an dessa.

Det finns säkert ingen kungsväg till lösning, men om vi skall kunna räkna med en tillfredsställande tillgång på förtroendevalda i framtiden måste frågor av denna typ uppmärksammas i tid. En klarare gräns mellan företagsdemokratiska och kommunaldemokratiska områden är en nödvändighet. Den representativa demokratin bygger på att väljarna skall kunna utkräva ett politiskt ansvar av de valda. Då får det inte råda något tvivel om i vilken omfattning detta kan ske.

Jag vet, herr talman, att många fortfarande inte vill inse att detta är ett problem. Jag är övertygad om att om vi inte griper oss an dessa frågor, som jag betraktar som övergripande och grundläggande, kommer vi i framtiden att få stora svårigheter att rekrytera människor till viktiga kommunala funktioner. Och det om något vore till skada för demokratin.

Anf. 17 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Claes Elmstedt uttalade sin tillfredsställelse med avtalsuppgörelsen. Den borgerliga regeringen och näringslivet har inte heller lyckats dölja sin tillfredsställelse över det ingångna avtalet. Men för löntagarna är det någonting nytt som har hänt – de har fått en reell lönesänkning inskriven i avtalet, vilket inflationsregeln innebär, med 65 % av prishöjningarna när de överstiger 9 %. På 1940-talet fanns en liknande överenskommelse som kallades Söderlundsplanen. Dessutom innebär avtalet att om köpkraften minskar för det stora flertalet av löntagarna försvåras försäljningen på den inhemska marknaden, vilket också påverkar sysselsättningen.

Man kan inte undgå att notera den ändrade uppfattningen i fråga om den offentliga sektorns verksamhet, främst från center- och folkpartihåll. I gemensamma motioner före valet 1976 uttryckte man sig på följande sätt:

En stark koncentration av reformverksamheten till bl. a. barnomsorgen och åldringsvården är nödvändig. Den sociala tryggheten får inte äventyras. Tvärtom måste omsorgen om barn och gamla bli bättre. Planen för 100 000 nya daghemplatser är en viktig del av familjepolitiken som måste komma till stånd. En motsvarande utbyggnad av långtidsvården är nödvändig.

Och vidare skrev man:

Det är angeläget att kommuner och landsting ges förutsättningar att upprätthålla och helst öka sin verksamhet under perioder då aktiviteten i övrigt är låg.

Det var Per Ahlmark och Thorbjörn Fälldin som undertecknade motionerna. Det är svårt att känna igen detta resonemang i de gemensamma attacker mot den offentliga sektorn som blir följden av den borgerliga regeringens sparpaket – eller handlingsprogram som det kallas av en del av regeringen. Med den redovisning som vi har fått i dag kan vi bedöma innebörden av dessa attacker. De vanliga människorna kommer att drabbas hårt, vilket får sociala konsekvenser.

Anf. 18 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Claes Elmstedt kände behov av att upplysa mig om att det har tillsatts en utredning om underskottsavdragen. Jag hörde dessutom i dag från statsministern att den skulle få tilläggsdirektiv. Det går emellertid inte att nu inbjuda till överläggningar om marginalskatterna och reformering av inkomstskatterna, med syftet att ett förslag skall framläggas i vår, om man skall avvakta den utredningens arbete. Jag fann mig därför föranlåten att säga att förutsättningarna för sådana överläggningar är att vi också är överens om att samtidigt som man behandlar frågan om marginalskatterna också hela frågan om en reformering av underskottsavdragsproblematiken skall tas upp

liksom att åtgärder skall vidtas mot skatteundandragande och skatteflykt. Om regeringen skall fullfölja sitt aviserade program, kan den såvitt jag förstår inte hänvisa till utredningen om underskottsavdrag.

Claes Elmstedt menade också att den avtalsöverenskommelse som nu träffats mellan parterna på arbetsmarknaden var en utmärkt dementi av det socialdemokratiska talet om att regeringen bedriver en orättfärdig fördelningspolitik som leder till konfrontation. Det finns andra ledamöter som kan redogöra för utgångspunkterna för avtalsuppgörelsen, men jag vill för min del säga att det inte alls var fråga om någon dementi utan om en bekräftelse av att regeringen har förstört vår ekonomi till den milda grad att löntagarna nu inte har möjlighet att få ut vad de skulle ha för att få kompensation för indexregleringen av skatteskalorna.

Vidare säger Claes Elmstedt att jag skulle ha gjort gällande att en regering är omöjlig, om den inte bygger på socialdemokraterna i riksdagen. Claes Elmstedt har lyssnat mycket dåligt på vad jag sade. Jag kan mycket väl tänka mig att en borgerlig regering kan fungera. Även om jag inte har sett någon sådan ännu, skall jag inte ge upp hoppet på den punkten. Vad jag försökte redovisa var att en borgerlig regering bestående av tre partier med olika intresseinriktning och program – annars vore de inte tre partier – och med en gemensam, flytande borgerlig väljarkår inte kan uppträda med den enighet och fasthet som behövs för att föra landet ut ur en utomordentligt svår kris. Jag tror att tillräckligt många har konstaterat detta.

Jag sade också att det kanske skulle ha gått i ett läge med god tillväxt, bra sysselsättning och stabil ekonomi, men nu går det inte. Claes Elmstedt talade varmt för behovet av demokrati, inflytande och strävan efter att ytterligare utveckla allt detta, bl. a. i frågan om kommunindelningarna. Jag skall, eftersom jag bara har några sekunder kvar av min taltid avstå från att tala om kommunindelningarna. Jag vill bara säga till Claes Elmstedt att den som en gång ställt sig bakom demokratins princip sedan inte själv kan avgränsa den till områden som han tycker passar. Principen måste gälla fullt ut. Det bästa sättet att vidga demokratin i dag är att ge löntagarna ett inflytande i deras företag och i deras arbetssituationer, grundat på ett verkligt deläggande i företagen. Jag uppfattar därför Claes Elmstedts inlägg som en uppslutning till tanken på löntagarfonder.

Anf. 19 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson är ju känd för att ha en snabb uppfattningsförmåga, men jag undrar om han inte var litet väl tidigt ute när han drog sin slutsats i vad gäller löntagarfonderna. Hur han kunde blanda in löntagarfonderna i detta sammanhang har jag svårt att förstå. Vad jag talade om var avgränsningen mellan de så att säga företagsdemokratiska strävandena i kommunerna och den politiska demokratin. Jag menar att den gränsdragningen är viktig för båda parter. Alla skall veta vad man sysslar med och tar ansvar för. Inte minst gäller det naturligtvis dem som är utsedda i allmänna val. De skall veta precis var gränserna går och även hur långt deras

ansvarskompetens sträcker sig, så att de kan ställas till ansvar inför sina valmän.

Anledningen till att jag tagit upp denna fråga är att jag av erfarenhet vet att det, om vi inte får denna fråga debatterad och ordentligt genomarbetad, så att uppgiftsfördelningen klarläggs, kommer att bli svårt att få tag i folk som vill engagera sig. Däri ser jag den stora faran för demokratin.

Sedan vidhåller jag att det förhållandet att avtalsuppgörelsen kom snabbt måste vara en fingervisning till dem som i debatten försökt göra gällande att regeringen med sin politik skulle ha äventyrat underlaget för en snabb uppgörelse. Beskedet som har kommit från avtalsparterna är väl den bästa dementi som kan ges av sådana påståenden.

Om det vore så att regeringar som består av två eller flera partier saknade möjligheter att klara ett regeringsansvar – det var ungefär så Hans Gustafsson uttryckte sig – skulle ju det innebära att det här landet kunde ha bara en sorts regering, nämligen en socialdemokratisk, eftersom socialdemokraterna är det största partiet. De är dessutom vana att regera från minoritetsställning. Men jag tror inte att man kan snäva åt resonemanget på det sättet, och jag tycker dessutom att Hans Gustafsson på den punkten riktar en orättvis beskyllning mot den nuvarande regeringen.

Till Karin Nordlander vill jag säga helt kort: Det är klart att man kan läsa upp motioner och yrkanden. För vpk:s vidkommande är det naturligtvis utomordentligt värdefullt att alltid vara det parti här i kammaren som har tillräckligt med resurser till precis vad som helst.

Anf. 20 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Claes Elmstedt återkommer till frågan om demokratin och säger att nu gäller det inte demokratin i stort, utan nu gäller det avgränsningen mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin. Men så var det inte i Claes Elmstedts huvudanförande. Han började med att tala om svårigheterna för medborgarna att sätta sig in i stora frågekomplex och vad kommunindelningsreformen hade betytt, vikten av att utveckla den representativa demokratin och mycket annat.

Har man den inställningen, som jag tror att Claes Elmstedt har, att det är en viktig angelägenhet för oss att utveckla demokratin, då kan man inte, som jag sade tidigare, godtyckligt dra en gräns för demokratin. Har man en gång accepterat principen, så gäller den fullt ut. Då gäller den också fullt ut den ekonomiska demokratin och de anställdas möjligheter till beslutsfattande och inflytande på sin arbetsplats.

Claes Elmstedts principiella grundtankar här är ett alldeles utmärkt uttryck för angelägenheten av att snart genomföra löntagarfonder. Jag ser i Claes Elmstedt en varm anhängare av dem och kommer att räkna med honom i den fortsatta diskussionen på den punkten.

När det gäller frågan om medbestämmandeavtalen kontra den politiska demokratin vill jag inte förneka att det är en betydelsefull fråga. Men konstitutionsutskottet har gjort en stor utredning om detta och haft en hearing med alla berörda parter. Det har inte framkommit någonting i de

undersökningar som redovisas i en rapport till riksdagen att den typen av svårigheter har förelegat. Det har fungerat alldeles utomordentligt bra.

Inga ärenden är anhängiggjorda hos den politiska nämnd som riksdagen har tillsatt för att avgöra gränsdragningen mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin. Skulle det visa sig att det i framtiden uppstår sådana svårigheter, tycker jag också att vi skall försöka bemästra dem.

Sedan återkommer Claes Elmstedt till avtalsuppgårelsen och säger att den är visst en dementi av att regeringens politik skulle förhindra en snabb uppgörelse. Det vi har sagt är att de indexreglerade skatteskalorna leder till att löntagarna måste begära höga lönellyft för att få rättvisa, uppåt 10 %. Nu har de inte fått det, men det är inget uttryck för att vi har haft fel i sak. Det är uttryck för det jag sade förut, nämligen att ekonomin har körts så i botten att löntagarna har fått acceptera den orättvisa som de indexreglerade skatteskalorna har givit. Men jag tror inte att Claes Elmstedt bör dra några långtgående slutsatser av det för framtiden. Det kommer nog att visa sig.

Sedan, Claes Elmstedt, tycker jag inte att vi behöver missförstå varandra till den milda grad att jag skulle göra gällande att det bara kan vara ett parti som regerar åt gången. Jag tycker naturligtvis att det vore bra om det vore ett socialdemokratiskt parti som regerade, men läget är inte detta, utan det är att vi har tre partier i regeringen som rekryteras från samma väljarkår. Den omständigheten att de slåss om samma flytande borgerliga väljarkår leder till att de inom regeringen måste profilera sig för att kunna hålla kvar sina väljare. Detta leder till spänningar och handlingsförblamning, det leder till att Gösta Bohman skickar ut TT-telegram i NCB-frågan, det leder till att folkpartistatsråden reserverar sig mot protokollet, det leder till att man anfaller varandra ute på mötena. Väljarna får ingen fair chans att utkräva ansvar därför att de inte vet var ansvaret ligger någonstans.

Anf. 21 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! För borgerligheten och näringslivet är ett dåligt avtal för löntagarna självfallet alltid tillfredsställande, eftersom det ger ökade profiler åt företagen.

Till de borgerliga ledamöterna i denna kammare, som fortfarande hävdar att barnomsorgen, äldreomsorgen, skolan och sjukvården har tillåtits växa alltför snabbt och därigenom har undergrävt vårt lands ekonomi, vill jag rikta en uppmaning: Ta en promenad runt Sergels torg här utanför och de närmaste kvarteren och titta på de bank- och kontorspalats, affärsgator och lyxvaruhus som där finns, och kom sedan tillbaka och försök övertyga oss om att det är samhällets barnomsorg som har urholkat landets ekonomi!

Måste vi inte snart bli överens om att den offentliga sektorns verksamhet måste betalas, om det svenska näringslivet skall fortsätta att fungera? En privatisering av verksamheten löser inte problemen. Vi betalar i dag med våra skatter, men vi har ett orättvist skattesystem som gynnar de starka grupperna och gör det allt svårare att finansiera den offentliga sektorn.

Vänsterpartiet kommunisterna har många gånger lagt fram förslag om en statskommunal enhetsskatt, som skulle svara för en större andel av

landstingens och kommunernas utgifter. Det skulle innebära en utjämning av den sociala verksamheten för människorna i olika kommuner.

Vi förnekar inte den ekonomiska krisen, Claes Elmstedt, men den borgerliga regeringen använder enligt vår mening fel recept för att klara krisen.

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 22 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Herr talman! Helt kort till Hans Gustafsson: Vi kan väl diskutera de här frågorna hur länge som helst, men jag vill gärna ha sagt att jag inte nonchalerar de tendenser som finns på många håll ute i landet, där man är orolig för att kommunerna har fått en utveckling som gör det svårt inte bara för folk utanför den kommunala verksamheten utan också för förtroendevalda i den kommunala verksamheten. Jag har här framhållit vikten av att vi tar itu med den frågan i stället för att försöka få den förpuppad, för det lyckas vi ändå aldrig med, och jag kan inte heller tänka mig att det ligger i någons intresse.

När det gäller regeringsmöjligheterna osv. delar jag inte Hans Gustafssons uppfattning att de tre partierna skulle slåss om samma väljarkår, som han uttryckte det, låt vara att man kanhända kan föra merparten av deras väljare åt samma håll. Jag är nämligen medveten om att det sker strömningar mellan de s. k. blocken. Att spalta upp väljarkåren på det sätt som nyss gjordes är verkligen att se statistiskt på det hela. Så statistiskt är läget ändå inte, dess bättre.

Tredje vice talmannen anmälde att Hans Gustafsson och Karin Nordlander anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 23 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! I ett års tid har regeringen försökt intala sig själv och svenska folket att vägen ut ur den ekonomiska krisen går över det man kallar att spara. I ett års tid har man talat om sparpaket och sparplaner. Och så småningom blev det också en s. k. sparproposition, i höstas. Men många blev nog förvånade över att det så länge omtalade sparandet framför allt bestod av skattehöjningar, försämringar för pensionärerna – och mera inflation.

Orsaken till denna regeringens fixering vid ordet sparande är det obestridliga faktum att Sverige efter fyra års borgerligt styre inte längre förmår försörja sig självt. Vi producerar långt mindre än vi förbrukar. Och det beror i sin tur på att industrin inte längre har den storlek och styrka som krävs för att upprätthålla den hittillsvarande levnadsstandarden.

Av detta drog man slutsatsen att enda lösningen var att folket sänkte sin levnadsstandard. Därför höjde man skatter och avgifter, därför försämrade man de sociala förmånerna och, framför allt, lät inflationen rusa på. Den blev än en gång den borgerliga regeringens bundsförvant i nedskärningen av de vanliga hushållens köpkraft.

Men det var inte alla som skulle sänka sin levnadsstandard. Indexregle-

ringen av skatteskalorna lades upp så att de högre inkomsttagarna skyddades mot inflationen. Aktieägare och skogsägare samt innehavare av större förmögenheter fick direkta skattesänkningar. Stora skattelättnader gavs dessutom till dem som kunde spara för egen räkning och inte behövde tvingas till det.

Tanken bakom denna utdelning av pengar till vissa grupper var uppenbarligen att regeringen ansåg att deras levnadsstandard var för låg. De måste få större belöningar för att göra sin insats – annars köptes det inga aktier, avverkades ingen skog, byggdes det inte upp några förmögenheter. Av de stora löntagargrupperna krävde man däremot att de skulle fortsätta att arbeta mot sämre ersättning.

Den borgerliga riksdagsmajoriteten sjösatte den här politiken för bara drygt en månad sedan, den 18 december 1980. Nu var första steget taget mot en sanering av den svenska ekonomin, sade man. I fortsättningen behövdes inga särskilda sparpaket. Budgetunderskottet skulle i varje budgetproposition framöver skäras ner med 5 miljarder kronor – utom i årets budget, då man skulle nöja sig, som man sade, med att hålla budgetunderskottet oförändrat.

Men det skulle visa sig vara en ganska gisten farkost man sjösatte. I likhet med ett annat fuskbygge sjönk den så snart den lämnade kajen.

När regeringen i går kväll presenterade ett nytt s. k. sparpaket, motiverades detta med att kraftiga försämringar hade inträffat i den svenska ekonomin. Det är en förskönande omskrivning av att regeringens egen politik har skapat ett katastrofläge, som kräver nya brandkårsutryckningar. Den budgetproposition och den finansplan som lades fram den 12 januari avslöjade att Sverige ingalunda höll på att ta något första steg mot ekonomisk återhämtning utan tvärtom rusade mot ännu svårare obalanser. Och detta skedde trots att politiken otvivelaktigt nådde sitt mål i så måtto att förbrukningen och levnadsstandarden sjunker också i år. Men produktionen sjunker ännu snabbare och därför fortsätter gapet mellan produktion och förbrukning att öka.

Kombinationen av stagnation och inflation samt ökad arbetslöshet blev också förödande för statsbudgetens utveckling. I stället för att hållas oförändrat ökar budgetunderskottet nästa budgetår med minst 15 miljarder kronor.

I någon mening tycks ändå regeringen ha upptäckt att det var något fel med den politik man lade upp och bestämde sig för i fjol, för den här gången vill man inte tala så mycket om sparande och sparpaket. Nu vill man tala om offensiva åtgärder för att stimulera produktion och sysselsättning.

Men också den räddningsflotte som man nu skjuter ut har en väldig slagsida. De konkreta, påtagliga åtgärderna, de som kommer att påverka Sveriges ekonomi under de närmaste åren, handlar allihop om nedskärningar och åtstramningar – skärpningar av beskattningen, höjda levnadskostnader, försämrad offentlig service. De åtgärder som skulle öka produktionen, främja investeringarna och skapa sysselsättning består mest av hänvisningar till pågående utredningar, lösa framtidsplaner och diverse förhoppningar.

Det enda riktigt konkreta som jag har kunnat hitta, herr talman, är en sänkning av räntan på exportkrediter med en kvarts procent. Men det är nog inte den räntesänkning som landets näringsliv behöver. Dessutom skall skogsägarna få ytterligare skattesänkningar i hopp om att detta skall stimulera avverkningsarna. Men när de träder i kraft och vilken effekt de skall ge får man inga upplysningar om. I övrigt är regeringsdokumentet – som jag antar att få av kammarens ledamöter ens har hunnit att läsa vid det här laget, vilket ger en intressant belysning av regeringens behandling av parlamentet – ännu en av flera lägesrapporter om de pågående regeringsförhandlingarna.

Därför är den ekonomiska politik som regeringen presenterade i går ingenting annat än en fortsättning och förstärkning av den åtstramningspolitik som man inledde i fjol och som redan fått så olyckliga konsekvenser. Det råder således inget tvivel om att denna politik, om den genomförs, kommer att ytterligare pressa ner köpkraften och efterfrågan i ekonomin. Däremot finns det mycket litet som tyder på att den skulle kunna vända på utvecklingen – öka produktionen, stimulera investeringarna och förvandla sparandet till produktivt arbete och nya resurser. I stället kan arbetslösheten bli ännu större, inflationen fortsätta och landet ta ett nytt kliv i utförsbacken.

Men, herr talman, detta skulle inte behöva ske. Det avtal som i går slöts mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen ger oss en chans att stoppa upp inflationen, skapa utrymme för ökade investeringar och äntligen sätta litet fart på ekonomin. Men det förutsätter åtminstone två ting. Det ena är att den ekonomiska politiken blir ett stöd för ökad produktion och lägre inflation. Det andra är att regeringen ser till att de uppoffringar som LO:s medlemmar nu måste ta på sig delas av alla medborgare, att bördorna fördelas rättvist.

Med en annan ekonomisk politik och en annan fördelningspolitik skulle det vara möjligt att skapa de förutsättningarna. I den ekonomisk-politiska motion vi socialdemokrater lade fram den 27 januari visar vi hur bostadsbyggandet skulle kunna ökas, hur energipolitiken kan bli ett offensivt inslag i den ekonomiska politiken, hur vi snabbt skulle kunna få fram ett ökat virkesutbud och öka skogsindustrins produktion, hur en rad offentliga investeringar skulle kunna hjälpa till att sätta fart på industrin. Förhoppningsvis har man i regeringskansliet studerat vår motion. Men den har såvitt jag kunnat se inte avsatt några spår i regeringens program. Statsministerns tal om vilja till samverkan har därför inget innehåll.

I den här motionen lägger vi också fram ett antal konkreta förslag om hur inflationen skall kunna bekämpas, hur bördornas fördelning skall kunna göras mera rättvis, hur alla de som undandrar sig skatt skall förmås att betala in vad de är skyldiga stat och kommun.

Men i regeringsprogrammet hittar vi inte ett ord om vad som skall göras för att stoppa inflationen, utan bara förslag som ökar inflationen. Det finns ingenting som kräver samma uppoffringar av företagare, skogsägare och kapitalägare som de uppoffringar som nu krävs av löntagarna. I stället finner

man löften om nya skattesänkningar för skogsägarna, ohejdad glädje över att de olika skattesubventionerade aktiefonderna ökar, löften om stora marginalska-ttesänkningar för de högre inkomsttagarna – men inga besked om vem som skall betala. Jo, på en punkt: lönerna skall anpassas neråt, dvs. sänkas, om marginalska-tterna sänks. Jag måste fråga: Vad händer med företagarnas, kapitalägarnas, böndernas och skogsägarnas inkomster? Skall även dessa inkomster anpassas neråt, om marginalska-tterna sänks? Hur har regeringen tänkt sig att det skall gå till?

Nu inbjuds socialdemokraterna till överläggningar om en reformering av inkomstbeskattningen. Låt mig då göra klart, att vi redan, i motioner och i en särskild skattepolitisk programskiss, har angett hur vi vill reformera inkomstbeskattningen. Marginalska-tten skall sänkas rejält. Men denna sänkning måste kombineras med att en bruttoska-tt införs på högre inkomster, så att skatteavdragen blir lika mycket värda för alla, oberoende av inkomst, men vi ändå kan behålla en progressiv beskattning. Dessutom måste möjligheterna att använda underskottsavdrag begränsas, så att i princip underskott bara kan kvittas mot framtida överskott. Dessutom måste skatten på större förmögenheter skärpas liksom skatten på kapitalvinster. Slutligen: Denna reform skall finansieras på ett rättvist sätt, genom införandet av en allmän produktionsska-tt, den s. k. promsen.

Vi har alltså ett skattepolitiskt program, som vi vill vinna medborgarnas stöd för. Innan regeringen kallar till några överläggningar om skattepoliti-ken, råder jag den därför att studera vårt program. Det skulle kunna skingra en del av den obeslutsamhet och förvirring som kännetecknar regeringens skattepolitik.

Jag noterade under gårdagskvällen att både Thorbjörn Fälldin och Ola Ullsten sade att det skall läggas ett tak på ränteavdragen, trots att det i programmet – tydligen insmugglat av Gösta Bohman – står att ränteavdragen över huvud taget icke får röras. Så långt har man alltså hunnit i enigheten om beskattningen, och så väl läser man på sina egna regeringsprogram.

I den gångna delen av debatten har de borgerliga partiledarna hävdat att *nu* skall budgetunderskottet sänkas genom åtstramningspolitiken. Och man angriper oss socialdemokrater för att vi inte accepterar att man vill dra åt åtstramningsskruven ännu ett varv. Det skulle nämligen visa att vi inte inser nödvändigheten av att minska budgetunderskottet. Jag måste fråga borger-lighetens företrädare: Har ni ingenting lärt av era egna misslyckanden? Bara för en månad sedan utlovade ni att budgetunderskottet skulle bli 15 miljarder kronor lägre än vad det faktiskt blir, sedan ni har genomfört höstens skattehöjningar och åtstramningar. Har ni inte förstått att så länge produktionen stagnerar och reallönerna sjunker men inflationen fortsätter och arbetslösheten stiger, finns det inga möjligheter i världen att minska budgetunderskottet? Det är först när produktionen börjar växa och inflationen minskar – och skattefusk och skattesmitning stoppas – som statsfinanserna kan börja förbättras.

Herr talman! För att föra Sverige ut ur krisen krävs framför allt att vi lyckas med två ting. Det ena är att det ökade sparande vi åstadkommer kan

omsättas i produktivt arbete, som skapar nya resurser. Den borgerliga regeringen har misslyckats med detta. Uppoffringarna rinner nu bort i arbetslöshet och produktionsförluster. Vi socialdemokrater tror att det krävs en ekonomisk politik som långt djärvare och mera offensivt försöker skapa nya resurser. Men vi tror inte att det räcker. Det krävs nya former för kapitalbildningen i vårt land som gör det motiverat för de breda löntagargrupperna att medverka till ett ökat sparande. Vi klarar inte 1980-talets enorma påfrestningar, om vi inte lyssnar till den samlade fackföreningsrörelsens krav på sådana nya former för deras medverkan i stabiliseringsprogrammet. Och enligt vår mening måste det ske genom en demokratisering av ägandet och inflytandet i svensk industri, dvs. genom löntagarfonder.

Det andra vi måste lyckas med är att fördela uppoffringarna rättvist. Ekonomisk politik handlar inte bara om pengar och riksdagsbeslut. Det handlar också om de många enskilda människornas vilja att ställa upp, att solidarisera sig med den politik som förs. Och då måste de uppleva att den på varje punkt vägleds av strävan till en rättvis behandling av medborgarna. Det är ingen bekväm utväg – det förutsätter en konsekvent och långsiktig politik. Men just i dag är det angelägnare än någonsin att riksdagen anstränger sig att nå en rättvis fördelning av bördorna. Löntagarna har genom det nya tvååriga löneavtalet gett oss ett enormt ansvar att motsvara deras förtroende. Jag kan inte finna annat än att regeringens handlingsprogram grovt sviker det förtroendet. Programmet måste i grundläggande avseenden göras om för att löntagarna skall kunna uppleva att deras uppoffringar blir meningsfulla.

Jag har, herr talman, tyvärr ingen förhoppning om att det finns vilja till en sådan omprövning, trots allt tal om samförstånd som vi i dag har hört från regeringsbankarna. Därför borde väljarna i vårt land så snart som möjligt få ta ställning till vilka vägar vi skall välja ut ur den ekonomiska krisen.

Anf. 24 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Det är alltid intressant att lyssna till Kjell-Olof Feldt. Och eftersom vi här i kammaren under några år brukade inleda finansdebatterna med en liten dialog, tänkte jag nu dels knyta an till några av de synpunkter som Kjell-Olof Feldt framförde här, dels göra en liten återblick på den ekonomiska och politiska utvecklingen sedan 1976.

Huvudproblemet när den icke socialistiska majoriteten fick ansvaret här i riksdagen 1976 var den snabba kostnadsutvecklingen som hade gjort svenska varor mindre konkurrenskraftiga, som hade lett till att den svenska exportindustrin snabbt förlorade marknadsandelar ute i världen, vilket i sin tur ledde till ett snabbt ökande underskott i handelsbalansen.

Jag tror att vi den gången hade en ganska klar bild av situationen och visste vad som behövde göras. Ungefär ett år senare lade också statsmakterna fram ett åtgärdspaket. Vi minns allesammans vad det innebar: Det var en nedskrivning av den svenska kronan. Det var ett utträde ur den av den tyska D-marken dominerade s. k. valutaormen. Det var en begränsning av den inhemska konsumtionen genom höjd moms. Och det var en sänkning och senare ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften.

Det åtgärds paketet, som alltså kom från regeringen 1977/78 och antogs av riksdagen, var en verkningsfull medicin. Det var en medicin som gav resultat – och som gav resultat snabbare än väntat. Redan vid årsskiftet 1977-1978 skedde ett omslag i utrikeshandeln. Från att i månadsstatistiken ha redovisat ett underskott på några hundra miljoner fick vi ett överskott i handeln. När man kunde slutligt jämföra 1978 med 1977 fann man att ett underskott på fem miljarder i vår utrikeshandel på ett år förbyttes i ett överskott. När vi nu sent omsider har den reviderade bytesbalansstatistiken kan vi se att år 1978 hade vi inget underskott alls i våra samlade utrikesaffärer, dvs. vi hade ett så stort exportöverskott att vi därmed kunde finansiera de avtappningar vi har på andra områden till följd av turism, bistånd och annat. Det ledde också till att vi inte behövde någon utlandsupplåning av egentlig betydelse 1978.

Av detta kan man dra några slutsatser.

Den första och på sitt sätt viktigaste slutsatsen är att det går att vrida den ekonomiska utvecklingen rätt. Det finns instrument som politikerna kan använda för att komma till rätta med en obalans av det slag som vi hade då och som vi har nu. Det kräver att vi vill och kan använda de ekonomiskt-politiska instrument som står till vårt förfogande.

Min andra slutsats är att socialdemokraterna gick emot de här åtgärderna. Jag lyssnade till Olof Palme i morse, och han sade att socialdemokraterna under de här åren, dvs. från 1976 och framåt, hade haft väl genomarbetade ekonomiskt-politiska alternativ. Jag tycker nog att det var att ta i. Socialdemokraternas politik under de här åren var framför allt ett kontinuerligt nejsägande. Man sade nej till devalveringen, nej till utträdet ur valutaormen 1977, nej till momshöjningen 1977, nej till avskaffande av den allmänna arbetsgivaravgiften 1978. Man har fullföljt den här nejsägarpolitiken genom att säga nej till momshöjningen i höstas och nej till stora delar av sparplanen. Därutöver innehöll socialdemokraternas förslag under de här åren höjningar av olika arbetsgivaravgifter som man senare inte har återkommit till. Jag tycker alltså inte att det är riktigt att påstå att socialdemokraterna haft ett sammanhängande ekonomiskt-politiskt alternativ under de här åren.

Dagens situation har både likheter och olikheter med den för tre år sedan. Vi har upplevt starkt höjda oljepriser, som slagit hårt på bytesbalansen. Effekterna av den dyrare oljan har, om man tar hänsyn till både prishöjningen och den ökade volymen, under två år varit drygt 17 miljarder kronor. Det är självklart att det här leder till ett underskott i vår handelsbalans. Vi får betala mycket mera för den olja vi köper från utlandet än vad vi har möjlighet att få in i form av exportintäkter på våra exportvaror.

För att rätta till den här obalansen i utrikesaffärerna krävs både ansträngningar att öka exporten och ansträngningar att bringa ner den inhemska konsumtionen för att därigenom få ner importen. Jag tror emellertid att i motsats till för tre år sedan kan inte obalanserna klaras enbart eller ens i första hand genom ytterligare exportansträngningar. Orsaken till obalansen i dag är icke i första hand ett lågt kapacitetsutnyttjande eller

överlager inom exportindustrin. Det är den fortsatta snabba ökningen av konsumtionen här hemma – både den privata och den offentliga konsumtionen – som har lett oss in i en situation som kännetecknas av en bestående obalans mellan vad vi konsumerar och vad vi producerar. Vi måste återställa den balansen i någon mån, både genom att höja produktionen och genom att begränsa konsumtionen.

Ett sådant program måste också sätta sina spår i statens finanser, som nu uppvisar ett rekordartat budgetunderskott. Jag kan påminna om att jag 1977 tillät mig göra ett uttalande om risken med ett bestående stort strukturellt underskott i statsbudgeten. Jag fick då uppbära kritik, icke minst från socialdemokratiskt håll, för vad man uppfattade som ett opåkallat inhopp. Den gången kände vi oro för ett budgetunderskott i storleksordningen 35 miljarder kronor. Nu talar vi om budgetunderskott som är nästan det dubbla.

Nu finns det en betydande enighet – möjligen något sent tillkommen – om att underskottet i statsbudgeten planmässigt måste minskas och att det kan och måste ske genom både ökade statsinkomster och minskade statsutgifter. I ett av de sista betänkanden från finansutskottet som jag hade möjlighet att skriva under påpekades just att det måste vara en kombination av höjda statsinkomster och sänkta statsutgifter som kan leda till ett väsentligt bättre saldo i statsbudgeten.

För detta ändamål hade riksdagen förra året att ta ställning till en sparplan, som jag ser som ett riktigt inslag i den här ekonomiska politiken. Men jag vill gärna säga till Kjell-Olof Feldt att jag inte tror att någon från regeringssidan har påstått att den här sparplanen skulle vara en engångsföreteelse. Man har tvärtom strukit under att en planmässig minskning av statens utgifter förutsätter att sparplanen från i höstas följs upp med ytterligare åtgärder som nedbringrar statens utgifter, bl. a. i samband med budgetförslaget. Men därutöver kommer att de förslag som regeringen presenterade i går icke enbart eller kanske ens i första hand är en sparplan. Det är ett samlat åtgärds paket, som syftar just till det som Kjell-Olof Feldt nyss efterlyste, nämligen att ge ett stöd för ökad produktion och att bidra till en lägre inflation. En serie av de åtgärder som finns med i den presskommuniké som blev offentlig i går har just det här syftet.

När det gäller statens inkomster – alltså skatteinkomsterna – så visar ju budgetförslaget att budgetåret 1981/82 kommer att vara ett exceptionellt år i den meningen att det blir praktiskt taget inga nominella ökningar av statens skatteintäkter. Det påverkas bl. a. av variationer i utbetalningen av skattemedel till kommunerna. Och det är delvis en teknisk historia som det inte finns någon anledning att uppehålla sig vid. Men det påverkas naturligtvis också av löneutvecklingen. Här blir då den paradoxala slutsatsen att relativt måttliga löneökningar leder till en svag inkomstutveckling för staten och därmed kortsiktigt till ett större budgetunderskott. Jag säger paradoxalt, därför att det från andra utgångspunkter självfallet är angeläget att vi inte får en kostnadsutveckling liknande den vi hade i mitten av 1970-talet.

1978 kunde parterna på arbetsmarknaden träffa ett avtal, som då i hög grad bidrog till att häva obalansen i svensk ekonomi. Jag är angelägen om att understryka – på samma sätt som jag gjorde i den avslutande finansdebatten i juni 1978 – att en bidragande orsak, vid sidan av det åtgärds paket som den gången togs fram, till att obalansen i svensk ekonomi temporärt kunde hävas under 1978 självfallet var det avtal som hade träffats på arbetsmarknaden.

Jag tror att det finns anledning att värdera gårdagens överenskommelse mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen på samma sätt. Enligt min uppfattning har parterna på arbetsmarknaden visat ett samhällsansvar i år, på samma sätt som man gjorde 1978. Och jag ger uttryck för förhoppningen att överenskommelsen på samma sätt som då skall ge ett positivt bidrag till den ekonomiska utvecklingen i Sverige. I det ligger då också förhoppningen att händelserna på arbetsmarknaden förra året får ses som ett undantag från grundregeln, nämligen att det i Sverige har visat sig möjligt att genom förhandlingar mellan självständiga parter på arbetsmarknaden bidra till ett samhällsekonomiskt rekonstruktionsarbete och till att hålla inflationen nere. Detta är naturligtvis speciellt glädjande för dem som tror på värdet av en från direkt politisk inblandning fristående förhandlingsrätt på hela vår arbetsmarknad.

Det finns, herr talman, också i dag glädjande enighet om behovet av marginalskattesänkningar. För att stimulera människor till ökade arbetsinsatser och för att den vägen komma ur obalansen i svensk ekonomi och få en ökning av det totala antalet arbetstimmar, så sägs det i regeringens handlingsprogram, som presenterades i går, att man under en treårsperiod vill försöka sänka marginalskatten till 50 % för den helt dominerande andelen heltidsarbetande inkomsttagare – alltså det stora flertalet arbetare och tjänstemän. För dessa skulle den statliga inkomstskatten sänkas så att man fick 50 procents marginalskatt. Också socialdemokraterna har ett krav på sänkning av marginalskatterna, och de vill samtidigt pröva vissa av de nuvarande avdragsreglerna. Kjell-Olof Feldt var inne på det.

Jag tror att det mot den bakgrunden finns förutsättningar för en bred och långsiktig uppgörelse mellan partierna: Och jag tror att om så sker kommer det att vara av stort sakligt värde för vårt land under en lång tid. Med lägre marginalskatter får människor ett ökat incitament att arbeta. Med lägre marginalskatter blir det mindre lönande och mindre lockande att fiffla, mera lönande och mera lockande att arbeta. Lägre marginalskatter stärker därför både samhällsekonomi och samhällsmoralen. Jag tycker att det är mycket positivt att det nu tycks finnas en bred enighet för en skattereform som innehåller sänkta marginalskatter som ett centralt moment.

Herr talman! Jag skall till sist bara i all korthet påminna om några andra viktiga drag i det ekonomiska handlingsprogram som nu har framlagts och som syftar till att vända den nedåtgående trenden i svensk ekonomi. Man stryker där under behovet av också offentliga investeringar som kan tjäna som ett stöd för näringslivet och för exportindustrins investeringar. Jag vill i det sammanhanget bara säga att jag tror att det är en konstlad motsättning

mellan offentliga och privata investeringar. Jag tror att det många gånger är så att offentliga investeringar kan vara ett stöd för utvecklingen av det privata näringslivet och av exportindustrin.

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

Anf. 25 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Jag får hälsa Björn Molin välkommen tillbaka som talesman i finansiella och ekonomiska frågor och som ett slags auskultande utskottsordförande.

Björn Molin sade att det var dåligt bevänt med socialdemokraternas oppositionspolitik. Vi har enligt Björn Molin under de här åren inte företrätt något sammanhängande ekonomiskt-politiskt alternativ. I och för sig hade detta förutsatt att det funnits någon sammanhängande ekonomisk regeringspolitik att ha ett alternativ till. Låt mig i det sammanhanget bara kortfattat relatera alla svängningar som skett i regeringspolitiken.

1977 startade man med en väldigt expansiv politik. Då var det goda konjunkturer.

1978 blev det första svängremsåret. Då hade vi lågkonjunktur.

1979 var det högkonjunktur. Då blev politiken expansiv igen, för då var det valår.

1980-1981 går vi in i en ny lågkonjunktur. Då kommer svängremmen fram igen.

Något sammanhang eller någon konsekvens i det här är svårt att se. Det man ser är en regering som förtvivlat har gripit efter lösningar på problem som den delvis skapade själv.

Sedan måste jag beträffande budgetunderskottets utveckling be Björn Molin att försöka förklara hur det kommer sig att skattehöjningar på 8 miljarder och utgiftsbesparingar på 5 miljarder försämrar budgetunderskottet med 15 miljarder. Det är en helt fantastisk operation som den borgerliga regeringen och riksdagsmajoriteten har lyckats åstadkomma, när man efter dessa stora skattehöjningar och utgiftsnedskärningar ändå klarat prestationen att öka budgetunderskottet med 15 miljarder kronor.

Björn Molin sade att regeringens åtgärds paket innehåller en blandning av åtgärder för att höja produktionen och för att sänka konsumtionen. Jag har, Björn Molin, letat ganska intensivt i regeringens dokument efter åtgärder som ökar produktionen och som gör det någorlunda snabbt och effektivt. Det talas mycket om vad som skall hända 1982, 1983 och 1984, men det är ju i år som vi riskerar att arbetslösheten fördubblas. Det är i år vi behöver resurserna för att inte bli tvungna att låna 25 miljarder utomlands. Peka på de punkter och de åtgärder, Björn Molin, som i år ökar produktionen, förstärker sysselsättningen och gör det möjligt för oss att börja dra ner våra utlandslån!

Till sist, herr talman: Björn Molin har visat sig tillhöra de liberaler som ibland har reagerat inför orättvisor, t. ex. att aktieinkomster skall beskattas lägre än andra inkomster – han gav sig visserligen på slutet i den frågan. Plågas inte Björn Molin i någon mån av att åtgärds paketet bara riktar sig mot levnadsstandarden för de vanliga löntagarna och inte – såvitt jag har kunnat

*Allmänpolitisk
debatt*

finna – innehåller någonting som innebär att de bättre ställda skall dra sitt strå till stacken? Har inte den liberale anden i Björn Molin litet dåligt samvete ibland, när han ser hur vännerna på högerkanten far fram med hans regering?

Anf. 26 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Jag vidhåller att socialdemokraternas ekonomiska politik under åren 1976-1979 icke utgjorde ett sammanhängande alternativ till regeringens politik. Det var i allt högre grad ett nej-sägande till de förslag som kom från regeringens sida och som ju syftade till att stimulera exportindustrin och därmed häva obalansen i våra utrikes affärer. Jag menar, att om man i stället för att sänka arbetsgivaravgifterna hade höjt dem, låtit den svenska valutan stanna kvar i valutaormen och inte devalverat den svenska kronan 1977, hade svensk exportindustri inte lyckats uppnå 1978 och 1979 års resultat. Vi hade haft ett större underskott i bytesbalansen, ett större balansproblem och sannolikt en svårare arbetslöshet här hemma.

Det program som regeringen presenterade i går ser jag som ett samlat åtgärdsprogram. Det har alltså syftet att dels stärka vår produktion långsiktigt, dels hålla igen här hemma och nedbringa budgetunderskottet. Jag är medveten om att förslaget inte leder till någon drastisk minskning av budgetunderskottet. Detta sammanhänger bl. a. med det som jag nämnde, nämligen att det vid en lugn löneutveckling ju blir ett genomslag beträffande statsinkomsterna.

Sedan frågade Kjell-Olof Feldt: Vad är det som är så offensivt i programmet att det leder till en ökning av produktionen? Om man sänker marginalskatterna och alltså minskar skatten på arbetsinkomster stimuleras människor att göra större arbetsinsatser, vilket bidrar till en höjning av produktionen. Jag har fått den uppfattningen att det råder en rätt bred enighet om den saken. Sedan vill jag bara påpeka att det nämns i handlingsprogrammet att man överväger att tidigarelägga investeringar, bl. a. inom de statliga affärsverken. I det sammanhanget har statens järnvägars investeringsbehov nämnts.

Får jag sedan bara till sist säga till Kjell-Olof Feldt att jag självfallet tycker att det är viktigt att ett ekonomiskt-politiskt program har en tillfredsställande fördelningsprofil. Det kan emellertid vara svårt att klara detta i en tid av åtstramning. Vill man nedbringa statens utgifter, som i så hög grad består av transfereringar, kan det få en inte i alla avseenden tillfredsställande effekt från fördelningsynpunkt. Jag vill påminna om att både i det ekonomiska handlingsprogram som presenterades i går och i de anföranden som här har hållits av statsministern och utrikesministern har angelägenheten av en begränsning av de s. k. underskottsavdragen påpekats. En sådan åtgärd tror jag skulle vara tillfredsställande från fördelningspolitisk synpunkt.

Anf. 27 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Jag tycker det är symboliskt för det nuvarande tillståndet i landet, att när gruppledaren för folkpartiet åberopar regeringens vilja i en fråga, nämligen beträffande en begränsning av underskottsavdragen, måste han hänvisa till statsministern och utrikesministern. En person som verkligen har något inflytande i frågan, ekonomiministern, fanns inte med i herr Molins uppräknig. Vad sade Gösta Bohman om underskottsavdragen? Det vore kanske intressant för oss att få det upprepat.

Jag tycker att det var en ganska klen exemplifiering av vad som skulle vara det offensiva inslaget i det här programmet – det som skulle öka produktionen. Nu måste Björn Molin ta till en sänkning av marginalskattorna. För det första skall det inte inträffa förrän tidigast 1982, för det andra har ju inte regeringen något förslag, för det tredje vet inte regeringen hur det skall finansieras och för det fjärde måste regeringen försöka få med sig löntagarorganisationerna när det gäller att sänka lönerna.

Det var många om och men, det. Inte tror väl Björn Molin att industrin börjar öka sin produktion enbart på grundval av den här luftiga pastejen, som man har bakat ihop i regeringskansliet?

Det andra exemplet gällde affärsverken. Björn Molin säger att man överväger att göra några insatser där. Det stod så här i programmet: Under den kommande lågkonjunkturen kan det bli aktuellt att tidigarelägga investeringar på bl. a. affärsverkens verksamhetsområden.

Vi har redan en lågkonjunktur, Björn Molin! Vi har 100 000 arbetslösa, vi har 12 % arbetslöshet på byggarbetsmarknaden – då kan det bli aktuellt, möjligen, säger regeringen, med en tidigareläggning av investeringar inom t. ex. SJ. Det *kan* medföra effekter av gynnsam art, säger man.

Det finns inga förslag, ingenting konkret, i programmet. Och det är det som gjort att vi undrar framför allt vad som har hänt med Ola Ullstens 20-punktprogram. Vad finns kvar av det programmet, som lades fram med stora åthävor av folkpartiets ordförande och som nästan beskrevs som ett ultimatum, som de andra hade att böja sig för? Återstår av de 20 punkterna något annat än grus vid det här laget? Jag hittar ingenting av folkpartiets offensiva politik. Det är synd, men det har ju gått så när ni måste underordna er kamrerarna och kaptenerna i de övriga regeringspartierna.

Anf. 28 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! I fråga om de s. k. underskottsavdragen behandlas i redovisningen rätt utförligt både vad som har gjorts och vad man avser att göra. Där finns dessutom ett antal åtgärder som man vill vidta mot skattefusk och skatteflykt. Alltsammans är åtgärder som syftar till, och när de genomförs kommer att leda till, en ökad rättvisa på skatteområdet. Det hälsar jag med stor tillfredsställelse.

När det gäller produktiva investeringar som syftar till att öka vår tillväxt är det så, som jag sade i min förra replik, att här finns i regeringen en villighet att ta fram investeringar, bl. a. på affärsverkens område. Jag kan nämna investeringarna inom SJ, eller investeringarna inom Göteborgs hamn,

eftersom det är ett område jag själv känner till rätt väl. Jag tror att detta är en typ av investeringar som stöder produktionen. Man bör alltså vara försiktig med att se den typen av investeringar som någonting som står i motsatsställning till produktiva investeringar inom det privata näringslivet – dessa typer av investeringar kompletterar varandra väl. Det finns som sagt en beredvillighet i regeringen att vidta den typen av åtgärder. Däremot är det självfallet så att andra investeringar, t. ex. kommunala, som vi av andra skäl finner angelägna måste hållas igen. Men det tror jag vi är ense om.

Beträffande marginalskatterna här jag uppfattat det så, att det har funnits och finns en rätt betydande enighet. Detta är kanske någonting som man från oppositionen inte har anledning att särskilt understryka – det förstår jag. Jag har skisserat de ståndpunkter som i sak har intagits och glädjande nog finns en bred enighet mellan alla de stora partierna om det angelägna i att sänka marginalskatterna för flertalet inkomsttagare, både arbetare och tjänstemän. Jag tror att det långsiktigt kommer att göra stor nytta i det svenska samhället både att förslaget genomförs och att det finns en bred enighet om saken.

Till sist vill jag bara säga att vi i folkpartiet känner stor tillfredsställelse över programmets innehåll. Det står i överensstämmelse med de principer för hur Sverige skall gå ur krisen som folkpartiets riksdagsgrupp har ställt sig bakom.

Anf. 29 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att anslag om kvällssammanträde nu har satts upp.

Anf. 30 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Den internationella kapitalismen befinner sig i en långvarig ekonomisk kris med djupa återkommande konjunktursvackor. I kapitalismens utveckling framträder numera nya drag, som gör att 1970-talets utveckling skiljer sig från 1960-talets på en rad avgörande punkter. Inflationstakten har mer än fördubblats under 1970-talet. Under de sista åren på 1970-talet var ökningstakten i konsumentpriserna i de utvecklade kapitalistiska länderna i genomsnitt ca 10 %.

I Sverige steg bara under 1980 priserna på dagligvaror med i genomsnitt 14,8 %. Inflationen är ett inslag i utvecklingen också i perioder av hög arbetslöshet och stagnation. 1970-talets utveckling kännetecknas dessutom av en långvarig och växande arbetslöshet som i dag uppgår till ca 20 miljoner arbetslösa i västvärlden och som enligt all tillgänglig statistik och alla prognoser kommer att stiga också i framtiden i tilltagande takt.

Industrisysselsättningen i Sverige har kraftigt minskat under 1970-talet. Mellan 1975 och 1980 har antalet sysselsatta inom industrin minskat med närmare 7 %. Det karakteristiska är att efter varje konjunkturtopp ligger arbetslösheten inkl. de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna på en högre nivå än under närmast föregående konjunkturtopp.

Vissa nya länder tränger in på de gamla industrinationernas klassiska

marknad. U-ländernas produktion har utvecklats från tidigare råvaror och livsmedel till att omfatta mer industrivaror. En annan avgörande faktor som kännetecknar 1970-talets utveckling är den tilltagande och snabbt växande automatiseringen och datoriseringen. Enligt SCB:s uppskattningar av datoriseringens effekter fram till 1975 har 60 000–90 000 arbetstillfällen i Sverige försvunnit eller inte kommit till stånd genom datoriseringens framväxt. Inom Datasaab finns en bedömning som innebär att om hela den svenska marknadspotentialen för datateknik utnyttjas försvinner 600 000 arbetstillfällen under en 20-årsperiod.

1970-talet kännetecknas också av en tilltagande koncentration av makt och produktion till stora högeffektiva transnationella koncerner och multinationella företag. Under 1970-talet har centraliseringen och multinationaliseringen av den svenska industrin accelererat i allt snabbare takt. Svensk storfinans kopplas i allt högre grad till multinationella intressen och bedömningar. Den saknar numera nationella politiska lojaliteter och är förbunden med intressen, vilka är starka nog att disponera stora resurser mellan länder och regioner i världen.

Kapitalets centralisering och multinationalisering får för Sveriges del vissa klara effekter. Resurser för nyinvesteringar styrs mer till andra länder och mindre till Sverige. Denna utveckling har delvis inneburit att på en tioårsperiod har 100 000 jobb försvunnit i Sverige. Under samma period har antalet anställda i svenska företag utomlands ökat med ungefär 100 000.

Sveriges internationella beroende har under den senaste 20-årsperioden stadigt ökat. Varuexporten utgör i dag en större del av de varuproducerande näringsgrenarnas förädlingsvärde än i början av 1960-talet. Verkstadsindustrin svarar i dag för nära hälften av den svenska exporten. Jag vill exemplifiera denna utveckling med uppgifter från min egen kommun, Göteborg. Alla de faktorer som kännetecknat 1970-talets depressiva utveckling slår särskilt hårt mot Göteborgsregionen. Det finns inte någon annan region i Sverige som är mer beroende av den internationella handeln. Ungefär 60 % av industriproduktionen i Göteborg går på export. Det innebär att denna region i osedvanligt stor utsträckning är utsatt för de konjunkturväxlingar och depressioner som drabbar den kapitalistiska världsmarknaden.

Industrin har blivit alltmer ensidig under senare år. Andra industrigrenar än verkstadsindustrin har gått kraftigt tillbaka. Verkstadsindustrin svarar för merparten av industrisysselsättningen i Göteborg. Göteborgsindustrin är således starkt koncentrerad, samtidigt som den är specialiserad på produkter som fartyg och bilar. Ägandet av det göteborgska näringslivet är starkt monopoliserat. År 1976 beräknade LO-distriktet att åtta finansgrupper hade ett avgörande inflytande över Göteborgs näringsliv. Sedan dess har maktkoncentrationen ytterligare ökat. Enligt SCB:s industristatistik har antalet arbetsställen i landets tillverkningsindustri minskat med ca 2 % per år under 1970-talet. I Göteborg och Bohus län och över huvud taget i Västsverige har nettominskningen varit större än i landet som helhet.

Av en studie som genomförts av Göteborgs stadskontor framgår att

förtidspensioneringen dels ökat kraftigare, dels ligger på en högre nivå i Göteborg än i övriga storstäder och i riket som helhet. Under perioden 1970–1978 fördubblades antalet förtidspensionärer i Göteborgs kommun från ca 10 000 till ca 20 000.

De avgörande beslut som har skapat den nuvarande industristrukturella bilden i Göteborgsregionen och därav följande ekonomiska kristendenser har fattats i slutna direktionsrum med uteslutande företagsekonomiska kalkyler som underlag. De politiska maktbarnas handlingar har kännetecknats dels av en total passivitet när det gäller planeringen av den framtida industrisektorn, dels av ett närmast obegränsat ekonomiskt stöd till företagen, ett stöd som har uppgått till miljardbelopp och utgjort en total anpassning till exportindustrins konjunkturstyrda härjningar och profitjakt. Det innebär att de avgörande beslut som rör människornas liv och framtid, som rör produktionens innehåll och omfattning, beslut om vad som skall produceras, hur det skall produceras och om produktionen skall ligga inom landet eller utomlands, beslut som bestämmer arbetslöshetens, förtidspensioneringens och utslagningens omfattning – alla de besluten utgår ifrån och är förknippade med privatkapitalets lönsamhet.

Det går inte längre att överlämna landets framtida öde till marknadskrafternas fria spel. Det går inte att sitta och vänta på att marknadshushållningen skall sköta spelet och rätta till saker. Dagens privatkapitalistiska marknad har inga mekanismer för att stimulera och prioritera det som morgondagen behöver. Räntehöjningen med 2 % är ett typiskt exempel på detta. Räntehöjningen skadar landets ekonomi, men ändå genomförs den. Olof Palme har här i dag kritiserat räntehöjningen, och jag vill fråga Kjell-Olof Feldt: Hur ställde sig de socialdemokratiska ledamöterna i riksbanksfullmäktige till räntehöjningen? Godkände de den eller var de emot den?

Marknadskrafternas handlingar och beslut utgår bara ifrån företagsekonomiska lönsamhetskalkyler och kan inte ta hänsyn till samhällsintressen. Dagens svåra ekonomiska situation i landet vittnar om det. Vpk anser att det är regeringen som har ansvaret för – och det skulle vara till det allmännas bästa – att statsmakterna utarbetade ett industripolitiskt program utifrån samhällsekonomiska synpunkter. Ett industripolitiskt program som syftar till att minska Sveriges beroende av export, öka förädlingsgraden av industriproduktionen och öka marknaden för inhemsk produktion. Ett program som utgår från och syftar till att tillfredsställa människors verkliga behov och inte kapitalets profitintresse. Därvid måste särskild vikt läggas vid regioner med *ensidig industriell inriktning, exportberoende och starka monopoliserings-tendenser* och till regioner där kristendenserna är uppenbara, såsom i Göteborgsregionen.

I delar av den svenska ekonomin finns i dag stora behov av långsiktiga nyinvesteringar. På många områden har förnyelsen dröjt alltför länge. Flera av dessa områden kan erbjuda avsättningsområden bl. a. för varven. En vidgad nationell marknad skulle således kunna stödja varvs- och verkstadsindustrin och gynna en förnyelse av varven i former som inte är kombinerade med ytterligare nedskärningar och avskedanden.

Landets transportväsen kräver nyinvesteringar och avsevärda omställningar. Det krävs en betydande nyproduktion av material och utrustning för att öka järnvägsnätets framtida kapacitet. Det krävs därtill produktion för att öka och utveckla kapaciteten inom den inrikes sjöfarten. Betydande mängder tyngre gods kan med fördel föras över till denna transportsektor.

Viktiga delar av industrin måste de kommande åren förnya och byta ut sina anläggningar. Det gäller i första hand delar av den tunga industrin, skogsindustrin och den metallurgiska industrin. På de nya anläggningarna kommer att ställas radikalt annorlunda krav, framkallade av det allmänna kostnadsläget, av miljöproblemen och av energisituationen.

Tiden är inne att ställa nya krav på konsumtionsmönster och konsumtionsvaror. Människornas stora flertal, liksom en framtida sundare världsekonomi och hushållning, har inget behov av slit-och-släng, av skryt- och prestigekonsumtion, av dålig varaktighet. Som ett led i utvecklingen av hemmamarknadsindustrin bör därför en anpassning ske till verkliga mänskliga behov och till produktens möjlighet att tjäna en förnuftig livsform och social funktionsduglighet.

Den privata storindustrin varken vill eller förmår förverkliga ett industriellt utvecklingsprogram. Det kan ske endast i samhällelig regi. Kapitalbildningen måste ske i kollektiva former. Nya statliga företagsformer med en genomförd demokratisering liksom av de arbetande styrda självständiga fonder är nödvändiga. De privata storbankerna måste nationaliseras för att man skall garantera en medveten styrning av resurser till den eftersträlvade förnyelsen. Överskottet av likvida tillgångar, som i dag används för spekulativa ändamål, kan till stor del dras in för att i stället tjäna produktiva och förnyande tendenser i industrin.

Det vilar ett stort ansvar på arbetarpartierna: att utarbeta ett industripolitiskt program som överensstämmer med arbetarrörelsens socialistiska målsättning. Ty det är den enda vägen ur den ekonomiska krisen.

Anf. 31 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Regeringens finansplan och oppositionens motioner om den ekonomiska politiken behandlas nu i finansutskottet. De kommer upp till debatt här i kammaren redan om tre veckor. Jag skall därför inte i dag fördjupa mig i några detaljer på det här området. Däremot kommer jag att uppehålla mig vid bakgrunden till den strid om den ekonomiska politiken som pågår och som kan förutses vara länge än.

Landets ekonomiska svårigheter skärper motsättningarna mellan anhängarna av marknadsekonomi och förespråkarna för planhushållning. Sett i ett historiskt perspektiv var det marknadssystemets genombrott, som under senare hälften av 1800-talet möjliggjorde det ekonomiska uppsvinget i Sverige och övergången från ett tämligen efterblivet jordbrukssamhälle till en modern industrination. Individernas fria samspel i deras skilda roller som producenter, konsumenter, företagare, anställda etc. medverkade till en hög effektivitet i användningen av de produktiva resurserna. Via fri prisbildning,

öppen konkurrens och strävan efter vinst framkom de nyttigheter som människorna i sin egenskap av konsumenter efterfrågade, och välståndet ökade snabbt.

Men redan tidigt under 1900-talet uppträdde krafter som ville sätta marknadsprincipen ur spel och i stället förordade övergång till planhushållning. Gentemot det starkt decentraliserade beslutsfattandet i marknadsekonomin hävdade man behovet av central statlig planering och styrning. Det skulle inte längre vara individernas preferenser, deras fria val, som skulle avgöra produktionens inriktning och omfattning. I stället ansågs det vara politikernas uppgift att bedöma och bestämma vad som är bäst för människorna.

De senaste 50 åren har präglats av att det politiska beslutsfattandet har vidgats till ständigt nya områden. Utrymmet för marknadsmekanismen har beskrivits i takt med att statsmakterna gått in med allt fler ingripanden och regleringar. Denna utveckling har flera orsaker. Delvis har den drivits fram uppifrån, av politikerna själva. Det är väl naturligt och nästan ofrånkomligt att den som sysslar med politik har lätt att finna motiv för att utvidga sin inflytandesfär och öka sin makt. Men det kommer också påtryckningar från medborgarna som går i samma riktning. Det finns gott om särintressen, som aktivt kräver att få bli delaktiga av den politiska välviljan, medan den stora majoritet som inte delar dessa skilda intressen saknar någon som kan föra deras talan.

Följden har blivit att det politiska systemet i dag är överbelastat. Det krävs en sådan överblick, sådana kunskaper och sådant förutscende beträffande människors framtida önskemål att kraven vida överstiger förmågan hos varelser av kött och blod, även om dessa samverkar i organiserade former inom ramen för en byråkrati. En centralt styrd planekonomi förutsätter insamlandet och hanterandet av en enorm och ständigt växande mängd information. Den tilltagande tendensen till stagflation får allt fler att dra slutsatsen att det inte finns något informationsbehandlingssystem som kan ersätta den decentraliserade beslutsprocessen på den fria marknaden.

Det finns en tendens här i landet att beskriva blandekonomin som något typiskt svenskt. Men samma blandning har efter hand uppkommit i flertalet andra industriländer. På det marknadsekonomiska trädet har man inympat planeconomiska grenar, som vuxit sig allt starkare och nu på flera håll hotar att förkväva den ursprungliga plantan. Detta har framkallat krav på beskärning, så att marknadsprincipen åter får större utrymme och därmed de enskilda människorna vidgad valfrihet och ökad självständighet. Söker man efter en gemensam förklaring till den s. k. högervind som blåser över västvärlden tror jag den ligger just här. Låt mig ge några exempel.

I USA är valet av Ronald Reagan till president bara ett led i en mångårig utveckling, där skatterevolten i Kalifornien var ett uppmärksammat inslag. Styrkan och bredden i denna förskjutning framgår av att de senaste kongressvalen innebar en kraftig förstärkning av de krafter som vill begränsa statens makt.

I Frankrike har Giscard d'Estaing som president, med ekonomiprofessorn

Raymond Barre som premiärminister, nedlagt ett omfattande arbete på att befria ekonomin från en långt driven statlig centralstyrning, från priskontroll och andra regleringar, som sedan länge har inskränkt den fria marknaden och den öppna konkurrensen.

I Storbritannien driver den konservativa regeringen under Margaret Thatcher en hård kamp för att återställa ekonomins funktionsduglighet efter årtal av misslyckad statlig interventionspolitik.

Även i länder som Västtyskland och Österrike, där socialdemokraterna har lyckats hålla sig kvar vid makten, därför att dessa partier har styrts ifrån höger, framträder nu tecken på splittring och osäkerhet inför framtiden – partiernas vänsterflyglar har svårt att förlika sig med den högerinriktning av den ekonomiska politiken som situationen kräver. Här i Norden iakttar vi liknande svårigheter i de norska och danska socialdemokratiska partierna, som bär upp skakiga minoritetsregeringar med långt mindre folkligt stöd än vad den svenska borgerliga regeringen har enligt opinionsmätningarna. I övriga nordiska länder samlar numera socialdemokraterna endast mellan en tredjedel och en fjärdedel av valmanskåren.

Den utveckling jag här beskrivit kan sammanfattas på följande sätt. Det var marknadsekonomin som skapade vår välfärd. Som en reaktion mot dess ofullkomligheter introducerades statliga regleringsåtgärder. Vi börjar nu inse, att även om det rena marknadssystemet är behäftat med vissa svagheter, så gäller det i ännu högre grad staten och dess företrädare – politiker och byråkrater – när de agerar på det ekonomiska området. Därför bör vi politiker nöja oss med att ange vissa socialt bestämda ramar för det ekonomiska livet – vi bör inrikta oss på att utveckla en social marknadsekonomi.

Herr talman! Gentemot den här analysen kan det sägas – Olof Palme var inne på det i morse – att det var en aktiv konjunkturpolitik och statliga satsningar som förde oss ur krisen på 1930-talet. Men alldeles oavsett hur mycket av förtjänsten för denna återhämtning som kan läggas på den förda politiken, jämfört med t. ex. det internationella konjunkturuppsving som då kom, måste det ändå konstateras att skillnaderna i förutsättningar är stora. Då var den offentliga sektorn ännu outvecklad, och det fanns skäl att driva på dess utbyggnad. Nu är de offentliga utgifterna uppe i två tredjedelar av bruttonationalprodukten, och det är i stället utbyggnaden av vår industriella kapacitet som måste ges företräde.

I denna situation duger inte socialdemokratisk politik. Det stora oppositionspartiet är av sin ideologi förhindrat att lägga fram de förslag som läget kräver. Detta är, som jag ser det, den väsentliga bakomliggande orsaken till att socialdemokraterna sedan valet koncentrerat sig på missnöjespropaganda och försök att splittra regeringskoalitionen, medan det varit tunnsått i partimotionerna med konkreta ståndpunkter och motförslag till regeringens politik.

Länge fanns det också en motvilja att göra en verklighetsanpassad analys. I årets ekonomisk-politiska motion kan man spåra en bättring på den punkten. Nu kritiseras inte längre regeringens åtstramande politik – tvärtom skjuts

kampen mot inflationen i förgrunden. Äntligen medger socialdemokraterna att de höga marginalsatterna driver upp löner och priser. De säger också att budgetunderskottet måste minskas och att det åtminstone delvis skall ske genom nedskärningar på utgiftssidan.

Dessa nyvunna insikter har dock ännu inte avsatt resultat på åtgärdssidan. Trots kritiken mot budgetunderskottet föreslås en rad nya utgifter och dessutom nya skattehöjningar. Problemet med de höga marginalsatterna vill man möta genom att avskaffa inflationskyddet och riva upp beslutet om skatteskalen för 1981 – allt i syfte att ge lägre inkomsttagare större lättnader. Dessa åtgärder anges som nödvändiga för att en avtalsuppörelse skall kunna träffas – jag vet inte om yrkandet kvarstår längre. Och kritiken mot den utgiftsautomatik som indexbindningar medför följs upp med att man vill återinföra fullt index vid pensionsberäkningen. Så sent som i höstas satt jag i en statlig utredning, där de socialdemokratiska ledamöterna slogs intensivt för att få indexreglera presstödet – är det fortfarande en aktuell ståndpunkt?

Vad kan då orsaken vara till denna skillnad mellan teori och praktik, mellan ord och handling? Ja, jag återkommer till att det finns en inbyggd motsättning mellan de krav som det aktuella ekonomiska läget ställer och den ideologi på vilken socialdemokraterna grundar sin politik. Den politiska verkligheten kräver lägre statsutgifter och sänkta marginalsatter, de politiska lärosatserna föreskriver fortsatt socialisering av medborgarnas inkomster och fortsatt utbyggnad av den offentliga sektorn. Detta spänningsförhållande förstärks av att vänsterflygeln inom partiet alltid utsätts för socialistiska locktoner från vpk, som ju aldrig behöver bekymra sig för de praktiska konsekvenserna av sina förslag.

Herr talman! Ett utmärkt exempel på de svårigheter som socialdemokraternas ideologi försätter dem själva i är förslaget om kollektiva löntagarfonder. Vid sidan av det grundläggande syftet att överföra ägandet och makten i företagen till fackligt kontrollerade fonder anges avsikten med den senast presenterade modellen vara att hålla tillbaka löneutvecklingen och att stimulera näringslivets investeringar.

Fonderna skall finansieras bl. a. genom överföring av vinstmedel från aktiebolag med hög lönsamhet. Men det är ofrånkomligt att vinstdelning höjer företagens kapitalkostnader och därmed sänker investeringsviljan, dvs. raka motsatsen mot vad man säger sig vilja uppnå. Saken blir inte bättre av att åtgärden riktas mot de mest lönsamma och därför mest expansiva företagen. Hypotesen att löntagarna skall bli så förtjusta över att få ägarinflytande i företagen att de avstår från lönehöjningar är inte bara obevisad – den är osannolik, eftersom ingen får någon personlig fördel av arrangemanget.

I övrigt skall fonderna finansieras genom en höjning av ATP-avgiften. Inte heller en höjd arbetsgivaravgift kan gärna verka stimulerande på företagens investeringar. Men dessutom innebär en sådan åtgärd en direkt begränsning av löneutrymmet. I ett läge, där möjligheterna till köpkraftsförbättringar under åren framöver kan bedömas som mycket små, skulle en särskild

ATP-avgift till löntagarfonder verka, inte återhållande utan uppdrivande på löneutvecklingen och därmed på inflationstakten.

Talet om att fondernas överskott skall gå till AP-fonden för att trygga pensionerna är vilseledande. Det är ren kosmetik, motiverad av att man vill få det att se ut som om man på något sätt tillgodoser önskemålet om individuell anknytning, samtidigt som man frammanar stämningar från ATP-stridens dagar. Men med den lösning av tjänstepensionsfrågan som socialdemokraterna då själva drev igenom betalas inte pensionerna ur uppsamlade fondmedel utan ur det aktuella årets löpande avgiftsinbetalningar. Systemet förutsätter snabb ekonomisk tillväxt och låg inflation. Nu råder motsatta förhållanden, och blir de bestående, framtvingas snabba höjningar av pensionsavgifterna. Genom att även av andra skäl vilja höja ATP-avgiften driver socialdemokraterna på en utveckling som kan leda till att förtroendet för pensionssystemet brister. Långt ifrån att trygga äventyrar fondsocialismen pensionärernas pengar.

I stället för att koncentrera ägandet av företagen till tvångsfonder vill vi moderater sprida det till de enskilda medborgarna. Vi vill arbeta vidare efter de riktlinjer som den borgerliga regeringen redan dragit upp med stimulans för ett breddat aktiesparande. Den snabbt växande anslutningen till aktiesparfonder visar att det går att klara näringslivets försörjning med riskkapital på frivillig väg.

Herr talman! Ledande socialdemokrater har lovat att löntagarfondsfrågan skall spela en stor roll i 1982 års valrörelse. Vi moderater tackar för det. Vi står för den frivilliglinje som medborgarna vill ha. Och socialdemokraterna har aldrig vunnit ett socialiseringsval. Det är bra, för det krävs ett långsiktigt arbete för att vrida Sveriges ekonomiska utveckling rätt igen. Det förutsätter att den borgerliga trepartiregeringen sitter kvar även efter valet i september 1982.

Anf. 32 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Lars Tobisson är en fantastisk representant för oppositionen inom regeringen – den svenska högerflygeln, försatt i frihet – som kan säga våd som faller honom in. Här står han på ruinerna av regeringens ekonomiska politik och ägnar ett helt anförande åt att tala om, att oppositionen har en kolossal motsättning mellan ideologi och praktik. Men må så vara. En regering inom vilken det t. o. m. finns kolossalt stora, inbyggda motsättningar även när det gäller det praktiska handlandet får väl leva sitt liv. Kanske är den glad över att den inte dessutom har herr Tobisson i sina led. Jag tror att én och annan folkpartist i all hemlighet faktiskt gläds åt det.

Låt mig säga några ord om löntagarfonder och herr Tobissons alternativ, nämligen det han kallar frivilliglinje och som moderaterna erbjuder landets löntagare. Vad innebär då det? Ja, alla vet att om svensk industri och svenskt näringsliv under 1980-talet skall kunna återerövra sin tidigare styrka och fördubbla sina investeringar, så måste en mycket stor mängd kapital samlas ihop. Lars Tobisson och hans meningsfränder har en lösning på det

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

problemet. Kapitalet skall samlas ihop i företagen i form av stora vinster.

Vad innebär det för löntagarna? Jo, det innebär att dessa måste avstå från sina pengar till företagens ägare. Att följa påbuden från näringslivet och moderaterna betyder minsann ingen frivillighet. Vid det här laget vet alla att det inte kommer att handla om huruvida man skall avstå, utan vem man skall avstå till. Den frihet som Lars Tobisson vill erbjuda de svenska löntagarna är att avstå till dem som i dag äger och styr näringslivet.

Lars Tobisson säger vidare att en snabbt växande anslutning till aktiesparfonden visar hur lätt det kommer att bli att få pengarna genom frivilligt enskilt sparande. Hittills är det en procent av de svenska skattebetalarna som har utnyttjat aktiesparfonden. Sedan skattesubventionerna har ökat har det blivit några procent till.

Svenskt näringsliv behöver emellertid tillföras ungefär 4 miljarder kronor varje år. Både vi och Lars Tobisson vet att det då inte räcker med några skattestimulanser. Antingen går pengarna till ökade vinster eller också får löntagarna sluta sig samman och avstå till sig själva genom att sätta in pengarna i företagen med bevarad äganderätt. Den personliga fördelen, Lars Tobisson, får man ur tillfredsställelsen av att man är med och skapar trygga jobb åt sig själv.

Anf. 33 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det har i debatten lagts fram två färdiga förslag till hur den här frågan skall lösas, dels det socialistiska förslaget, som Kjell-Olof Feldt talar för, dels det moderata förslaget om en frivilliglinje, som jag har talat för.

Vi kommer självfallet att mötas i den här debatten även i fortsättningen. Men jag skulle vilja att Kjell-Olof Feldt utgår från de förutsättningar som gäller. Vad aktiefondsparandet beträffar så har det undergått en mycket snabb ökning de senaste veckorna som en följd av de förbättrade förmåner som regeringen har infört. Vad som nu behövs är i och för sig inte ytterligare förbättringar, utan information. Den som inte deltar i detta sparande gör sig skyldig till en stor ekonomisk dumhet. Denna sparform går nämligen inte att överträffa vad gäller avkastning på insatta pengar.

Kjell-Olof Feldt förringar värdet av skattefondsparande och säger att det inte har fått någon större anslutning. Jag hävdar att det kommer att få stor anslutning och bidra till möjligheterna att tillhandahålla riskvilligt kapital.

Vi kan exempelvis ta Västtyskland som en förebild. Där har man genom att i tid satsa på en förmögenhetspolitik i positiv mening, inte genom att bara beskatta förmögenheter, som Kjell-Olof Feldt vill, fått en sparkvot som är tre gånger så hög som i Sverige. Man har också genom de bestämmelser som gäller lyckats få en betydande bredd på detta sparande. Man har riktat stimulanserna till lägre inkomstagare, till tidigare sparsvaga grupper. Därigenom har deltagandet bland löntagarna blivit nästan hundra procentigt.

Kjell-Olof Feldt säger att det krävs så mycket pengar att det inte går. Ja, man kan tycka att de tre à fyra miljarder i nyemissionskapital som vi båda

utgår ifrån blir erforderligt – det är ju inte så att vi moderater bara tänker oss att en ökad lönsamhet och vinster i företagen skall finansiera utbyggnaden – kan tyckas vara mycket jämfört med att tidigare kanske endast en och en halv miljard har kunnat resas den här vägen. Men det är mycket litet jämfört med att hushållen i dag förfogar över finansiella tillgångar uppgående till en bra bit över 300 miljarder.

Vad det gäller är alltså att omfördela ungefär 1 % årligen av dessa finansiella tillgångar till produktivt sparande i aktier. Och den saken går att klara på frivillig väg.

Det är bra om vi därutöver får ett nysparande, men det är inte nödvändigt. Det område där det behövs nysparande är det statliga, och det sparandet skall ske genom att staten minskar sina utgifter.

Anf. 34 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Lars Tobisson försöker – och jag förstår honom – framställa det som att det nu finns bara två alternativ: å ena sidan socialisternas väg, den som Kjell-Olof Feldt företräder, å andra sidan frivillighetens väg, som Lars Tobisson företräder. Men så enkelt är det inte att det går att monopolisera det här området för sig, herr Tobisson. Vid sidan av de lösningar som vi företräder och som moderaterna företräder finns det ju flera andra uppfattningar om hur kapitalbildningsproblemet skall lösas. Och alla andra går på andra vägar än moderaterna.

Vi har mittenpartierna, som vill ha ett obligatoriskt sparande som skall sättas in i aktier. Vi har näringslivet, som vill bygga upp fonder genom kollektivavtal. Vi har TCO, som vill ha löntagarfonder. Och vi har SACO, som vill ha medborgarfonder.

I själva verket är det så, Lars Tobisson, att moderaterna står helt isolerade i sin tro på att det går att skapa det stora sparande som skall förvandlas till aktier och produktiva investeringar genom att dela ut skatteförmåner och skattesubventioner. Det är ni helt ensamma om att tro på – ingen annan gör det. Och det är belagt ganska väl just genom studier också av det tyska systemet att det var först när det byggde på kollektiva avtal och kollektiva insatser som det blev någon fart på det sparandet.

Sedan gör sig Lars Tobisson skyldig till en felaktig beskrivning av förutsättningarna. Han säger att vi kanske behöver fyra miljarder i nyemissioner varje år och att det har kommit fram bara en och en halv miljard den här vägen tidigare.

Sanningen är ju, Lars Tobisson, att det är bara en halv miljard varje år som kunnat nyemitteras under 1970-talet. Och dessa pengar kommer icke från de privata hushållen. De privata hushållen har minskat sitt aktieinnehav under 1970-talet när det gäller inköp av nya aktier.

Det är i stället alla slag av kollektiva fonder – fjärde AP-fonden, försäkringsbolag och investmentbolag – som kunnat förse aktiemarknaden med nytt kapital. De privata hushållen har i svängremmens tidevarv fått lägga sitt sparande åt sidan för att klara sin ekonomi.

Hela tron att det skall vara möjligt att genom skattesubventioner

åstadkomma detta nysparande har ingen grund. Men vad jag är rädd för är att om moderaterna får bestämma – och det brukar de ju få göra i den borgerliga regeringen – så blir detta motiveringen för att ytterligare öka klyftorna. Det blir alltså skattesänkningar på nytt för aktieägarna, sänkt förmögenhetsskatt, sänkt skatt på toppen av inkomsten, ytterligare avdrag och allt möjligt annat – som då motiveras med att man måste locka de rika att vilja bli ännu rikare.

Det kanske är därför som Lars Tobisson och hans parti trots allt står isolerade i den här frågan. T. o. m. mittenpartisterna inser att den här politiken inte är realistisk i dagens Sverige.

Anf. 35 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Först vill jag rätta till några felaktigheter i vad Kjell-Olof Feldt nyss sade.

I Västtyskland är den totala omfattningen av det skattestimulerade sparandet 26 miljarder D-mark. Därav är 7 miljarder kollektivavtalsbestämda och kan i den meningen anses som obligatoriska. Övriga 19 miljarder är framkomna på frivillig väg. Vidare nämnde jag 1,5 miljarder som en toppsiffra. Det var 1976. Det har sedan varit andra år med sämre resultat. Men vi skall väl ändå sträva efter att nå vad som kunde nås som mest tidigare. Penningvärdet har ju dessutom blivit ett annat.

Kjell-Olof Feldt menar att moderaterna är isolerade i den här frågan. Ja, kan Kjell-Olof Feldt finna någon företrädare för näringslivet som vill satsa på en uppbyggnad av kollektivfonder, så skulle jag vilja se det. Någon sådan finns inte. Till detta kommer att alla undersökningar som har gjorts om var väljarna här i landet står visar att det stora flertalet står på den moderata linjen – man vill ha ett frivilligt system med individuella andelar. Det gäller även, vill jag säga, medlemmar i LO-förbund och i det socialdemokratiska partiet – i det senare fallet åtminstone socialdemokratiska väljare. Nej, på den punkten känner vi oss verkligen inte isolerade.

Men, Kjell-Olof Feldt, får jag säga några ord om en sak som jag grubblat över när det gäller det program som socialdemokraterna lanserat. Det sägs där att era tvångsfonder skall bedriva en avkastningsinriktad placeringspolitik. Men hela uppläggningsen med 24 länsfonder, vilkas styrelseorgan skall utses på politisk eller facklig väg, borgar väl för att det blir hänsynstaganden av mera bypolitisk art som blir vägledande. Det är i alla fall för mig alldeles obegripligt hur det som har skett i arbetarpressen kan framställas som ett sätt att stärka marknadsekonomi. Det är återigen – och därmed anknyter jag till mitt tidigare anförande – ett exempel på att socialdemokraterna känner ett stort behov av att skruda sina socialistiska förslag i en attraktiv språkdräkt.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Andre vice talmannen anmälde att Kjell-Olof Feldt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

Anf. 36 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Många blev tydligen förvånade i går när det visade sig att LO och SAF ganska snabbt kunde sluta ett tvåårigt löneavtal för den privata arbetsmarknaden. Kommentarer från de flesta ekonomer, politiker och företagare har varit positiva, medan många av våra medlemmar har undrat hur det skall gå med deras standard med tanke på de relativt låga lönepåslagen.

*Allmänpolitisk
debatt*

Låt mig säga, att det finns fog för LO-medlemmarnas oro. Jag kan inte garantera att deras standard bevaras med detta avtal. Men, säger kanske någon, är det inte en fackföreningsledares plikt att försöka trygga medlemmarnas standard?

Då vill jag svara: Visst är det så, men i det läge som Sverige nu befinner sig i är det en omöjlig uppgift för alla utom för en regering! Och det måste vara en regering som har ett brett förtroende.

Hur hänger då det här ihop? Jo, läget är det att vi nu efter fem år av borgerliga regeringar har hamnat i en så usel ekonomisk situation att det krävs krafttag för att vi skall kunna rätta till ekonomin och för att vi skall få till stånd en rättvis fördelning av de bördor som måste bäras om vårt land skall komma ur krisen.

Vi inom Landsorganisationen vet detta av bitter erfarenhet. Efter varje avtalsuppgörelse de senaste åren har regeringen gått in och korrigerat avtalsrörelsens resultat. Genom devalveringar, skatteomläggningar och momshöjningar har man fördelat om bördorna från de bäst ställda till de sämst ställda. Varje gång har inflationens vågor fått skölja över löntagarna – och vi får ständigt belägg för att inflationen missgynnar framför allt de sämst ställda.

I det läget blir det omöjligt att med en hög nominell nivå på avtalet garantera en bevarad reallön. Det fick vi ett talande exempel på efter 1980 års konflikt. Utfallet av varje avtalsuppgörelse kommer att hänga på regeringen. Då blir fackföreningsrörelsens första uppgift defensiv: att försöka rädda vad som räddas kan. I den här uppgörelsen tror vi att vi någorlunda hyggligt, genom låglöneprofilen, har räddat de lågavlönade. Den andra uppgiften blir att sätta hård press på regeringen för att få den att gripa in. I den här uppgörelsen har vi försökt göra det genom en prisgaranti som faller ut på ganska låg prisstegringsnivå, om vi jämför med de senaste årens prisstegringar. Den tredje uppgiften blir att på alla sätt intensifiera kampen för en annorlunda politik, inte minst genom att arbeta för att få en ny regering.

Låt mig också, för undvikande av alla missförstånd, klara ut att regeringen inte har någon som helst del i den nu träffade uppgörelsen. Tvärtom! Den uppgörelse som nu har träffats har tillkommit under djup misstro mot regeringens förmåga att klara den ekonomiska politiken, vilket parterna bl. a. gett uttryck för i ett särskilt uttalande. Jag är nöjd med att regeringen har noterat detta, men jag har en känsla av – och den är närmast föranledd av

de kommentarer som i dag gjorts från regeringshåll – att man inte riktigt har förstått innebörden av vad som står i detta uttalande.

Man måste konstatera att regeringen inte har bidragit med någonting som har kunnat underlätta avtalsrörelsen – också detta är parterna ense om. Snarare har väl risken för att regeringen skulle lägga sig i och därmed närmast öka svårigheterna ytterligare bidragit till det snabba avtalet. Regeringens skattepolitik har direkt bidragit till att försvåra uppgörelsen, och därför kvarstår vårt krav på slopad indexreglering av skatteskalan. Regeringens finansplan var ju överspelad några dagar efter det att den lagts fram, och den knappt halvfärdiga budgeten ger inte heller någon ledning för parterna på den svenska arbetsmarknaden. Räntehöjningen, som direkt höjer priserna, kom några dagar efter att ekonomiministern hade lovat att halvera inflationen.

Jag kallade i fjol, litet förtvivlat, regeringens politik för kvartalspolitik när regeringen, bara några månader efter det att man – som man sade – hjälpt till i avtalsrörelsen med en skatterabatt, klippte till med en höjd moms. I dag handlar det inte om kvartalspolitik. Nu skulle jag närmast vilja kalla regeringens politik för varannandagspolitik. I det läget går det inte att driva offensiva förhandlingar eller att via t. ex. en konflikt försöka ta hem mer. Dagen efter uppgörelsen kan i alla fall regeringen omintetgöra alltihop. Därför ser jag själv den här förhandlingen – och så bör också LO:s medlemmar se den – som ett försök att rädda vad som räddas kunde. Som sådan är uppgörelsen acceptabel, i och med den press vi fått på regeringens inflationspolitik och i och med den låglöncprofil vi trots allt har kunnat uppnå.

Gårdagens regeringsutspel och krampaktiga enighetsdemonstration gör oss tyvärr inte gladare. Neddragna matsubventioner och höjda hyror drabbar ju hårdast dem som redan har det sämst ställt, dvs. dem som vi framför allt har försökt skydda med den här uppgörelsen. Det är också dessa grupper som har minst glädje av marginalskattesänkningen. Jag tycker att det mer än någonsin finns fog för påståendet att regeringen fullkomligt struntar i fördelningspolitiken. Den tidigare allmänt accepterade linjen att åstramningar skall drabba rättvist, att de största bördorna skall läggas på dem som har det bäst ställt, den principen har regeringen övergivit, och därmed får den också räkna med ett hårt motstånd.

Jag kan inte heller låta bli att känna besvikelse över statsministerns uttalande i går att marginalskattesänkningen skall stimulera folk att jobba mer och gärna jobba övertid. Säg det till de allt fler som nu går helt utan jobb. De kommer att uppfatta det som ett rent hån. Allt fler räknar med att arbetslösheten i Sverige kommer att stiga till en nivå som inte har upplevts i modern tid. Bedömningarna börjar alltmer närma sig 4 %, dvs. ungefär en fördubbling jämfört med läget för ett år sedan.

Om det här skulle vara vad regeringen hävdade i går, ett ekonomiskt handlingsprogram som lägger en god grund för att ta oss ur krisen, då tror jag dess värre att vi kommer att få dras med krisen ganska länge.

Låt mig bara ta ett exempel på hur illa sysselsättningen och produktionen

hanteras. Redan för fem år sedan förberedde den dåvarande socialdemokratiska regeringen en ny skogspolitik i nära samarbete med fackföreningsrörelsen. Målet med programmet var bl. a. att trygga virkesförsörjningen och åstadkomma en samordning av skogsindustrin till verkligt slagkraftiga enheter. Under årens lopp har vi gång på gång föreslagit åtgärder för att trygga försörjningen med skogsråvara till industrin, genom att tvinga fram avverkning eller genom förändrad beskattning. Den nuvarande regeringen har tyvärr inte gjort någonting.

Södra Skogsägarna, NCB och Vänerskog – kriserna har kommit slag i slag och riktat dråpslag mot hela landsändar, trots att vi vet att det hade kunnat undvikas med de socialdemokratiska och fackliga förslagen. Bristen på virke har tvingat fram en dyr import och därmed en stark ökning av råvarukostnaderna också på den svenska råvaran. Därmed har bristen direkt bidragit till den akuta krisen. Den har också inneburit en direkt försvagning av den svenska bytesbalansen.

Detsamma gäller samordningen. Planerna på strukturrationalisering och samgående mellan olika skogsföretag för att kunna bilda internationellt slagkraftiga enheter har bara fått gå i stöpet, medan regeringen ägnar sig åt att slåss om formerna för nedläggningar och rekonstruktioner, när företagen redan har gått på knä.

Nu är vi inne i samma märkliga skede i trähusindustrin. Stora utlandsorder väntar de svenska trähusföretagen, om de bara kan gå ihop och hjälpas åt att klara beställningarna. Men företagen vågar inte och regeringen gör ingenting. I stället permitterar man arbetskraft. Nu håller fackföreningsrörelsen på att gripa in, för att försöka övertala de här företagen att satsa, men hur det går vet vi inte.

Detta är ett typexempel på hur defensivt regeringen sköter det som är våra verkliga framtidsfrågor: produktionen, industrins framtid och sysselsättningen. Utan att tveka vågar jag påstå att regeringens obefintliga skogspolitik *direkt* har kostat det svenska samhället mångmiljardbelopp och *direkt* hotar tusentals människors sysselsättning. Träindustriarbetareförbundet talar om utebliven export på ungefär sex miljarder. Det är en tredjedel av hela bytesbalansunderskottet!

Nu – när krisen redan är i full gång – *nu* börjar industriministern fundera över, om man möjligen kan göra något åt skogsbeskattningen för att få i gång avverkningen.

Och tro inte att den här kritiken mot industri- och näringspolitik bara kommer från socialdemokraterna och LO. T. o. m. professor Ulf af Trolle, vars recept jag annars har en del invändningar mot, konstaterade i Svenska Dagbladet häromdagen att "även den mest renläriga profet för marknadsökonomi måste acceptera att den nödvändiga omstruktureringen inte är möjlig utan en stark samhällelig näringspolitik". Samma rekommendationer kommer från Metallindustriarbetareförbundet och Mekanförbundet i deras studie av verkstadsindustrin. "Den svenska industripolitiken är ett lappverk, där brandkärsutryckningar dominerar", säger man och rekommenderar en samordnad, stark och offensiv politik.

Herr talman! Jag har velat lyfta fram de här sakerna för att peka på att besparingsprogram av den typ som nu läggs fram inte kan komma åt Sveriges grundläggande problem. Särskilt allvarliga tycker jag några punkter är:

Regeringens oförmåga att klara inflationen.

Regeringens oförmåga att klara sysselsättningen.

Regeringens ointresse för att driva en offensiv närings- och industripolitik.

Regeringens direkt orättvisa fördelningspolitik.

Den sista punkten är kanske speciellt allvarlig ur avtalsynpunkt. Dagen efter det att avtalet har träffats presenterar regeringen åtgärder som direkt kommer att höja hyror och matpriser för våra medlemmar. Därtill lägger man ett förslag till sänkning av marginalskatterna, utan att göra något åt de fördelningspolitiska orättvisorna i ett sådant program, och utan att tala om hur det skall finansieras. För tydlighetens skull vill jag påpeka att jag också tror att det behövs sänkta marginalskatter, men bara om man samtidigt på allvar vill gripa sig an med fördelningspolitiken.

Och finansieringen av marginalskattesänkningarna kräver naturligtvis en direkt fråga: Hur har regeringen tänkt sig att det skall betalas? Visserligen har man sagt att det skall totalfinansieras. Men skall det ske genom en momshöjning? Man kan väl ändå inte tänka sig att man låter budgetunderskottet fortsätta att rasa i väg?

Herr talman! Jag menar att det krävs en helt annan strategi för att komma åt Sveriges problem. Regeringens politik går inte åt det rätta hållet. Därmed är det inte heller möjligt att trygga LO-medlemmarnas standard avtalsvägen. Det kan vi göra. Det har vi också gjort – vi har nämligen slutit ett avtal som till sin konstruktion är sådant att det i och för sig sätter en direkt press på regeringen.

I dagens debatt har vi fått nya utfästelser om bot och bättring i dessa avseenden. Tyvärr känner jag mig inte lugnare av de nya löften, som dessutom är förenade med hot. Våra stora medlemsgrupper inom Landsorganisationen gör det definitivt inte.

I detta anförande instämde Lars Henrikson (s).

Anf. 37 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Låt mig först och främst gratulera arbetsmarknadens parter, här representerade av den föregående talaren Gunnar Nilsson, till att så framgångsrikt ha bevisat att den s. k. svenska modellens livskraft består.

Det finns förvisso mycket att säga om uppgörelsen mellan LO och SAF. Jag är medveten om att uppgörelsen varken tillgodoser de fackliga ambitionerna eller med omedelbar verkan återställer vår industris konkurrenskraft. Uppgörelsen var emellertid, som jag ser det, en betydande framgång för samförståndstanken i vårt svenska samhälle: att allvarliga samhällsproblem inte löses i konfrontation, men väl i samförstånd.

Därmed tycker jag att arbetsmarknadens parter har åstadkommit en bättre atmosfär för en offensiv ekonomisk politik och även – vilket är av stor

betydelse i sammanhanget – för en offensiv näringspolitik. Gunnar Nilsson berörde ju för övrigt i sitt anförande behovet härav. Jag tror också att man den vägen har skapat bättre förutsättningar än på länge för att klara sysselsättningsproblemen på svensk arbetsmarknad. Till sist är det ju det – att garantera människors sysselsättning – som är det centrala i detta sammanhang.

Regeringens åtgärdsprogram, som har presenterats i dag, innehåller en del av de målmedvetna åtgärder som måste till för att restaurera den svenska ekonomin. De ekonomiska problemen är stora – det har omvitnats här av flera talare. Men jag vill också understryka att de inte på något sätt är olösliga. Mot bakgrund av vad som skett på avtalsmarknaden tror jag att vi har tagit ett betydande steg framåt. Jag vill påstå att gårdagen ur flera synpunkter innebar en vändpunkt i svensk ekonomi.

Jag tror också att Gunnar Nilsson i själ och hjärta delar min uppfattning att regeringens nya åtgärdsprogram är ett nödvändigt inslag i arbetet på att restaurera ekonomin och ge fast grund för de avtalslutande parterna. De fördelningspolitiska målen ligger fast – det vill jag stryka under. De sämst ställda gruppernas standard garanteras i regeringens åtgärdsprogram.

Gunnar Nilsson tog här upp marginalskatteproblematiken. Jag vill notera att ifrån att ha inneburit ett antal mer eller mindre vildvuxna och fromma önskingar om reformer i vår skattepolitik har med dagens regeringsprogram marginalskattefrågan fått en mera konkret och meningsfull innebörd. Det skall vara en totalfinansiering, som skall ske i tre steg. I det sammanhanget är centerpartiet en garanti för att denna skattereform inte går ut över de fördelningspolitiska mål som Gunnar Nilsson och jag är överens om.

Mot bakgrund av underskotten i bytesbalansen och den offentliga sektorns situation måste naturligtvis den ekonomiska politiken ha som en viktig målsättning att begränsa både den offentliga och den privata konsumtionen. Penning-, kredit- och valutapolitiska hänsyn måste därvid av naturliga skäl väga tungt – det är ingen tvekan om detta.

En sådan huvudinriktning av den ekonomiska politiken kan emellertid få negativa följder för den industriella utvecklingen. Den tvåprocentiga diskontohöjningen hämmar exempelvis ökningstakten i industriinvesteringarna. En minskning av konsumtionen i landet får också till följd att efterfrågan på industriprodukter avtar. Därmed avtar naturligtvis också intresset för nya industriella satsningar.

Vi måste konstatera att den restriktiva ekonomiska politik som den förra trepartiregeringen tvingades bedriva under senare delen av 1970-talet kan ge vissa lärdomar i detta avseende. Den var ju en följd av kostnadsexplosionen i vårt näringsliv under åren 1974–1976, och den var en följd av socialdemokraternas expansiva överbyggningspolitik 1974–1975. De åtgärderna fick indirekt, genom att de nödvändiggjorde vissa insatser inom t. ex. finanspolitiken, negativa konsekvenser för industrin.

Industriproduktionen stagnerade redan 1975. Industriinvesteringarna nådde egentligen ingen återhämtning förrän i fjol, då de efter många års stagnation ökade med ca 20 %.

Man måste i detta sammanhang också notera att den svenska industriproduktionens årliga tillväxttakt kontinuerligt minskat ända sedan 1965. Redan då skedde ett markant trendbrott i utvecklingen. Tillväxttakten var 8 % år 1965 för att därefter successivt minska under hela 13 år ned till en minskning år 1978 på 1 %. Därefter har tillväxttakten i industrin återigen börjat öka.

Slutsatsen av detta – och där ger jag Gunnar Nilsson rätt – är att den restriktiva ekonomiska politik som vi av skilda omständigheter tvingas föra måste följas av en offensiv industripolitik för att öka tillväxten och för att minska behovet av denna restriktiva ekonomiska politik.

Jag vill då erinra om att under regeringen Fälldin nr 2 har en rad offensiva inslag i industripolitiken utvecklats. Vi har fortsatt satsningen på de regionala utvecklingsfonderna, som nu har en utlåningskapacitet på 1.5 miljarder och som är samhällets organ för att hjälpa i gång nya företag och för att utveckla näringslivet regionalt.

Investeringsbanken, som är ett gemensamt skötebarn för Gunnar Nilsson och mig, har fått en växande betydelse inom näringspolitiken. Bankens utestående krediter uppgick i slutet av fjolåret till nästan 7 miljarder. Syftet med banken är ju att ge lån till företag som har goda investeringsprojekt och goda expansionsmöjligheter men en otillräcklig finansiell bas.

Genom inrättande av fonden för industriell utveckling har nu en rad nya projekt kunnat förverkligas inom svensk industri. Fonden har ett grundkapital på 300 milj. kr., men sammanlagt har fonden sedan starten i slutet av år 1979 fått totalt 90 ansökningar till ett sammanlagt belopp på 800 milj. kr. Det gäller en rad mycket intressanta utvecklingsprojekt, som visar att svensk industri fortfarande har kvar sin vitalitet. Där finns projekt som berör flygindustrin, motorindustrin, rymdindustrin och andra intressanta områden.

Dessutom har ökade anslag getts till forskning och teknisk utveckling dels via styrelsen för teknisk utveckling, dels genom ökat stöd till den grundläggande naturvetenskapliga forskningen vid de tekniska högskolorna och universiteten. Vi återkommer och lägger fram förslag om en utbyggnad av dessa offensiva industripolitiska insatser i den industripolitiska proposition som jag har för avsikt att förelägga riksdagen den 10 mars.

Dessutom har det när det gäller kapitalförsörjningen till näringslivet tagits en rad initiativ. Jag skall bara erinra om att de förändringar i aktievinstbeskattningen som riksdagen beslutat medfört – trots att man kan få en annan uppfattning av debatten – att riskkapitalförsörjningen till näringslivet underlättats påtagligt. Det frivilliga skattestimulerade skattefondssparandet har också bidragit till att förbättra näringslivets riskkapitalförsörjning.

Vi aviserar nu också nya åtgärder på ett helt annat område. Det gäller exportkreditsystemet, som inte bara skall förlängas utan också byggas ut och få en mer offensiv prägel. Systemet med exportkredit har funnits på försök i tre år. Vi har nu gjort en utvärdering. I syfte att öka slagkraften på exportmarknaden för svensk industri kommer regeringen nu, som aviserades i statsministerns tal i förmiddags, att tillämpa den s. k. consensusräntan. Det

är en åtgärd som prioriterats högt från industrins sida. Det innebär att vi anpassar oss till internationell praxis när det gäller räntevillkoren. Samtidigt finns det all anledning att vi från svensk sida försöker medverka till en sanering av den flora av statsunderstödda internationella exportkrediter som nu sätter sin prägel på exportmarknaderna.

Vi har också sagt att systemet med blandade krediter inom biståndsramen skall byggas ut. Förutsatt att det försöket slår väl ut – och det finns ingenting som tyder på någonting annat – är vi också beredda att bygga ut det ytterligare.

Vi har vidare förklarat oss beredda att intensifiera ett exportfrämjande program, riktat speciellt till småföretagen. Och jag vill i det sammanhanget understryka att exportfrämjande åtgärder av detta slag måste innebära att det svensktillverkade innehållet i vår export ökar. Skall sådana här insatser vara verkningsfulla, är det ett villkor att svenska underleverantörer, svenska komponenttillverkare etc. bättre kan göra sig gällande inom exportindustrin. Vi har dess värre kunnat notera att vi den vägen, så att säga inom ramen för vår export, under senare år har förlorat marknadsandelar.

Nu har man emellertid kommit till insikt om detta även inom industrin själv. Vi har från industridepartementets sida haft överläggningar med företrädare för industrin, och vi har beslutat att tillsammans bilda en arbetsgrupp som skall inventera åtgärder som kan stärka svenska komponenttillverkares och underleverantörers position. Direktör Hans Stahle, som är ordförande i Exportrådet och tidigare ordförande i Industriförbundet, har för industrins räkning åtagit sig att ansvara för och organisera industrins medverkan i detta arbete.

Även representanter för de mindre företagen kommer att inbjudas att delta. Vi har också utfärdat en inbjudan till Metallindustriarbetareförbundet och Mekanförbundet att medverka i arbetsgruppen. Jag tror att dessa åtgärder verksamt skall kunna stärka de svenska underleverantörernas ställning.

I åtgärdspaketet ingår också en stimulans till ökat virkesutbud. Det är uppenbart att råvarutillgången har varit en av de begränsande faktorerna när det gäller den svenska skogsindustrins utveckling.

Jag vill för Gunnar Nilssons kännedom meddela att vi redan för ett år sedan erbjöd den svenska cellulosaindustrin ett system med transportstöd, vilket vi beräknade väsentligt skulle ha ökat och förbättrat råvarubalansen. Det var en frivillig form av transportstöd, som exportindustrin dess värre tackade nej till. Det är värt att notera att en av Gunnar Nilssons fackförbundsordförande också avböjde denna frivilliga uppgörelse, som enligt experter i betydande omfattning skulle ha ökat råvarutillförseln från de s. k. nollzonerna.

Det är inte korrekt, Gunnar Nilsson, att säga att ingenting har hänt när det gäller skogsindustrins struktur. Vi har i industridepartementet fortlöpande haft konsultationer med företag, organisationer och branschföreträdare för att hitta vägar för att påverka strukturutvecklingen i skogsindustrin. Och jag anser nog att vi har kommit en bra bit på väg och att vi nu kan skönja den

framtida strukturen inom skogsindustrin – delvis tack vare det sätt på vilket vi har agerat utan att låsa positionerna men med syfte att ha en flexibel politik för att främja strukturförändringar.

Gunnar Nilsson tog också upp trähusföretagens situation. Utbyggnaden av det exportfinansieringssystem som jag nyss talade om främjar i väsentlig mån just de svenska trähusexportföretagens möjligheter att hävda sig på exportmarknaden. Men viljan till samverkan måste faktiskt företagen själva tillhandahålla. Vi har skapat förutsättningarna; företagen måste ta de chanser som detta ger på exportmarknaden.

En industriell expansion är en viktig och avgörande förutsättning för att balansen i den totala samhällsekonomin skall kunna främjas. Om detta råder naturligtvis enighet. Det är vägarna mot detta mål som vi här kan diskutera.

Det är emellertid uppenbart att hela västvärldens industrier drabbats av allvarliga bakslag under 1970-talet. Det gäller även en traditionellt stark industri som den västtyska, som det kan finnas anledning att titta litet speciellt på. För nästa år räknar västtyskarna med kraftigt minskade investeringar och totalt i ekonomin en negativ BNP-utveckling. Detta likartade industriella förlopp i hela västvärlden, där samtidigt nu regeringarna säger sig prioritera en inhemsk industriell utveckling, blir både en utmaning och ett hot mot Sveriges industripolitiska ambitioner. Utmaningen består i möjligheten för svensk industri att aktivt ta del i andra länders industriella nysatsningar. Hotet består i att vi hamnar på efterkälken och möter allt hårdare konkurrens på världsmarknaden, delvis från nya industriländer.

Jag tror att jag känner Sveriges fackföreningsledare och företagsledare ganska väl, och jag finner i uppgörelsen mellan SAF och LO ett belägg för att man nu föredrar utmaningen framför hotet att förlora i konkurrenskraft.

Slutsatsen av detta måste emellertid bli att svensk industri nu i allt större utsträckning också förverkligar sina befintliga investeringsplaner. Företagen har nu gott om likvida medel, som bör omsättas i konkreta investeringsprojekt. Regeringens industripolitik ligger fast. Man vet varåt vi syftar. Industrisektorn kommer att prioriteras inom näringspolitiken och inom den ekonomiska politiken. Detta innebär att långsiktiga industriella satsningar bör prioriteras av företagen framför fastighetsspekulationer och diverse finansiella transaktioner. Dagens ekonomiska läge, där regeringen tvingats prioritera kredit- och penningpolitiken framför en lågräntepolitik, till förmån för ett gynnsammare investeringsklimat, får inte tas till intäkt för att uppskjuta planerade investeringar inom industrin. Industriinvesteringarna måste hållas uppe på en hög nivå, trots det nuvarande ränteläget, om man vill planera för framtiden och för de möjligheter som trots allt kan yppa sig för svensk industri inom den närmaste framtiden.

Ett gynnsamt investeringsklimat för industrin förutsätter också god tillgång till riskvilligt kapital. Regeringen har, som jag sade tidigare, vidtagit en rad åtgärder för att öka tillgången på sådant kapital. En principiellt viktig markering gjordes genom sänkningen av aktievinstbeskattningen. Därmed

klargjorde vi att börsen även i fortsättningen skall utgöra en viktig källa för företagens försörjning med riskvilligt kapital. Vi kan notera att börsen nu också fått ett nytt liv efter många års nära nog stiltje. Jag skulle därför vilja uppmana industrin att ta till vara det nu klart ökade intresset hos allmänheten för aktieplaceringar. Nyemissionsverksamheten ifrån industrin måste enligt min uppfattning nu öka.

I detta sammanhang måste jag emellertid beklaga att det ännu inte gått att nå en politisk enighet om hur näringslivets långsiktiga kapitalbehov skall lösas. Socialdemokraterna håller nästan krampaktigt fast vid att löntagarfonder enligt den socialdemokratiska modellen är den enda tänkbara lösningen. Detta fasthållande vid denna idé har dess värre verkat avskräckande på industrins investeringsvilja. Det finns dock självfallet vägar ut ur dessa nuvarande låsta positioner. Låt oss diskutera dem.

Socialdemokraterna bör också notera att inget annat land med en stark socialdemokrati i opposition eller i regeringsställning så hårt har fixerat sig vid en för industrins utveckling så ytterligt kontroversiell fråga som just denna.

Jag kan ta Norge som ett exempel. Den norska socialdemokratiska regeringen lade i höstas upp en ny industripolitik, där man klart pekar på lönsamhetsutvecklingen som någonting centralt. Den låga soliditeten i företagen är ett problem, men man nämner ingenting om löntagarfonder enligt den klassiska socialdemokratiska modellen.

Den norska regeringen har dragit samma slutsatser som vi gör, nämligen att aktiemarknadens roll i riskkapitalförsörjningen måste öka. Man har också lagt fram ett förslag för att stimulera aktiemarknaden. Det kan vara värt att notera hur man där löser problemen.

I Västtyskland, för att ta ett annat exempel, har man löst frågan om löntagarnas andel i förmögenhetsbildningen. Genom kollektivavtal och sparstimulerande åtgärder från regeringen har sparandet i ekonomin ökat högst väsentligt. De statliga sparstimulanserna har blivit så utformade att de met gynnar låginkomsttagarna, och därmed har förmögenhetsfördelningen bland hushållen blivit fördelningspolitiskt tilltalande.

Jag tycker att man även i vårt land borde hitta en form för ökad kapitalbildning som skulle kunna få en bred uppslutning i samhället. Det vore därför olyckligt – jag vill säga det med tanke på informationer som nu kommer från löntagarfundsutredningen – om socialdemokraterna ånyo låste fast sig vid sin mera dogmatiska inställning i löntagarfundsfrågan, i varje fall i de avseenden den är oförenlig med vårt nuvarande ekonomiska och politiska system.

Enligt min mening måste vi under 1980-talet stärka även den kollektiva kapitalbildningen i samhället. För detta talar inte minst att AP-fonderna inte längre kommer att växa. Denna ökade kollektiva kapitalbildning måste emellertid förenas och kompletteras med ett ökat hushållssparande. Det är orimligt att bygga samhällets kapitalbildning huvudsakligen på kollektiv grund. Parallellt måste det finnas ett aktivt individuellt sparande, både i och utanför näringslivet, och de kollektiva former vi förespråkar måste

kompletteras av system för placering som medger just det aktiva personliga engagemanget i näringslivets utveckling.

Låt mig till sist, herr talman, summera genom att säga att regeringens åtgärdsprogram har en klar inriktning mot en offensiv politik i syfte att återställa balansen i ekonomin. Det blir alltfört en mödosam vandring, men det är en nödvändig vandring på vägen mot en sundare samhällsekonomi och för tryggare och bättre förhållanden på arbetsmarknaden.

Jag räknar med industrins aktiva medverkan i detta arbete. Vi måste nu samfällt gå från ord till handling. Inom det industripolitiska fältet är målinriktningen klar – det gäller att stärka svensk industris ställning på både export- och hemmamarknaden. Endast på det sättet kan vi säkra sysselsättningen i vårt svenska samhälle.

Anf. 38 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Det sägs ibland att en av människosläktets främsta tillgångar är vår anpassningsförmåga. Utan den skulle vi kanske inte överleva många påfrestningar. Men nog kan man väl önska att vi ibland kunde streta emot litet mera, att vi lät bli att acceptera, lät bli att anpassa oss.

I Sverige har vi börjat att anpassa oss att låna pengar, anpassa oss till en spekulationsekonomi, anpassa oss till en situation med väldigt stora underskott i bytesbalans och i statsfinanser. Räntan på våra skulder är nu den utgift i statsbudgeten som ökar snabbast.

I Storbritannien är det en annan post, nämligen arbetslöshetsunderstöden, som är den starkast växande posten i statsutgifterna. Där har man efter hand anpassat sig till arbetslösheten. För några år sedan trodde man att siffrorna 1 miljon, sedan en 1,5 och sedan 2 miljoner var magiska gränser för arbetslösheten. Man trodde att det skulle leda till explosioner av protester, om de gränserna överskreds. Men människorna har anpassat sig.

Den här anpassningen till arbetslöshet finner vi tyvärr på fler ställen runt om i världen.

När arbetsmarknadsutskottet för någon vecka sedan var på besök hos AMS sade generaldirektör Rehnberg bl. a. att den allvarligaste faran för oss här i Sverige är en växande tolerans mot arbetslösheten.

Och det är ju inte så, att man i Storbritannien klarar arbetslösheten utan stora problem. För de enskilda människorna är svårigheterna stora. En del klarar inte sysselsösheten utan hamnar i alkoholism, i självmord. Och i de områden där arbetslösheten är som störst är råheten och hänsynslösheten människor emellan ett dominerande inslag i vardagslivet. Människorna i Storbritannien börjar nu så småningom bli varse de här problemen. Enligt opinionsundersökningarna är nu oron för arbetslösheten den politiska fråga som människorna i England fäster störst vikt vid.

Här hemma på den svenska arbetsmarknaden ser utsikterna – efter våra förhållanden – inte så särskilt ljusa ut framöver. Vi får färre lediga platser. Varslen om uppsägning och permittering blir fler och fler.

Arbetslösheten stiger. Den drabbar i väldigt stor utsträckning de unga, den drabbar kvinnorna, men den drabbar också efter hand allt fler människor

som sedan länge har varit etablerade på arbetsmarknaden. De regionala skillnaderna har ökat. I Norrbotten står nu ungefär 15 % av människorna utanför den reguljära arbetsmarknaden.

Antalet kvinnor som jobbar deltid av arbetsmarknadsskäl, dvs. som egentligen är delvis arbetslösa, ökar också.

Bland byggnadsarbetarna är arbetslösheten nu närmare 7 %.

Jag talade förut om den stigande toleransen mot arbetslöshet ute i världen. Många kanske rycker på axlarna och säger: Det där rör ju inte oss, de där problemen är ju inte relevanta här, vi har ju en annan situation i Sverige. Och i dag har vi det. Men det finns ändå all anledning för oss att vara vaksamma, så att vi inte börjar att steg för steg acceptera en högre arbetslöshet.

Man kan ställa frågan: Är det nödvändigt att vi här i Sverige har den arbetslöshetsnivå som vi har i dag? Är det nödvändigt att arbetslösheten är så hög här hemma som den är just nu? Svaret på den frågan måste bli nej.

Tag byggnadsarbetarna som ett exempel. Regeringen räknade i förra årets budgetproposition med att det skulle påbörjas 60 000 lägenheter. Det blev bara 48 000. Man kan räkna ut skillnaden i antal mellan de planerade lägenheterna och dem som verkligen sattes i gång. Då finner man en skillnad i investeringspengar på 6 miljarder kronor. Tänk, så många byggnadsarbetare och andra människor här i landet som skulle ha kunnat få jobb, om vi hade fått i gång de investeringarna!

Det finns med andra ord möjligheter för regeringen att genom en stimulans av bostadsbyggandet minska arbetslösheten. Vi har i våra motioner föreslagit åtgärder för det.

Det skulle vidare ha funnits utrymme för regeringen att i stället för den öppna arbetslösheten sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Under fjärde kvartalet 1980 var det nästan 20 % fler arbetslösa än motsvarande kvartal året innan. Men det var 35 000 färre personer som var föremål för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Man kan alltså säga att arbetslösheten i Sverige inte skulle ha behövt vara så hög som den nu är. Man kan också säga att regeringen faktiskt tolererar en högre arbetslöshet än nödvändigt. Regeringen har de politiska instrumenten i sin hand för att minska arbetslösheten. Vi socialdemokrater säger i våra förslag: Använd de instrumenten!

Det finns många som befarar att situationen på arbetsmarknaden kommer att bli ännu värre nästa år än den vi har att räkna med nu i vinter. Därför räcker det naturligtvis inte med bara arbetsmarknadspolitiska insatser. Regeringen måste planera för en effektiv sysselsättningspolitik som kan klara 1980-talet.

Man kan fråga sig hur det nya sparpaketet passar in i den bilden. Statsrådet Åsling, som nu har lämnat kammaren, stod i denna talarstol för en stund sedan. Han är det statsråd som skall ansvara för regionalpolitiken. Men under den tid som han har haft ansvaret för den har de regionala skillnaderna i sysselsättning mellan olika delar av landet ökat. Arbetslösheten i skogslänen och i glesbygden är i dag ett enormt problem. Jag ställer frågan till

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

regeringens företrädare: Vilka förslag i detta nya sparpaket kommer att hjälpa upp den situationen?

Eva Winther, som står långt ner på talarlistan, har varit jämställdhetsminister och är såvitt jag förstår djupt engagerad i kvinnornas rättigheter i det här samhället. Hon borde känna verklig oro för den situation som råder på arbetsmarknaden. Kvinnorna är ju i majoritet bland de arbetslösa. Särskilt hårt drabbas de unga flickorna.

Enligt uppgifter i Dagens Nyheter i dag skulle regeringens åtstramning av kommunernas och landstingens ekonomi innebära att 10 000-tals jobb är i farozonen. Man ställer sig naturligtvis frågan: Vilka åtgärder planerar regeringen att vidta för att ge de människor som mister sin sysselsättning i kommuner och landsting jobb inom den privata sektorn? När kommer i så fall dessa åtgärder att vidtas? För det kan väl ändå inte vara så att man räknar med att göra ytterligare 10 000-tals människor arbetslösa. Det är inte genom arbetslöshet och låg ersättning från arbetslöshetskassorna som vi kan klara den ekonomiska krisen i detta land.

Socialdemokratin kommer inte att acceptera en sådan utveckling. Vi har i motioner till årets riksdag lagt fram förslag som innebär att man i stället skall gå den andra vägen och bättre än i dag utnyttja de arbetskraftsresurser som finns i det här landet.

Statsminister Fälldin talade i morse varmt om hänsynstagande till andra människor. Han sade att vi måste bygga upp ett samhälle med större gemenskap och mer ansvar för varandra. Herr talman! Jag skulle vilja påstå att vi tar ansvar och visar hänsyn mot människor om vi försöker förhindra att arbetslösheten tar ytterligare tag om det svenska samhället.

Det finns en dikt av Stig Dagerman som jag ofta tänker på. Jag tänkte på den senast i morse när jag lyssnade på Thorbjörn Fälldins anförande. Dikten, som jag tror somliga känner igen, lyder så här:

”Jorden kan du inte göra om,
stilla din häftiga själ,
endast ett kan du göra:
en annan människa väl
men detta är redan så mycket
att själva stjärnorna ler
en hungrande människa mindre
betyder en broder mer.”

Den här dikten fyller mig med motstridiga känslor. Så rätt och ändå så fel.

I politiken måste vi både kunna göra om världen och göra andra människor väl. Vi måste se människorna bakom statistiken, bakom siffrorna. Jag tror att något av det bästa vi kan göra en annan människa är att verkligen visa att den människan också behövs i det gemensamma arbetet. Det är många människor i Sverige i dag som ställs utanför arbetsgemenskapen. Det är många människor som vi visar den grävsta hänsynslöshet mot genom att inte ta till vara deras arbetsvilja.

Det måste vara en av regeringens allra viktigaste uppgifter att hindra att

arbetslösheten ökar i Sverige. Det finns politiska förutsättningar för att redan nu, redan i dag, genomföra en sådan politik.

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

Anf. 39 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Den sortens anpassning som Anna-Greta Leijon talade om hoppas jag också att vi försöker undvika – en anpassning till högre arbetslöshet, till fortsatt upplåning utomlands, till ett högt inflationsläge och en hög räntenivå, till en ekonomi där den svarta och grå sektorn växer medan den vita ser ut att ha förlorat en del av farten.

Men det finns en annan anpassning som är oundviklig, och det är anpassningen av vår ekonomi till nya förhållanden. Och jag är litet osäker på hur insikten är på den punkten när Anna-Greta Leijon tar till orda.

Inom OECD-länderna räknar man numera med att arbetslösheten under det närmaste året kommer att uppgå till 25 miljoner människor. Den har en tid legat på 15–17 miljoner. I dag är den uppe kring 20. Och inom ganska kort tid räknar man alltså med att den skall nå 25 miljoner.

Anledningen är de nya påfrestningar som de västliga ekonomierna har utsatts för och som försämrat deras bytesförhållanden. Motåtgärderna är försök att få till stånd en exportledd tillväxt. Man går litet olika vägar, som bekant. I några länder tummar man medvetet på målet den fulla sysselsättningen. I andra tvingas man acceptera en dramatisk ökning av arbetslösheten.

25 miljoner människor – det kan finnas anledning att stanna ett tag inför det talet. Tänk er att alla människor i vårt land var arbetslösa! Tredubbla sedan den mängden! Det är en ofattbar massa arbetslösa människor – ofattbar just därför att vi här talar om den rika delen av världen, de västliga industrialiserade länderna.

Det här är alltså mer än en siffra ur en intressant statistik. Det handlar om den ekonomiska miljö som vårt land har att verka i. Det är OECD-länderna som i huvudsak är våra handelspartner. Det är en hotbild som vi har skrämmande nära inpå oss.

Vi är ett av OECD-länderna. Vi har hittills bara marginellt bidragit till den här dystra summeringen. Vilka förutsättningar har vi då att också i fortsättningen klara oss bättre än de övriga länderna, som har legat och ligger på arbetslöshetsnivåer kring 8 och 10 % och över 10 %? Anna-Greta Leijon var också inne på den frågan, och jag lyssnade med stort intresse.

Jag menar att det finns några faktorer som gör det möjligt för oss att undvika den utvecklingen. Vi har en strategi för den här omvandlingen av ekonomin. Det är en medveten strategi som går ut på att industrin skall få resurser för att kunna expandera och att oljeimporten – roten till det onda – skall nedbringas. De på det viset frigjorda resurserna skall möjliggöra den industriella expansionen. Om vi inte lyckas med det, så lyckas vi inte heller klara sysselsättningen och välfärden på sikt.

Det är i det sammanhanget som den berömda kakan kommer in. Om vi vill sätta av resurser till industrins investeringar, kan vi inte samtidigt konsumera dessa resurser. Om vi försöker oss på att äta kakan två gånger måste vi låna

*Allmänpolitisk
debatt*

ihop till den ena biten, och det är precis det som vi inte längre kan hålla på med – den anpassningen kan vi inte klara av.

Den här åtstramningen som är nödvändig och denna insikt om att resurserna måste disponeras på ett annat sätt framskyftar här och där i socialdemokratiska skrifter och anföranden. I den motion om arbetsmarknadspolitiken som har väckts till årets riksmöte sägs att man måste sanera statsfinanserna. Men några slutsatser beträffande hur det går till utan att angripa utgiftssidan finns inte. Det är ett evigt pendlande mellan å ena sidan att bara basa på som om ingenting har hänt och å andra sidan en insikt om att någonting bestående ändå har hänt i den svenska ekonomin som gör att vi måste anpassa våra utgifter därefter, satsa på en industriell utbyggnad som återger oss balansen. Jag är som sagt litet osäker på huruvida Anna-Greta Leijon erkänner det här problemet eller om hon bara vill gå förbi det, därför att hon inte har några förslag till lösningar.

Vi står alltså inför en väldig strukturomvandling i ekonomin. Denna omvandling skall ske på litet nya villkor. Förr – kan man säga – när människor rörde sig från en bransch till en annan kunde de räkna med att få ekonomisk ersättning för det. Vi vet att höglönebranscher i dag har problem. När folk måste gå från varven till andra jobb är det inte säkert att de får ekonomisk ersättning, högre lön för det obehaget. Den här strukturomvandlingen måste också gälla den offentliga sektorn. Även om antalet sysselsatta ökar framöver inom denna, så vet vi att omprioriteringar måste till som gör att man också här har en strukturomvandling att se fram emot. En tredje ny ingrediens i denna strukturomvandling är elektroniken, som breder ut sig och används i allt fler sammanhang. Vi vet att den kommer att påverka många arbetstillfällen.

Jag menar ändå att våra förutsättningar är bättre än många andra länders. Utgångsläget är bättre. Vi har f. n. under 100 000 arbetslösa. Vi har – som jag sade – en medveten strategi när det gäller att klara den här omstrukturen. Vi har lång erfarenhet av hur arbetsmarknadspolitiska åtgärder och verktyg skall hanteras. Vi har en bred politisk enighet om att sysselsättningsmålet inte skall överges, att man inte får tumma på den fulla sysselsättningsprincip. Allt detta är goda utgångsförutsättningar som vi skall tillvarata.

Jag har med stort intresse läst den välskrivna motion som socialdemokraterna lämnat in om arbetsmarknadspolitiken. Den tar upp de här frågorna. Dess värre finns inga slutsatser beträffande resonemangen. Jag hoppas att det är en signal till en öppen diskussion och att de tvärsäkra slutsatserna också i fortsättningen kan lysa med sin frånvaro, att vi alltså kan få en öppen och konstruktiv debatt om vilka åtgärder som är de bästa framöver.

En sak är säker: Vi har inga outsinliga ekonomiska resurser att använda för att bara öka på och öka på, utan vi måste omprioritera också inom vår sektor och se till att resurserna används ständigt bättre. Hur vi lyckas med detta bestämmer vi inte riktigt själva. Vi lever i en öppen ekonomi, och vi vill fortsätta att göra det. Men ambitionen behöver ingen ta fel på. Vi skall till randen av utmattning satsa våra krafter, våra idéer, vår fantasi och vår förmåga på att klara den här omställningen av vår ekonomi utan att under

tiden dra på oss en oacceptabelt hög arbetslöshet. Jag hoppas att därom råder politisk enighet.

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

Anf. 40 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Jag är glad över att Ingemar Eliasson har läst den motion om arbetsmarknadspolitik inför 1980-talet som vi har väckt, och jag hoppas att den läsningen kommer att sätta sin prägel på det propositionsarbete som han är mitt uppe i.

Jag håller med Ingemar Eliasson om att våra förutsättningar att i det här landet klara oss undan en arbetslöshet som ligger på sådana nivåer som man har i många andra länder är ganska goda. Det beror bl. a. på att vi under den socialdemokratiska tiden har byggt upp en effektiv arbetsmarknadspolitik. Den har utnyttjats, inte minst under den förra konjunkturnedgången, också av den borgerliga regeringen.

Tyvärr finns det oroande tecken som tyder på att regeringen inte längre är lika villig att satsa pengar på arbetsmarknadspolitik. Men i det korta perspektivet, Ingemar Eliasson, har vi inte så mycket annat att göra för att hindra en hög öppen arbetslöshet än att gå vidare med arbetsmarknadspolitik. Jag påstår faktiskt – och det tror jag inte att Ingemar Eliasson kan förneka – att vi i dag egentligen har ett utrymme i form av beredskapsarbeten och i form av arbetsmarknadsutbildning, som om det användes skulle kunna medverka till att vi hade några tiotusen färre människor i öppen arbetslöshet.

Men naturligtvis skall vi inte ta till de här åtgärderna om det finns andra möjligheter. Jag pekade på ett annat område som vi vet av tradition betyder väldigt mycket för sysselsättningen, nämligen byggbranschen. Ingemar Eliasson sade ingenting om de konkreta förslag som socialdemokraterna år efter år har lagt fram här i riksdagen för att försöka stimulera bostadsbyggandet, ett bostadsbyggande som kunde ge jobb åt byggnadsarbetare men också åt väldigt många andra människor på den svenska arbetsmarknaden. Vi hade förra året en igångsättning som var skrämmande låg. Tyvärr tyder många tecken på att igångsättningen under nästa år inte blir högre, utan tvärtom kanske lägre än 1980.

Det finns konkreta, praktiska förslag från socialdemokraterna som Ingemar Eliasson redan i dag skulle kunna ta fasta på och som skulle kunna minska arbetslösheten.

Anf. 41 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Anna-Greta Leijon säger att det finns tecken som tyder på att regeringen inte längre skulle vara lika villig att använda de arbetsmarknadspolitiska instrumenten för att hålla nere arbetslösheten. Det är ett ogrundat påstående. Anna-Greta Leijon vet att arbetsmarknadsverket har fått de resurser som man har bedömt vara nödvändiga i det läge vi befinner oss i. Nästan 1 miljard kronor fick verket i påspädning av resurserna strax före jul. De resurser som behövs för att vi skall kunna expandera både arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete finns tillgängliga – vi vet inte hur länge

*Allmänpolitisk
debatt*

de räcker, men hittills har inte någon annan bedömning gjorts.

I den motion som socialdemokraterna har väckt finns inte heller något yrkande om nya resurser. Det hade funnits möjlighet, om ni hade dragit den slutsatsen, att be riksdagen att anslå mera medel. Jag tycker för min del att det var klokt att inte sluta motionen med ett sådant mekaniskt yrkande. Det finns trots allt en gräns för hur mycket vi kan klara bara genom att expandera volymen arbetsmarknadspolitiska insatser.

När det gäller byggsysselsättningen finns det skäl att med oro se på just den marknadens utveckling. Jag tycker att det finns anledning att fundera över stimulansåtgärder särskilt på det området. De uppslag som hittills har kommit har dock en rad svagheter. Det gäller inte minst tanken på att sänka eller avveckla moms. På sin tid försökte sig ju den socialdemokratiska regeringen på detta. Det gav åtminstone ett antal byråkrater mycket arbete. I övrigt är det oklart, om det hade någon effekt. Någoting i den riktningen skulle vi kanske ändå pröva på under förutsättning att resurserna finns tillgängliga i statsbudgeten, så att budgetunderskottet inte ökar. För varje besparing på annat anslag som regeringen föreslår har ju socialdemokraterna invändningar. Därför blir naturligtvis min fråga till Anna-Greta Leijon: Om vi nu hittar en åtgärd som leder till målet att fler bostäder byggs under 1981, vilken utgiftspost är då Anna-Greta Leijon beredd att dra ned på för att vi skall kunna använda resurserna på det här området i stället?

Anf. 42 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Ingemar Eliasson säger att det finns anledning att fundera över åtgärder för att få ett högre bostadsbyggande och därmed också stimulera sysselsättningen. Det är ju inte nu i år som vi socialdemokrater har börjat att tala om den här saken. Under flera år har vi lagt fram olika förslag för att stimulera bostadsbyggandet. Men gång på gång har regeringen avvisat förslagen, och i dag har vi hamnat i en situation som är mycket besvärlig. Bostadsbyggandet är nere på den rekordlåga nivån 48 000 igångsatta byggen 1980, och man kan befara en ännu lägre siffra för 1981. Det brådskar med de här åtgärderna. Regeringen får inte fundera för länge, ty då finns det snart inga kvar som kan bygga de här bostäderna.

När det gäller frågan om arbetsmarknadspolitiska åtgärder i det korta perspektivet har kanske Ingemar Eliasson uppmärksammat att vi faktiskt har lagt fram inte bara en utan två motioner om arbetsmarknadspolitik. Den ena motionen handlar om arbetsmarknadspolitiken 1981. I den kräver vi dels en bättre ersättning för de människor som är arbetslösa än vad regeringen föreslår, dels ett bättre utnyttjande av regeringen av de arbetsmarknadspolitiska instrument som finns. Vi kräver faktiskt att regeringen redan i vår kommer tillbaka till riksdagen och redovisar åtgärder. Pengar för arbetsmarknadspolitiken brukar ju riksdagen ge på ett s. k. konjunktur neutralt sätt, men det har aldrig någonsin förutsatts att pengarna sedan skall styra verksamheten. Det som skall styra verksamheten är situationen på arbetsmarknaden. Ingemar Eliasson säger att det inte finns några tecken som tyder på att regeringen nu skulle vara mera villig till åtstramning på det här

området än tidigare. Jag vill påstå att det finns ett mycket klart faktum som talar i den riktningen – tyvärr måste jag säga. Vi har 20 % högre arbetslöshet nu än för ett år sedan samtidigt som 35 000 färre människor är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Dessa siffror talar tyvärr ett enkelt och klart språk.

Anf. 43 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Det var ju så, Anna-Greta Leijon, att arbetslösheten sjönk mellan november och december från 96 000 till 86 000 personer. Det föreligger stora regionala skillnader, och resurserna har naturligtvis fördelats olika för att möta denna skillnad i arbetsmarknadsläget. Inför den försämring som vi kunde förutse tilldelades arbetsmarknadsverket nya resurser. Den expansion av åtgärder som behövs för att möta ett försämrat sysselsättningsläge pågår genom utvidgning av arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten etc.

Men det är dessutom så – och på den punkten trodde jag att vi i tidigare debatter hade uppnått en viss enighet, Anna-Greta Leijon – att platsförmedlingen måste komma i första hand. Då får man vara litet försiktig med att anvisa de arbetssökande den här typen av åtgärder. Det är alltid bättre att få en varaktig lösning på den sökandes arbetsproblem än att så fort som möjligt ge en kortsiktig lösning. Därför jobbar arbetsmarknadsverket intensivt med att i första hand krama ur så mycket som går av det som finns i form av lediga platser, och det tar ibland tid.

Nu finns resurserna för expansion av såväl arbetsmarknadsutbildning som beredskapsarbete. Och om riksdagen vill öka på de resurser som regeringen behöver så finns den friheten. Vi har finansfullmakten till vårt förfogande, och det är den som har använts för att ge den miljard som AMS fick strax före jul.

När det gäller byggsidan är det ju inte bara att säga att fler bostäder skall sättas i gång. Som Anna-Greta Leijon vet har ju regeringen inte alla instrument i sin hand därvidlag. Kommunerna och de enskilda byggherrarna har ett avgörande inflytande, och framför allt måste ju efterfrågan finnas för att man skall våga dra i gång ett ökat byggande. Ett ökat byggande behövs för att undvika en bristsituation senare, men om vi skall ge denna extra stimulans, måste det vara på villkor att resurserna finns tillgängliga inom den statliga budgeten. Jag noterade att Anna-Greta Leijon dess värre inte hade något förslag till hur detta utrymme skulle skapas. Vi söker med ljus och lykta efter ett verksamt medel att stimulera igångsättningen av fler bostäder, men under detta speciella villkor att det inte ytterligare ökar budgetunderskottet. Vi skulle ju undvika den "anpassningen". Anna-Greta Leijon, att bara öka på vår utlandsupplåning.

Anf. 44 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Ett av de viktigaste målen för den ekonomiska politiken är att upprätthålla full sysselsättning – det är vi överens om. Därför är de stora underskotten i bytesbalans och budget oroande. De driver upp inflationen

och ger minskat utrymme för de investeringar som behövs för att på sikt trygga sysselsättning och välfärd. Den handlingsplan som regeringen nu har presenterat och som har folkpartiet som tillskyndare innebär offensiva insatser, samtidigt som man stramar åt de offentliga utgifterna. Den borde, tillsammans med avtalet inom SAF-LO-området, bidra till att dämpa försämringstakten i den svenska ekonomin och ge skjuts åt investeringarna.

En besvärande ekonomisk situation får inte innebära att utsatta grupper lämnas åt sitt öde. Ungdomar, kvinnor och handikappade drabbas lättare än andra grupper av arbetslöshet, och invandrarna har svarast att finna ett jobb. Det behövs också insatser för att komma till rätta med den regionala obalansen. Vi måste ständigt kämpa mot arbetslösheten. Människor måste känna att de behövs – jag håller med Anna-Greta Leijon om det.

Det är kvinnorna som har stått för sysselsättningsökningen under 1970-talet. 390 000 fler kvinnor var sysselsatta 1980 än 1970. Medan kvinnornas sysselsättning har ökat, har sysselsättningen sjunkit för män. Enligt långtidsutredningen kommer arbetskraftstillväxten fram till 1985 att till 90 % bestå av kvinnor. Men kommer kvinnorna att kunna ta de jobb som finns?

Vi får en minskad ökningstakt i den offentliga sektorn – inte en minskning av den offentliga sektorn utan alltså en minskad ökningstakt. Industrijobben kommer att öka med ungefär 10 000 per år, under förutsättning att vi får ordning på vår ekonomi. Vi vet att datoriseringen kommer att innebära bortfall eller förändring av många arbetsuppgifter inom traditionella kvinnliga arbetsområden. Arbetsmarknaden är fortfarande tudelad; flickor och kvinnor väljer yrke och arbete inom ett fåtal områden, de har låga löner, de arbetar deltid. Detta gör kvinnorna särskilt sårbara. De har svårt att komma in på arbetsmarknaden, de drabbas av olika förvärvshinder. Skall de unga flickorna och kvinnorna ha en chans på arbetsmarknaden och skall arbetsgivarna få den arbetskraft de behöver, krävs i första hand tre saker:

1. Attitydförändringar. Kvinnor måste komma på tanken att välja otraditionellt och våga fullfölja den tanken. Arbetsgivare, arbetsledare och kompisar måste inse att kvinnor klarar jobbet.

2. Utbildning och vidareutbildning.

3. Vi måste slå fast pappors skyldighet att ta hand om sina barn.

När det för det första gäller attityder rör det vår roll och identitet, det som ger trygghet och självförtroende. Alltför många av oss bär med sig bilden av den tuffa, starka mannen/försörjaren och den svaga kvinnan som ägs, beskyddas och försörjs. Det kan vara svårt för många män att acceptera att en kvinna kan klara samma jobb som de själva. De jobb som kvinnor tar inom industrin tenderar fortfarande att bli kvinnojobb inom företaget.

Här finns mängder av fördomar att slåss mot och många myter att krossa.

Syo-konsulenterna i skolan, yrkesvägledarna och platsförmedlarna på arbetsförmedlingen har viktiga uppgifter när det gäller att försöka informera

och övertyga både kvinnor och företagare om att de biologiska skillnaderna mellan kvinnor och män inte behöver vara ett hinder för att kvinnor skall kunna ta industrijobb.

Rädsla och osäkerhet är ofta ett hinder för kvinnorna, och en del företagare kan helt enkelt inte föreställa sig kvinnor på vissa jobb. De har en massa argument emot: Då måste vi bygga omklädningsrum, kvinnorna vill bara jobba deltid, de kommer att vara borta från arbetet så mycket. - Det är ju som bekant enbart kvinnor som har barn i det här landet, inte männen. Kvinnor orkar inte lyfta, säger man. Att vara byggstäderska eller vårdbiträde på långvård, där man lyfter 80-90 kilos patienter, förutsätts kvinnor däremot klara. Det är helt klart att arbetsmiljön måste förbättras och att de verktyg och maskiner som används måste utformas med utgångspunkt från kvinnors kroppsbyggnad.

Men både kvinnorna och företagen måste ta chansen, annars klarar vi inte framtiden. Jämställdhetslagen och jämställdhetsbidraget finns med som påtryckare och stöd.

För det andra: Utbildning och vidareutbildning är ett måste för de unga flickorna och kvinnorna om de skall kunna ta de jobb som finns. Det är viktigt att kvinnor får del av den vidareutbildning som sker inom företagen och hos myndigheter. Och i det sammanhanget tycker jag att det är mycket viktigt att vi ser upp i det sparande som nu är nödvändigt. Det får inte bli så, att man spar in just de kurser som stärker kvinnors självförtroende och ger stöd till vidareutbildning, de kurser som ger insikter i vad datoriseringen innebär i förändrade arbetsuppgifter som ofta gäller kvinnornas arbeten.

För det tredje är det nu dags att slå fast pappornas skyldighet, inte bara att ta ett ekonomiskt ansvar utan också att ta vårdansvar för sina barn, bl. a. genom att ta ut sin del av ledigheten. Föräldraledigheten bör, enligt mitt förmenande, delas mellan föräldrarna. Företagare har accepterat - och det har väl också ansetts meriterande - att män är frånvarande på grund av repetitionsövningar och reservofficersutbildning, för att inte tala om kurserna i sensiträning. Sådant går bra. Men en föräldraledighet, som ju kan planeras in i företagets schema långt i förväg, är tydligen katastrof och blir ett hinder i karriären för den man som vill ta det fulla ansvaret för sina barn. Slöpa sensiträningsskurserna, var hemma med barnen i stället! Det ger oss säkert ett mänskligare arbetsliv.

Vi har under senare år fått en tröghet på arbetsmarknaden. Det är tryggare för den som har fått ett jobb, men det har blivit svårare att komma in på arbetsmarknaden. Det har blivit svårare att passa samman de arbetslösa och de lediga jobben. Det är därför viktigt med en ökad satsning på platsförmedling.

Vi behöver en ökad rörlighet på arbetsmarknaden, sägs det bl. a. i finansplanen. Jag menar att ordet rörlighet måste definieras. Rörlighet får inte ensidigt innebära att människor i skogslänen måste flytta till södra delen av Sverige. Vi norrbottningar är sedan 1960-talet allergiska mot ordet rörlighet, eftersom det då när vi hade en socialdemokratisk regering bara betydde en sak, och det var att flytta till Stockholm eller längre söderut. Men

det är helt klart att vi återigen måste tala om geografisk rörlighet, när det är så att man i vissa delar av Sverige inte kan tänka sig att flytta från ett företag till ett annat i samma stad eller att pendla några kilometer eller mil till ett jobb, något som för oss i norr är en självklarhet och en nödvändighet.

Den yrkesmässiga rörligheten, kapitalets rörlighet och rörlighet i tänkandet när det gäller personalrekratering måste vara de viktigaste inslagen för att få arbeten och arbetslösa att nå varandra.

När det gäller Norrbotten måste staten som ägare ta ansvar för basindustrierna. Offensiva insatser måste göras där. Samordning av prospekteringsinsatser behövs. Man måste öka dessa i malmfälten för att få fram industrimineral som kan ge nya jobb. Vi behöver pengar snabbt för att ta upp en gruva, Viscariagruvan. De regionalpolitiska medlen ger inte den effekt vi hoppats. Jag anser att vi måste fundera över hur de skall kunna kompletteras och förändras. Kanske differentierade arbetsgivaravgifter, en fråga som nu skall utredas, kan vara en modell. Differentierad energibeskattnings, som föreslås i handlingsplanen, kan vara ett medel för att minska kostnaderna för människorna i norr. Jag tror också att den regionala nivån bör få ett större ekonomiskt ansvar för utvecklingen i resp. län.

Till sist, herr talman! Vi kan inte fortsätta att låna 2 miljarder kronor per månad utomlands. Alla krafter måste användas för att vi skall komma till rätta med vårt underskott. Det krävs att vi allesammans ställer upp.

Men låt oss också se litet utöver våra gränser, till människorna i utvecklingsländerna, där 800 miljoner svälter och ungefär lika många är analfabeter. Det kan ge perspektiv på den utmaning som ligger framför oss.

Anf. 45 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! När man nu upplever krisen i den svenska ekonomin och ser hur budgetunderskotten för varje år rusar mot nya rekord, när statens skuldsättning såväl hemma som utomlands närmar sig svindlande belopp samtidigt som inflationen och arbetslösheten ständigt ökar, kan man naturligtvis drömma sig tillbaka till tider då det var ordning och reda i landets ekonomi.

När jag började i riksdagen 1962 var den svenska statsbudgeten i stort sett balanserad. Gunnar Sträng, som då hade hand om statens kassakista, betalade inte ut mera i utgifter än vad det fanns täckning för på inkomstsidan. Eller – med andra ord – föreslog han utgifter i statsbudgeten så såg han till att ta in de pengar som behövdes för att det hela skulle gå ihop. Stora budgetunderskott var då ett okänt begrepp. Men om finansministern vid något enstaka tillfälle underbalanserade budgeten med en eller annan miljard, hörde man den borgerliga oppositionen i riksdagen ropa i högan sky om misskötsel av den svenska ekonomin.

Inflationen rörde sig på den tiden om så blygsamma tal som 3 à 4 %. Räntan var också mycket låg – den var 3 à 4 %. Och vi hade full sysselsättning i landet.

Nu har situationen radikalt förändrats. Efter fyra år och tre borgerliga

regeringar är statens skuldsättning uppe i 250 miljarder, varav drygt 45 miljarder i utlandet. Jag håller med fru Winther om att vi inte kan fortsätta på detta sätt. I riksgäldsfullmäktige har vi svårt att se hur vi skall kunna sopa ihop de 2-3 miljarder kronor i månaden som behövs framöver. Räntan på vår statsskuld är över 26 miljarder, nästan lika mycket som vi tar in i skatt på svenska folkets inkomster, på realisationsvinst och på rörelse.

Budgetunderskottet är snart uppe i 70 miljarder. Inflationen är 15 %, räntan har ökat till 12 % och arbetslösheten stiger för varje dag.

Det är alldeles uppenbart att människorna börjar känna en stark oro inför denna utveckling, och oron blir inte mindre då man upptäcker att vi har en regering i landet som inte redovisar någon politik som kan ta oss ur svårigheterna. Medborgarna är uppenbarligen skrämde av det förhållandet att landet saknar en regering som med fasthet och kraft orkar driva en effektiv ekonomisk politik.

Ett genomgående drag är att regeringen hela tiden försöker skylla utvecklingen på andra. Den skyller fortfarande, underligt nog, på den socialdemokratiska oppositionen. Den s. k. överbryggingspolitiken under 1975 och 1976 är fortfarande den stora boven i dramat! Regeringen skyller på oljeprisstegringarna, den skyller på den offentliga sektorn och den hotar landsting och kommuner med repressalier om de inte stramar åt sin ekonomi.

Man brukar säga att man inte skall kasta sten när man sitter i glashus. En regering som fullständigt har tappat greppet över ekonomin är föga skickad att anklaga andra för ekonomiskt lättsinne.

Att bekämpa inflationen framstår nu som den allt överskuggande uppgiften för den ekonomiska politiken.

Det tiopunktsprogram mot inflationen som vi har föreslagit i vår partimotion om den ekonomiska politiken måste snarast genomföras. Det gäller nu att angripa inflationens grundläggande orsaker och att inte, som hittills varit fallet, försöka komma åt problemet genom att angripa inflationens verkningar. Därför gäller det att bryta upp indexregleringar och liknande inflationsmekanismer som nu finns inbyggda i ekonomin.

Det enda effektiva inflationsskyddet är alltså att eliminera inflationen. Ju fler indexbindningar man har i ekonomin, ju lättare rullar inflationen vidare. Man sätter inflationen på hjul med mycket välsmorda kullager.

Indexregleringar av inkomster och utgifter i vår ekonomi verkar dessutom moraliskt nedbrytande på det sättet att ingen egentligen har något intresse av att verkligen bekämpa inflationen. Om man ständigt får kompensation via index för inträffade prisstegringar, vem har då intresse av att lägga manken till för att verkligen angripa roten till det onda?

Detta innebär dock inte att vi kan lämna våra pensionärer utan effektivt skydd för inträffade prisstegringar. Denna grupp medborgare har ytterst små möjligheter att kompensera sig på annat sätt. Vi har lovat våra pensionärer en värdesäker pension, och vårt sociala välfärdssystem får inte urholkas. Därför har vårt parti motsatt sig de tricks med basbeloppet som den borgerliga riksdagsmajoriteten har drivit igenom och som klart strider mot

tidigare utfästelser, inte minst till pensionärerna.

Även då det gäller sysselsättningen har den höga inflationen tillsammans med en rekordhög ränta naturligtvis förödande konsekvenser. De investeringar i näringslivet som regeringen själv efterlyser som ytterst angelägna uteblir i stor omfattning på grund av den inflationsekonomi som vi nu befinner oss i.

Det är naturligtvis angeläget att vi försöker öka vår export och återta marknadsandelar utomlands. Men ännu viktigare är, som jag ser det, att se till att vår hemmamarknadsindustri kan hävda sig bättre. Det är ju till liten glädje för vår bytesbalans om exporten ökar men importen ökar ännu mer och därmed tränger undan vår egen hemmamarknadsindustri.

Det är dessa problem som numera har drabbat inte minst industrin i mitt hemlän Skaraborg. Vårt läns näringsliv domineras nämligen av mindre och medelstora industrier, som huvudsakligen är hänvisade till den svenska hemmamarknaden för att få avsättning för sina produkter.

Betydande delar av vår möbelindustri, inredningsindustri, byggmaterialindustri och även delar av bilindustrin är lokaliserade till Skaraborg. Sedan 1977 har det skett en ständig nedgång i industrisysselsättningen i vårt län. Vår utpräglade hemmamarknadsindustri har uppenbara svårigheter att hålla produktionen uppe och därmed trygga sysselsättningen.

Varsel om driftinskränkningar och företagsnedläggningar strömmar nu in på löpande band till länsarbetsnämnden. Jag blir därför litet förvånad när jag hör företrädare för regeringen påstå att arbetslösheten skulle ha minskat. Nyss lät det på arbetsmarknadsministern som om arbetslösheten skulle ha minskat. Det har den i alla fall inte gjort i Skaraborgs län. Det vore bra om regeringens företrädare tog kontakt med vederbörande länsarbetsnämnd för att få reda på hur det verkligen ligger till innan de ger sina uppgifter här i kammaren.

På länsarbetsnämnden befarar man att 4 000 personer kommer att bli arbetslösa under våren. Dessa utgör ca 4 % av arbetskraften. En sådan arbetslöshet har vi i Skaraborg inte upplevt sedan 1930-talet. Det är alldeles uppenbart att den höga inflationen, det uppdrivna ränteläget, atstrammingspolitiken och den försämrade köpkraften inom landet, slår hårt mot den typ av industri som vi har hemma i Skaraborg.

Så länge vi hade en tillväxt i den svenska ekonomin, så länge vår hemmamarknad fungerade normalt och så länge byggandet i landet hölls uppe på en acceptabel nivå hade också vår hemmamarknadsberoende industri lätt att hålla produktionen uppe och därmed hävda sysselsättningen. Därför tror jag personligen att det inte är möjligt att vare sig svälta sig ur eller exportera sig ur den ekonomiska kris som vårt land befinner sig i i dag.

Många har vittnat om att Landsorganisationen verkligen dokumenterat sitt samhällsansvar genom att göra upp om ett avtal på en mycket låg nivå. Nu är det framför allt regeringen och industrin som ansvarar för att se till att vi får fart på investeringarna. Det måste nämligen bli slut på de spekulativa satsningar som svenskt näringsliv i stor utsträckning sysslat med de senaste åren. De ca 50 miljarder kronor som flutit omkring på den svenska

länemarknaden, oftast till gråmarknadsräntor, måste nu slussas över till sysselsättningskapande investeringar. Det är ett mycket rimligt krav som de svenska löntagarna i dag har rätt att ställa på regeringen, på Svenska arbetsgivareföreningen och även på Industriförbundet. Vi måste producera mera här hemma och köpa mindre utifrån.

Det har nämnts tidigare i debatten, och jag vill upprepa det, att det inte kan vara rimligt att en Volvobil till 70 % skall behöva bestå av importerade komponenter. Det kan inte vara rimligt att, som det påstås, det inte går att köpa svensktillverkade cykelnav eller ens cykelpedaler i det här landet längre, utan även sådana delar importeras.

Den svenska möbelindustrin, som f. ö. är starkt koncentrerad till Skaraborgs län, lär också ha betydande importandelar i sin produktion. Det händer t. o. m. att svensk möbelindustri köper in helt utlandstillverkade möbler, för att sälja vidare på den svenska marknaden.

Herr talman! Jag hörde häromdagen på en sysselsättningskonferens i Skövde något så fantastiskt som att t. o. m. svenska likkistor till 50 % skulle bestå av importerade varor. Det här leder mig till slutsatsen att om inte svensk industri kan ta sig i kragen och satsa mera på hemmaproducerade produkter, gräver man bokstavligen sin egen grav.

Nu får det alltså vara slut på spekulationsekonomin i svensk industri. Nu måste vi investera och tillverka mera här hemma. Då ger vi hemmamarknadsindustrin en rimlig chans att klara produktion och sysselsättning.

Det klankas dessutom ständigt på den offentliga sektorn – den debatten har varit uppe här i dag också. Den offentliga sektorn är för stor, säger man, och det finns politiker och industrifolk som tror att bara den kunde skäras ned så skulle nästan alla våra problem vara lösta.

Det är inte alls på det sättet. Det är den industriella sektorn som är för liten, och inte minst vår hemmamarknadsindustri måste stimuleras och därmed bidra bättre till vår försörjning och sysselsättning.

Anf. 46 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Paul Jansson beskrev den ekonomiska situationen på ett så pass nyanserat sätt att det inte föranleder replik. Jag tycker att de frågorna har behandlats så mycket tidigare i dag. Och när det gäller Skaraborgsproblemen förutsätter jag att någon annan skaraborgare tar upp den handskan.

Jag tror att det är spexförfattaren Hammarén som sagt att en människa som exakt vet vad som är passande har obegränsade möjligheter att säga det opassande. Jag är inte en sådan människa, men ändå kommer jag, som eventuella åhörare kommer att bli varse, att säga sådant som på sina håll upplevs som opassande. Med andra ord: jag kommer att ge mig på en helig ko, nämligen facket.

För några månader sedan kom journalisten Olle Bolang ut med debattboken "Utslagen! Den svenska modellen efter 1980 års storkonflikt". Han säger bl. a. i inledningen av boken: "Genom att ledande svenska politiker i mer än fyra årtionden talat om att de inte skall lägga sig i"

förhandlingarna på arbetsmarknaden, inträffar en svår själsklyvning när samma politiker uppmanas att ikläda sig det arbetsgivaransvar som regering och riksdag trots allt måste ta.”

Olle Bolang har naturligtvis rätt. Att 1980 års avtalsrörelse gick snett beror icke minst på att vi politiker, med åtskilliga statsråd i spetsen, inte tagit på tillräckligt allvar vår roll som arbetsgivare. Vi har inte, som också Olle Bolang påpekar, definierat, analyserat och dragit konsekvenserna av denna roll.

Professor Nils Elvander kom med ett gott råd i en debattartikel i Dagens Nyheter den 31 maj 1980, som vi också borde lyssna till:

”Det finns alltså all anledning att ta lärdom av andra länders erfarenheter, närmast då de nordiska grannländernas. Kanske vi kan ha något att lära av länder som i övrigt är så lika Sverige, även om staten där spelar en aktiv roll i konfliktlösningar som ter sig främmande för svensk tradition.”

Vi kan också instämma med Nils Elvander när han säger att vi naturligtvis bör hålla fast vid grunddragen i den svenska modellen – parternas frihet under ansvar. Men modellen behöver reformeras för att kunna bevaras.

Kan vi ställa oss vid sidan av lönepolitiken när vi politiker i stat och kommun är arbetsgivare för 1.3 miljoner anställda? Svaret är nej. Väg dessutom in de offentligt anställdas lönekostnader i ett större samhällsekonomiskt sammanhang. Vad kostar exempelvis 1 % löneförhöjning på den statliga sektorns område? 300–350 milj. kr. är svaret. Men var god observera att när förhandlarna i dessa dagar sätter sig till bordet är redan 6–6.5 % intecknade. Dvs. en arbetskraftskostnadshöjning i statsbudgeten på omkring 2 miljarder är redan intecknad. Löntagarorganisationer på den statliga sektorn kräver nu 9–10 % eller med andra ord att budgetunderskottet skulle kunna öka med ytterligare en miljard.

Bara dessa siffror borde göra klart för var och en att vi politiker inte längre, som någon företagsledare sade, kan ”sitta på läktar'n” när de offentligt anställda kommer med sina lönekrav.

I Svenska Dagbladet skrev Agne Gustafsson den 5 juni 1980 bl. a. följande:

”Mycket skulle vara vunnet om man alltjämt ville överge den horribla utgångspunkten att parterna på den offentliga sektorn består av jämbördiga parter som skall kunna göra upp oberoende av regering och riksdag. Reellt sett har det aldrig varit så. Det är ett skuggspel. Alla vet ju att regering och riksdag finns i bakgrunden såsom ansvariga för landets säkerhet och medborgarnas välbefinnande.” Jag tycker att det är intressant som Agne Gustafsson här säger.

I detta sammanhang är regeringens presskonferens den 27 mars 1980 – alltså för nästan ett år sedan – också intressant. I ett sexpunktsprogram gjorde regeringen då en skarp markering. Jag citerar:

”De lönekrav som förts fram ligger inte inom ramen för samhällsekonomisk balans. Skulle de förverkligas, blir de ett hot mot Sveriges internationella konkurrenskraft och människornas välfärd.”

Avtalspaketet avslutades med en regeringsdeklaration, att avgörande var

att arbetsmarknadens parter träffar avtal på "i stort sett oförändrade villkor".

Jag skall därefter inte diskutera varför resultatet av avtalsrörelsen blev långt ifrån vad som uttrycktes med "i stort sett oförändrade villkor". Det är litet genant att återigen fråga vem som i regeringen godkände det onödigt höga slutbudet fredagen den 9 maj eller möjligen lördagen den 10 maj förra året. Men den saken är klar att hade vi politiker sagt nej den där ödesdigra helgen i maj 1980, hade det kanske inte blivit nödvändigt att inkalla en urtima riksdag.

Däremot skall jag återigen citera ur Olle Bolangs bok. Han menar att visar statsbudgeten ett underskott på drygt 55 miljarder kronor, så finns det bara en enda vettig åtgärd för politikerna – nämligen att genomföra ett flerårigt lönestopp för de anställda i den offentliga sektorn. Så ger han oss riksdagsmän en rejäl breddsida:

"Genom att de avgörande ekonomiska besluten i över fyra årtionden nu legat *utanför* riksdagen har också kraven på och kompetensen hos riksdagens ledamöter ständigt sjunkit."

Vad svarar vi på detta? Visst har han delvis rätt! Men vad menar han i det här sammanhanget med kompetens? Menar han kunskaper enbart? Dess värre är det inte enbart en fråga om kunskaper om lönepolitiken och dess roll i ekonomin. Det är en fråga om civilkurage, om att helt enkelt ta på sig obehaget att våga säga nej. Det är dessutom en ansvarsfråga. Vi politiker har inte bara ansvar för det närmaste budgetåret. Vi har ansvar för hur det skall se ut i det här landet om 5, 10, ja, om 40–50 år. Skall vi verkligen låna ytterligare miljarder i utländska banker för att betala ut stora nominella löneökningar till statstjänstemännen? Vad kommer våra barn att säga om det, när de en gång skall ta över?

Herr talman! Innan jag går vidare vill jag först anmäla tveksamhet inför Olle Bolangs krav på lönestopp, och det gör jag för undvikande av alla missförstånd. Jag förordar ett s. k. samhällskontrakt, även om en sådan lösning inte är särskilt realistisk just nu efter det som hänt de senaste dagarna. Å andra sidan – skall det väl också sägas – är steget mellan lönestopp och samhällskontrakt inte så värst långt.

Vidare vill jag, för undvikande av missförstånd, säga att detta inlägg inte är ett angrepp på den offentliga sektorn. Den är nödvändig för enskilda människor. Varken samhälle eller näringsliv kan klara sig utan den offentliga sektorn, exempelvis utbildning, barnomsorg, sjukvård, äldreomsorg och transporter. Men vi måste hushålla med de kronor som satsas på den offentliga sektorn, så att även den kommande generationen får råd att avlöna lärare, sjuksköterskor, byrådirektörer, brevbärare och lokförare.

Att slå vakt om en gynnsam utveckling ur den ekonomiska krisen borde väl vara ett gemensamt intresse för alla parter. Att ta samhällsekonomiskt ansvar och att skapa förutsättningar för bibehållen svensk social välfärdsstandard även på 1990-talet – när dagens ungdomar tar över – borde väl kännas angeläget även för medlemmarna i den offentliga sektorns fyra tunga.

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

fackliga organisationer. Ja, så borde det vara. Men av det märktes inte mycket i 1980 års avtalsrörelse.

Den 29 februari 1980 överlämnade Lars Erik Nicklasson för Statsanställdas förbund, Hans Hellers för TCO-S, Björn Rosengren för Kommunaltjänstemannakartellen och Sigvard Marjasin för Kommunalarbetsareförbundet – tillsammans representerande 1.3 miljoner medlemmar – sina krav till statens arbetsgivarverk, Kommunförbundet och Landstingsförbundet. De krav som dessa fyra fackliga ledare – ”de fyras gäng”, som de numera kallas – reste låg mycket högt. Den 17 april konstaterade arbetsgivarparten att de sammanlagda kraven hade kostnadsberäknats till arbetskraftskostnadshöjningar på 20–22 % för 1980.

Var detta realistiska lönekrav? Svaret är självfallet nej. Lönekraven visade en beklaglig brist på samhällsansvar. De fyras gäng agerade över huvud taget på ett sätt som var helt främmande för den s. k. svenska modellen. Inte heller tycktes de ha accepterat grundprincipen att det måste vara den konkurrensutsatta sektorn – t. ex. exportindustrin – som skall vara löneledande. F. ö. uttryckte de sig i avtalsstriden som om de deltog i något slags hätsk valrörelse.

Eller kunde det vara så att dessa fyra fackliga ledare inte var riktigt medvetna om att de ekonomiska grundförutsättningarna radikalt förändrats både ute i världen och här hemma? Kunde det vara så att de inte var medvetna om att vi svenskar, samtidigt som vårt samhälle och näringsliv drabbats av omvälvande strukturförändringar, levt över våra tillgångar i 10–15 år, och att den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik under 1970-talet i flera avseenden var felaktig?

Jag hoppas att de nu har studerat den senaste långtidsutredningen och även tagit lärdom av att 1980 års arbetskonflikt medförde ett produktionsbortfall på drygt 0.5 % av BNP, något som indirekt drabbar oss alla och således även de 1.3 miljoner medlemmarna i den offentliga sektorns fackliga organisationer.

Herr talman! Möjligen hade detta samband med det som man finner på s. 2 i redovisningen för riksdagens löne-delegations verksamhet under år 1980. Av redogörelsen framgår att det under överläggningen den 23 april framställdes två yrkanden om uttalanden. Tommy Franzén (vpk) ville att löne-delegationen skulle uttala att statens arbetsgivarverk borde dra tillbaka sitt lockoutvarsel och inträda i meningsfulla förhandlingar genom att lägga ett förhandlingsbart bud. Valter Kristenson för socialdemokraterna yrkade att löne-delegationen skulle uttala att arbetsgivarverket borde bryta det dittillsvarande sambandet mellan förhandlingarna inom den statliga sektorn och förhandlingen inom Svenska arbetsgivarföreningens område samt lämna ett för motparten gynnsammare förhandlingsbud. Löne-delegationen beslöt med nio röster mot åtta att inte göra något uttalande.

Att kommunisten kunde komma med ett sådant här krav, det förvånar mig inte. För en kommunist gäller det ju att ta vara på varje tillfälle att utöva något slags demonstrationspolitik. För en kommunist gäller inte vanliga

principer om ansvarstagande – tvärtom. Ju mer oro man kan ställa till med, desto bättre.

Men hur sansade och erfarna socialdemokrater i lönelegationen kunde lockas med i det kommunistiska teaterspelet, det förstår jag inte. Låt mig få hoppas och tro att det var ett olycksfall i arbetet. För det fortsatta arbetet med lönepolitiken här i huset vore det bra om Valter Kristenson, Helge Karlsson eller någon annan socialdemokrat i riksdagens lönelegation erkände att så var fallet. Det vore dessutom värdefullt om någon socialdemokrat uttalade sig för principen att det är den konkurrensutsatta sektorn som skall vara löneledande.

Herr talman! De fyras gäng begärde förra året löneförhöjningar som beräknades höja statens arbetskraftskostnader med 20–22 %. Det slutliga lönllyftet blev ungefär 7 %. Jag har redan gett uttryck för vad jag tycker om detta, men det är ytterligare en synpunkt som faktiskt har allmänt intresse.

I och för sig är det en uppgift för fackliga ledare och förhandlare att i en förhandling få ut så mycket som möjligt för sina medlemmar. Men frågan är om den under många år förda s. k. solidariska lönepolitiken utöver sina uppenbara förtjänster medfört att man ägnat sig för mycket åt lönepålägg i kronor och ören. Man tycks ha glömt att det inte blir så mycket kvar av de stora nominella löneförhöjningarna och att de också indirekt påverkar sysselsättningssituationen i hela landet.

Jag vill slutligen uttala den förhoppningen att man, när man nu går till en uppgörelse, skall ta litet hänsyn till vad SAF och LO sagt i sitt gemensamma uttalande, vilket bör gynna inte bara de egna medlemmarna utan landet i dess helhet.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

6 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1980/81:105 om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.

7 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1980/81:10 Fullmäktiges i riksgäldskontoret förvaltningsberättelse för år 1980

8 § Anmäldes och bordlades

Motion

1980/81:1922 av *Per-Olof Strindberg m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:91 med vissa bestämmelser om hemtillverkning av vin

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
4 februari 1981

Anmälan av interpellation

9 § Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 4 februari

1980/81:92 av *Eva Hjelmström* (vpk) till handelsministern om kontrollen av den svenska vapenexporten:

Kvinnokamp för fred ställde under hösten 1980 följande fråga till handelsministern:

”Vi kräver en öppen redovisning av Sveriges vapenhandel. För att ge bättre insyn i vår krigsmaterielexport bör riksdagen ha ansvaret för alla beslut om vapenexport – t. ex. genom en parlamentarisk nämnd – i stället för att besluten delegeras till krigsmaterielinspektören och handelsministern. En mycket stor del av alla svenska vapen som säljs utomlands är inte tillverkade i Sverige utan på licens.

Vi kräver att även handeln med licenstillverkade vapen förs in under svensk lagstiftning samt upptas i statistiken, vilken i dag är bristfällig och missvisande. Gång på gång visar det sig att dessa vapen används i krigshandlingar och av förtryckande regimer. På detta sätt kan Sverige komma att direkt stödja krig och förtryck. Även licensvapnen bör alltså noga granskas.

Sverige förespråker officiellt nedrustning. Genom detta hyckleri med halvt dolda vapenaffärer över hela världen ställs vår trovärdighet som fredssträvande nation på spel.”

Kvinnokamp för fred har ännu inte fått svar från handelsministern. Nu har vapenexporten ånyo aktualiserats genom att svenska robotar säljs till länder i Mellersta Östern, närmare bestämt till Dubai och Bahrein. Bofors skall ha levererat RBS 70-robotar till detta oroliga område.

Mot bakgrund härav hemställer jag att till handelsministern få ställa följande fråga:

Avser handelsministern att ta initiativ till att en parlamentariskt sammansatt nämnd med representanter från samtliga partier inrättas för att följa och kontrollera den svenska exporten av vapen och krigsmateriel?

10 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 februari

1980/81:251 av *John Andersson* (ypk) till socialministern om rätten till förkortad arbetstid:

Enligt lagen om ledighet för vård av barn, m. m. kan föräldrar till barn under åtta år erhålla sex timmars arbetsdag. I lagen sägs däremot inte något om det är möjligt att endast förkorta arbetsdagen till sju timmar. I en kommun har en begäran från en anställd om att få arbeta sex timmar två dagar första veckan och tre dagar andra veckan lämnats utan bifall.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga socialministern:

Vill socialministern medverka till att, om denna tillämpning av lagen är riktig, lagen ändras så att småbarnsföräldrar blir berättigade till arbetstidsförkortning som är mindre än sex timmar per dag?

den 4 februari

1980/81:252 av *Rune Torwald* (c) till utbildningsministern om uteslutande av vissa läroböcker från läromedelsnämndens katalog:

Den s. k. Historieboken, utgiven på förlaget Ordfront och tryckt i minst 47 000 exemplar, har vållat en mycket het debatt i Göteborg, sedan det blev känt att den under en relativt lång tid använts i undervisningen i samhällsorienterande ämnen på mellanstadiet i Oskar Fredriksskolan. Göteborgs skolförvaltning anser att denna "historiebok" bryter mot samtliga objektivitetskrav som läromedelsnämnden fastställt för "centralt läromedel" (PM 1980-07-30).

Göteborgs allmänna skolstyrelse tog vid sitt sammanträde den 19 augusti 1980 bl. a. kraftigt avstånd från att bredvidläsningsböcker användes i syfte "att förlöjliga vårt styrelseskick och i demokratisk ordning utsedda företrädare för medborgarna" samt att "läromedel med otillständig språklig framställning utnyttjas som lärobok".

Därmed borde man kunna förvänta, att boken inte längre kommer att användas vid undervisning i skolor i Göteborg. Vad som oroar mig är emellertid att en lärare i en skrivelse uppger att Historieboken "sedan flera år finns upptagen i läromedelsnämndens katalog".

Under hänvisning till det anförda vill jag fråga utbildningsministern:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att "Historieboken" och liknande olämpliga alster inte skall komma att finnas med i läromedelsnämndens katalog i framtiden?

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Meddelande om
frågor*

Nr 71

Onsdagen den
4 februari 1981

*Meddelande om
frågor*

1980/81:253 av *Sune Johansson* (s) till budgetministern om förbättrad information rörande normerna för existensminimum:

Enligt gällande normer för erhållande av rätt till existensminimum krävdes i januari 1980 följande lägsta hushållsinkomst beräknad efter en kommunal-skatt av 29 %:

Antal barn	Makar, en inkomst	Makar, två lika stora inkomster	Ensamstående
0	38 170	33 580	24 810
1	46 120	44 590	20 590
2	55 980	53 990	19 860
3	71 840	62 810	18 560
4	125 250	73 280	–
5	168 050	87 920	–

En stor del av de medborgare som skulle ha rätt till existensminimum känner inte till denna sin rätt på grund av bristande information från skattemyndigheterna. Allmänheten har särskilt under nu pågående deklara-tionstid ett stort behov av en bättre information om normerna för existensminimum.

Mot denna bakgrund vill jag fråga budgetministern:

Är budgetministern beredd vidtaga snara åtgärder som förbättrar infor-mationen till allmänheten om normer för rätt till existensminimum?

11 § Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Anne-Vera Hellerstedt